

CONȘTIINȚĂ DE SINE A NAȚIEI

Cota cea mai înaltă a calității și a eficacității, idealul pe care și-l propune presa noastră este acela de a exprima și de a contribui chiar la formarea conștiinței de sine a națiunii socialiste. Este o funcțiune care atîrnă nu numai de numărul de pagini și de condițiile tehnicii de elaborare și de răspundere a publicațiilor ci — mai ales — de sufletul care se revarsă prin ele, îndestulînd setea de a ști, setea de cunoaștere și de orientare a cititorilor în miezul fierbinte al actualității, adică al istoriei în mers.

Conștiința de sine a nației nu poate exprima deci o realitate statică. Ea reprezintă în fiecare moment o rezultantă a raportărilor la un ansamblu dinamic, la un flux al evenimentelor care se intercondiționează, se întrepătrund și se oferă mereu cercetării, meditației și acțiunii noastre transformatoare.

Presa noastră a cunoscut și cunoaște remarcabile succese în edificarea spirituală a maselor de cititori. Sărbătoarea devenită tradiție, de la jumătatea lui august a fiecărui an, sărbătoarea presei române oferă ocazia de a scruta mai de aproape activitatea ziariștilor și a tuturor organelor presei scrise și vorbite.

Firește că ziarele și revistele îndeplinesc un uriaș rol în toată lumea civilizată, în sensul informării, al instruirii și al întreținerii unui permanent dialog între oameni și între națiuni. În țările capitaliste avansate se vorbește chiar despre presă ca despre a patra putere în stat. Numai că orientările presei răspund acolo ideilor și intereselor unor grupuri limitate, dornice să formeze o opinie publică în sensul vederilor lor. La noi, și — în genere — în țările socialiste, presa reprezintă interesele și aspirațiile întregului popor. Oglindirea tuturor opiniilor provenite din sinul maselor de cititori, discuțiile largi referitoare la conținutul acțiunii de legiferare a statului socialist, participarea la toate acțiunile și inițiativele partidului pentru dezvoltarea democratică a metodelor de conducere prin largă popularitate a măsurilor și a dezbaterilor colective, — toate acestea reprezintă merite ale presei române și dovezi ale forței ei organizatorice și ale combativității ei comuniste.

Presa românească are strălucite tradiții progresiste. Ea a avut totdeauna reprezentanți de frunte ai conștiinței populare care au dat glas cu talent și curaj aspirațiilor adînci ale muncitorilor, țăranilor, intelectualilor. Apariția în ilegalitate, acum 42 de ani, a primului număr al ziarului *Scinteia* marca însă un moment deosebit, un moment în care, direct și simplu, fără emfază și fără retorism, demagogia, falsitatea, interesul venal al unor cercuri restrinse erau puse în cea mai crudă lumină, erau văzute în adevărata lor semnificație. „*Scinteia*” și apoi toată presa ilegală a devenit, de aceea, o puternică armă a luptei populare care crea veritabile coșmaruri guvernelor burgheze. Conștiința de sine a neamului cunoștea atunci o salutară victorie.

Astăzi, presa reprezintă la noi o importanță pîrghie a formării conștiinței socialiste. Documentele de partid și de stat ca și inițiativele venite din sinul muncitorimii dobîndesc, prin intermediul presei, o mare putere de influențare.

Mijloc modern de comunicare, presa a devenit astăzi plămînul prin care respirăm, menținîndu-ne în inima contemporaneității. Prin imprimare, electricitate, unde herziene, sateliți de comunicații etc. — inteligența și sensibilitatea umană cucerește noi teritorii, aspirînd la solidaritatea întregii omeniri. Presa, folosindu-se de aceste mijloace ale tehnicii, rămîne o forță spirituală, oglindă și conștiință de sine a națiunilor și ia întregii umanități.

CRONICA

Gh. MAFTEI

„Chemări”

ARTA ROMÂNEASCĂ PESTE HOTARE

Amelia PAVEL

Citesc în *Scinteia* din 30 iulie anul curent o corespondență cu privire la ecoul unei expoziții de artă plastică românească deschisă în mai multe orașe ale Statelor Unite. O expoziție de artă modernă, în care sînt prezentați laolaltă artiști maturi, alții mai tineri, precum și nume intrate în panteon, ca Ion Țuculescu. Relatarea dă extrase din presa americană și opinii ale unor specialiști. M-am oprit asupra acestei știri, una printre altele, în șirul neîntreput al valoroaselor și apreciatele noastre expoziții deschise de ani în șir pe toate continentele lumii pentru că fragmentele respective oricum am vroi să ne imaginăm contextul din care au fost extrase, exprimă categoric o opțiune, și nu numai niște elogii sau o caracterizare. O opțiune subiectivă poate, care are însă darul de a reflecta o stare obiectivă: și anume faptul că în imensa orchestrație a culturii universale sunetele fiecărui instrument contribuie la frumusețea ansamblului, numai dacă particularitățile structurii și sonorității lui sînt respectate și mai ales puse în valoare. Acest adevăr, valabil în general, în zilele noastre iese izbitor în relief și încă subțit o formă nouă care tînde să acorde onora din instrumente calitatea unui stimulent pentru celelalte. În ce sens? În nici un caz doar în cel al „varietății stilurilor” — nu de beneficiul acestei virtuți artistice duce lipsă cultura contemporană. Căci cine s-ar încumeta să claseze astăzi — fie și într-o

ordine provizorie, — furnicarul de idei, experimente, căutări, modalități, fie și numai din domeniul artelor plastice? Adeseori ar descoperi că este nevoit să iasă de pe terenul artei pentru a găsi criterii de diviziune a preferințelor, a înclinărilor, a opțiunilor.

Evoluția gustului aleargă vertiginos; spre deosebire de ceea ce se petrecea în trecut, mai repede încă decît inovațiile artistice, fiindcă istorismul culturii artistice contemporane, răspîdit și multiplicat pe toate căile „mass-media” oferă oricînd celui mai larg public posibilitățile de a i se trezi gustul pentru revizuirea în spirit actual, a unor stiluri, sau de a înțelege și prelua rapid interpretări ale artiștilor înșiși, sau curente legate într-un fel sau într-altul de arta ocmai fiindcă se deschid prin trecutul. Aceste posibilități, intermediul „mass-media”, printre care aș include și turismul în actualele lui forme, se exercită într-un cîmp de forțe mixte, în care experiența artistică nu se poate contura indepen-

dent, ci numai în amestec, uneori destul de greu de diferențiat de alte experiențe. Această reciprocitate de intervenție agitată între experiențele spirituale diverse accelerează evoluția preferințelor de gust artistic, inclusiv cele referitoare la stilul de viață, deci la moda vestimentară, la instalarea interiorului, la comportament, gesticulație etc. Dar n-o accelerează numai, ci tînde să o și stabilească pe alte baze, în care rolul artei devine mult mai mare, chiar dacă în aparență, ecurile ei apar — în comparație de pildă cu cele ale competițiilor sportive — mai reduse. Care să fie aceste baze? De pildă este evident faptul că interesul pentru arta popoarelor cu o tradiție folclorică încă vie, cunoaște o creștere remarcabilă. Să fie la mijloc doar o curiozitate pentru aspecte socotite exotice? Un soi de turism cultural, avid de tot ce e necunoscut? Cred, dimpotrivă, că interesul este de natură mult mai profundă, El ține de însăși necesitățile

(continuare în pag. 6)

— În celelalte pagini: —

- Știință și contemporaneitate de A. PERCEK
- Versuri de MARIN SORESCU
- Casa din fața lumii de A. CAMUS

Înalt, voinic, cu o anume masivitate ce nu-i îngreunează mișcările, pare de acolo, este al acestor locuri. Înalt, masiv, el este de aici, din luncile mustind de apă pe care nu mai prididesc să o soarbă, din cîmpurile amenințate de inecuri; el este al pămîntului și în același timp omul apei. Omul care iubește rîul, care-i cunoaște vîltoarea și-i cîntărește puterea, care-i știe toana și furia și meandrele.

Omul pămîntului și apei merge în stînga mea cu pași mari și siguri prefirînd printre gene smîrcurile cenușii și cerul apos. Mașinile au lăsat urme adînci în pămîntul răscolit de cauciucuri, de șenile. N-ai ce drum izege. Ești pe șantier, mai exact pe un șantier la „Cota zero” și acum, aici, se discută „lucrările de organizare” — amplasamentul viitoarei colonii.

S-a excavat abia întiul metru sub de pămînt. El, inginerul Gheorghe Poleac a venit aici odată cu primăvara. S-a luptat cu Bistrița la Bicaz, cu Uzul, la Poiana Uzului. „Asta este meseria mea”. Știe să calculeze exact, milimetric, inginereste și știe să viseze în vara acestor începuturi la salupele cu care, în viitor, s-ar putea ca reporterul să e deplaseze de la Ștefănești-Boșani, la Galați. Acum, doarme în camera de oaspeți a Consiliului popular din Ștefănești, trazează liniile primelor amenajări, ngajează viitori constructori, viitori buldozeriști, viitori excatoriști. De la el pleacă și cînd el se adună firele șantierei care va fi; el vede aici, prin dealurile nămolite, sub cerul loios, barajul de mîine și doritoarele și școala și cantina și via și cuburile colorate ale colorilor.

...Și liniștea din jur, în care se întipăresc pașii grei de pămîntul Luncii Prutului, se desamă în fața ochilor lui și în fața ochilor mei, a aceleia pe care, găsindu-l nu tocmai străin în viața șantierei, i-a arătat tredealuri și smîrcuri locul viitorului oraș, locul viitorului baraj, al viitorului lac de acumulare al hidrocentralei. Tăcerea aduhului și tăcerea lui, la fel închise, s-au destrămat sub dură proiectelor. În mijlocul vîntului și al ploii, între cițiva lpi delimitînd zona șantierei și în vîntul apei curgînd a-oape, am înțeles lumina acei chip a cărui biografie nu ate fi desprinsă de drumuri sfundate, de ploii și viscolice, de lonii marcînd „Cota zero”.

Aici, la 3 kilometri de Ștefănești lui Alexandru cel Bun și lui Ștefan cel Mare și ai lui Ștefan, Luchian, zbîrce acum telefoanele mai ceva în... Botosani.

— Aici Argeșul, Someșul, sau Poiana Uzului! Sint de meserie fer, sau excavatorist, sau artist. Aș lucra la voi. Mai ați locuri?

țara și oamenii țării

COTA ZERO

reportaj de Gheorghe FĂRTĂIȘ

...că și eu am stat Ioane la tine la Bicaz și la Poiana Uzului. De acum, vino și tu la mine, la Ștefănești”.

— Mi-a scris nevasta.
— Și ai venit?
— Am.
— Ce te-ai grăbit așa? Ți-era teamă că n-o să mai fie nevoie de șoferi?

— Teamă? Nu! Da' aici se cheamă că-s acasă. Și apoi, trebuie să facă cineva și începutul.

Inceputului i se spune „Cota zero”. Termenul ține de ingineresc și tehnică, de proiecte și calcule dar și de tenacitate, de îndrăzneală, de vis. „Cota zero”. Adică un șir de stîlpi îngrădînd un perimetru de pămînt frămîntat de mașini. „Cota zero”. Adică nimic. Adică INCEPUTUL.

Ne-am obișnuit cu Bicazul, cu lacul de acumulare, cu plimbările de agrement pe „marea” noastră din Moldova. Ne vom obișnui în curînd, ca și cum ar fi fost acolo din veac, cu barajul de la Poiana Uzului și Complexul turistic din zonă. Acum, privim din nou începutul. A construi, a devenit pentru noi un fapt cotidian. Un nou cartier de blocuri, o nouă hală, o nouă uzină, un baraj nou. Știrea nu mai conține în ea senzaționalul de acum 20 de ani, de acum un deveniu. Știrea a devenit ceea ce este în sine: informație. Ceea ce astăzi mai are în față particula viitorului, mîine, poimîine, va apare scris cu particula cu care notăm trecutul. Vom realiza — am realizat. Simplu, firesc, bărbătește, cotidian.

Inginerul Gheorghe Poleac măsoară întinderi, stabilește repere, angajează oameni, recalcifică oameni. Este pionierul Nodului hidrotehnic, este comandant și cercetaș înmănușînd o sumedenie de alte responsabilități pe care le împarte deocamdată cu Vasile Spătaru, numit pe post de șef de brigadă dar care, pînă mai deunăzi, lucrase la amenajarea șoselelor în zonă.

Nu ascunde și nici nu vrea să ascundă că munca pe un șantier nu este de loc ușoară și că viața de unul singur, fără familie, nu este o fericire, adică

că o fericire din aceea mărunță și somnolentă, căpătată în schimbul a nimic sau a prea puțin; soția e în Iași, îl caută la cîteva săptămîni încărcată cu pachete; și el mărturisește toate acestea cu acel firesc pe care doar liniștea că altfel n-ar ști să trăiască și să fie o poate aduce în traiul cuiva.

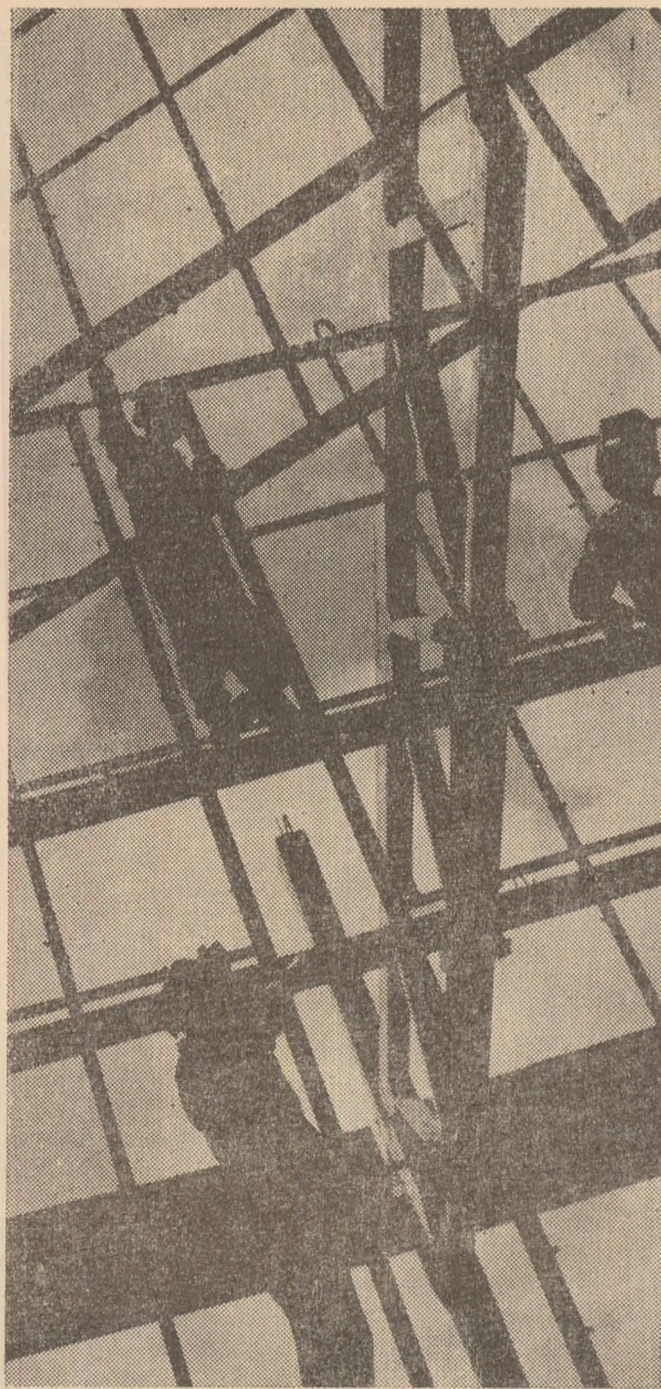
Drumuri desfundate, mașini parcă rătăcind, bărbați cu cisme înalte și figuri uitate în colțul gurii. Strigăte și chemări și îndemnuri, basculante împinse în buza gropilor pentru temelii, primele schele, gesturi așezate, prelungi, — și mai este iată aceeași dimensiune a timpului nostru, fascinantă și nicicînd pe deplin cunoscută.

Inginerul Gheorghe Poleac mă conduce binevoitor și îmi cere simplu să privesc în jur, și, dacă pot, să pricep măsura viitorului care începe astăzi, aici.

S-au bătut primii piloni. Va veni zvon de mașini și utilaje grele care vor săpa pămîntul, vor bascula benele de beton în corpul barajului. Vor apare drumuri de acces, se vor întretîia în sus și în jos mașinile puternice ca niște elefanți domesticiți. Se vor înălța gîturile de leabă ale macaralelor și vor ridica pămîntul cuvele excavatoarelor, așa cum se ridică pocarul vinului nostru de viață lungă. Atunci vor fi cantine și dormitoare și băi și școală și lumină și apă caldă. Atunci s-ar putea ca unora dintre ei să li se pară greu să dea unii dintre ei bir cu fugiții regretînd asfaltul cotidian, simțînd lipsa cinematografului din centru ori a barului din colț...

Mă gîndesc la cei ce vor veni și vor rămîne, sau la cei care nu vor fi în stare de asemenea țărîe și mă încearcă neliniștea de a nu găsi cuvîntul care să adune în sine greutatea, dificultățile, răspunderea; tot și nimic. Cuvîntul acela ar putea fi; INCEPUTUL. Dar mai exact, mai definitivul i se spune „Cota zero”.

Fulgeră peste neguri sulița unui soare nehotărît, lăsînd în urma lui cenușul mai cenușiu. Adie un vînticel cald, nehotărît și el între vara în care se știe și toamna nu prea îndepărtată. Tăcerea s-a înstăpînit parcă

„Înălțimi”

(Foto: Ioan NEGREA)

de-un veac. Stăm în lunca năpădită de umbre lăsîndu-ne privirile furate de rostogolirea undelor în jos, pe firul apei. Gîndul, scăpat atenției, clădește poduri arcuind peste maluri și viaducte și hidrocentrală și le zugrăvește în orbitor alb, ba nu, în luciri metalice ca solzii de pește. Te doare privirea de prea mult alb, de prea multă lumină și întors din gînd te străbate căldura prietenoasă a soarelui mîngîind cu ultimile-i raze în scînteii de foc apele riului și zîmbetul înflorit larg pe fața celui pe care m-am obișnuit să-l numesc în taină „omul de la cota zero”.

— Miine va fi o zi bună. S-a uitat soarele înapoi.

O spune fără a se adresa cuiva anume: parcă sălciiilor cu fum și zare, parcă pămîntului mustind de apă în dorința nemărturisită de a-i da încredere

și speranță în puterea soarelui de mîine.

Privesti în jurul tău — nimic schimbat, șanțuri adînci săpate în pămîntul răscolit ca de pașii giganti ai unor uriașe animale dispărute, — nimic schimbat și totuși simți cum te cuprinde și te stăpînește siguranța, certitudinea unui mîine bun și rodnic care va aduce cu el mașini, oameni, care va usca pămîntul și va întinde pinza netedă a drumurilor de asfalt, care va ridica aici, între sălcii și răchite, colonia marelui șantier.

Mîine va fi o zi bună! Siguranța vine mai puțin din cunoașterea străbună a glasului naturii, ci din cealaltă cunoaștere, mereu mai pregnantă și mai puternică, a omului, a oamenilor.

La Cota zero, la barajul de la Sîlnca-Costești, mîine va fi o zi bună!

tract

IMPLICAȚIA

N. BARBU

Noțiunea de implicație a făcut o adevărată „carieră” cuprînsul discuțiilor mai recente despre teatru. Ca și iunea.

E greu de imaginat, de la o vreme, cronică sau sintaxă de oarecare pretenție referitoare la arta spectacolului și ca respectivii termeni să fie invocați nu numai cu o înțință ci, adesea, chiar și cu... străduință, ca un blănde elevație sau de profunzime. Folosirea repetată, adesea strict ornamentală, a cuvîntului implicație (vrînd să desemneze o acțiune derisivă, firește, dintr-o inițială „opțiune” și care, la rîndul ei, nu poate fi decît „majoră” etc.) duce, și în acest caz, banalizare și, evident, la o alunecare de sens.

Ceea ce e știut, presupus (ori... implicat!) în arta teatrului, de la Sofocle încoace, și chiar înainte de el, riturile și jocurile magice, ajunge astfel să fie dat ca descoperire a cutărui practician contemporan, amator teorii sui generis, și asimilat, în cele din urmă, cu oarecare procedeu.

De la primele spectacole văzute la noi ale lui Zaslavski, regizorul rus de mare stimă și merit, artist ascult, trecînd prin discuțiile despre metoda lui Brecht, și prin disputele ce pornesc încă de la Artaud ca să

ajungă la Grotowski și de la Peter Brook la susținătorii spectacolelor happening (cu variante care se rezumă de multe ori la cîte un singur șef de trupă în căutarea altor „chei” de influențare a publicului), se vorbește tot mai insistent despre caracterul deschis al teatrului, despre gradul tot mai ridicat de implicare a celor din sală de către cei de pe scenă sau de către cei care nu mai sînt pe scenă dar animă, provoacă, declanșează, acțiunile și deciziile apropiate ale spectatorilor.

De la conținutul etic, umanist, al implicației, prezent chiar și atunci cînd nu se vorbește despre aceasta în mod expres, accentul se deplasează asupra procedurii de a transmite acest conținut, asupra tehnicii de a determina acțiuni și atitudini convergente cu intențiile realizatorilor. Determinarea calității etice, a orientărilor axiologice, cedează teren în fața unui gen de pedagogie mai bine zis a unei metodici insolite, unilaterale, de multe ori restrictive, și exclusiv empirice.

Dacă actorii sînt puși să se plimbe prin sală și chiar să ia loc în bănci, dacă întreaga acțiune e montată în mijlocul rîndurilor de spectatori, dacă piesa se joacă într-o sală închisă sau într-un parc sau pe stradă se consideră de la sine înțeles că efectul e mai șocant, că scopul reprezentației este cu certitudine atins.

Tendința apropierea actorului de spectator, avînd, ca punct ideal de atingere, chiar identificarea celor doi termeni, se face simțită astfel mai ales în plan spațial, fizic.

Dar între apropierea fizică și contopirea spirituală se poate evidenția cîteodată și un raport invers. Strigătul care izbește urechea, gestul celui care, inoportun, vrea să te apuce de braț ori să-ți sfîșie haina provoacă reacții de apărare. Un actor care, cu sau fără fard, vine să-ți vorbească din locul alăturat, din stal, tu avînd conștiința că el e interpretul, — nu te convinge neapărat. Ba, de cele mai multe ori, dimpotrivă. Și dacă actorul nu poate fi condamnat să rămînă numai o umbră încadrată în cutia

cu iluzii a scenei, nu-i mai puțin adevărat că legile nescrise dar permanente ale comunicării dintre oameni, ale comunicării reale, sufletești, nu pot fi forțate. Partizani ai receptării lucide ori emoționale (de altfel căile nu sînt niciodată atît de simple și de purificate, atît de net separate), să recunoaștem, că implicația reală a spectatorului se realizează la nivelul conștiinței, ca act individual și colectiv totodată (teatrul rămîne, prin excelență, o artă colectivă în receptare, de aceea ea nici nu a fost și nu va putea fi substituită de spectacolul văzut în solitudine, pe micul ecran). De aceea, vorbind despre autentică și adîncă implicare a publicului, nu putem face abstracție de idealurile umane în virtutea cărora se poate realiza efectivă angajare a conștiințelor.

Din domeniul sever al logicii, trecînd în acela al psihologiei, noțiunea de implicație poate dobîndi, în acest fel, un înțeles în estetica teatrală. Altfel, ea se limitează la procedeu indiferent, care poate nega sau afirma fără discernămint și cu egală îndreptățire.

Modul implicării este desigur important, dar și mai important rămîne conținutul implicației. Transferată aici, în cîmpul responsabilităților și al sensurilor umane, noțiunea în discuție adună ca într-un veritabil focar permanent deduse din structura însăși a teatrului. Procedeu se verifică numai în funcție de idealul uman, de modelul pe care-și propune să-l slujească.

Dar revenind astfel la sensurile originare ale actului scenic, cît de departe sîntem de floricele stilistice menite să asigure, în cel mai bun caz, distincția limbajului critic! De aceea, cînd un comentator de seriozitatea lui Valeriu Răpeanu observa de curînd că „paradoxal — implicarea publicului începe abia după ultima cădere de cortină”, atunci cînd probleme de conștiință sînt declanșate, cînd sînt zguduie inerții și gînduri latente ies la lumină, apreciam semnele unei reînnoșări a conceptelor permanente, în funcție de marile adevăruri ale omului.

ION GRECEA:

Prizonier la nouă ani

Cunoscut mai ales iubitorilor de literatură polițistă, Ion Grecea atestă prin **Prizonier la nouă ani** (Editura Ion Creangă, colecția „Biblioteca contemporană”, 1973) o fragilă cunoaștere a universului copilăriei.

Cartea sa se înscrie laudabilei inițiative de reînviere a unui trecut dramatic, nu prea îndepărtat pentru noi, cei care l-am trăit, dar evident necunoscut tinerei generații, tentată nu de puține ori să eticheteze eroismul, dramatismul anilor de război drept romantism desuet, drept exagerare a celor vîrstnici, menită să stîrnească interesul, să oblige la reverențios respect. Readucerea în prim plan a războiului, cu pecetea sa de moarte și dezlănțuit curaj, a oamenilor marcați de el, modelații, formații în umbra lui, înseamnă educarea patriotismului, a spiritului civic, cultivarea vitejiei, îndrăzneli copiilor noștri. Înseamnă oferirea posibilității de a disocia eroismul autentic de bravada celor ce sfidează normele de conduită în societate. Exemplul micului oștean, eroul cărții, de aceeași vîrstă cu prezumtivii lui cititori, i-ar putea influența pe aceștia, i-ar putea emoționa, le-ar putea deschide noi perspective în pătrunderea semnificațiilor vieții.

Și fabulația romanului de față îndeplinește în general dezideratul. Marin Lungu, de numai opt ani, orfan, crescut din mila sătenilor din Eschibaba dobrogeană, unde se născuse, ajunge copil de trupă, cel mai mic soldat al diviziei. Curajos, cutezător, el „face” războiul antihitlerist alături de soldații români, realizînd acțiuni temerare. Inteligent, se strecoară printre dușmani, aducînd informații-cheie pentru înaintarea victorioasă a armatelor noastre. Gradele militare (mai întîi frunțaș, apoi caporal), cele trei decorații primite, timpul scurt petrecut în lagărul nazist, conferă fragedei existențe trăsăturile romantice ale eroului ideal. Dar autorul nu uită că personajul său rămîne totuși copil, sedus de delicia jocului (se dă cu săniuța, colindă în noaptea Anului Nou pe tovarășii săi de luptă) în rarele răgazuri dintre primejdioasele sale misiuni de cercetare. Nici clipele de maximă tensiune, de firească, omenească teamă nu lipsesc din creionarea profilului micului erou, apropiindu-l astfel mai mult cititorului. În același timp oferindu-i autorului prilejul unui suspens veridic.

Afirmam la început că I.G. cunoaște relativ, insuficient, copilăria și copiii, în primul rînd prin nesocotirea gustului lor estetic. Deși susține că se află „încă sub impresia puternicelor sentimente ce m-au stăpînit de la prima la ultima filă a scrierii acestui roman”, chiar și la apariția cărții, deși subiectul, personajul sînt generoase prin structura lor deosebită, **Prizonier la nouă ani** nu prezintă suficiente atribute ale unei bune literaturi: „forma” nu a asimilat complet experiența de viață a autorului, ideile, atitudinile sale. Cuvintele nu și-au găsit veșmintul lor inedit, surprinzător, singurul capabil să reînvie limba, să-i acorde valențe artistice. Obșnuitul, exprimarea-sablon, ignoră percepția mereu trează, proaspătă, proprie copilului, dorința și capacitatea lui de a vibra, de a trăi estetic o pagină de literatură adevărată. Or, conturarea în linii grabite, cu determinanți stereotipi, a unor eroi șterși, convenționali („pozitivi” firește) nu aparține artei autentice. Un „flăcău destoinic” și „ascultător” devenea (în aceeași pagină) „bărbat tenace, de neînving” (sergentul Panait). „Umeri înalți de munți împăduriți” (imagine ce revine obsedant, fără virtuți simbolice însă) acopereau întreprinderile „rapide” și „fulminante” ale unui ofițer „diabolic”, „diabac”, „neînfricat” etc., „care făcuse multe zile fripte nemților”. Formulări precare, frizînd un anume tip de „reportaj” („Oameni cu căștile trase adînc peste ochi, în mantăile noroite și ciuruite de gloanțe, căleau cu nădejde, zorind pasul, hotărîți și neînduplecați să pună cît mai degrabă mîna în gîtul dușmanului”) coexistă cu alune-cări de condei ce sînt de genul polițist: un partizan cehoslovac era unul din acei șoferi „stăpîni ai volanului, pe care cu greu îl poți ajunge într-o cursă de automobile, cu atît mai mult să-l întreci” (De altfel, evocarea unei curse automobilistice, chiar drept termen comparativ, în decorul sumbru de război, aduce cu ocheada unui condamnat la moarte — fost mare comandant — în momentul execuției). Descrierile — și nu sînt puține — concurează compunerile elevilor cu simpatii pastorale: primăvara „dăduse colțul ierbii și cite un vînticel răzleț aducea... zvon de clopoței scuturați zglobiu de mioare și băulitul cite unui cioban ră-tăcit...”

Prizonier la nouă ani arată, încă o dată, că generozitatea subiectului nu poate suplini travaliul artistic, șlefuirea îndelungă a cuvintelor, a frazelor, a paginilor, că cititorul, mizînd pe emoția așteptată, este frustrat în drepturile lui de consumator de artă.

L. BURDUJA

CONSTANTIN ȘTEFURIUC

voi privi cu copacii

De-acum voi privi cu copacii
De fapt, un plop palid ar fi trebuit să fiu,
Dar patria-i o muzică albastră
Și-o pasăre m-aduce din pustiu

E bine să dormi pe genunchiul stelei
În patria ta luminată;
E de aur pasul griului,
Fintina parcă-i o fată.

Se coc păsările în aer
Cîmpii cu aripi zboară peste rîu
De-acum voi privi cu copacii
Așa-s de-nalte nopțile în griu!

versuri de primăvară

Stă dreaptă țara.
Într-o parte
Cîmpia alergînd sub caii de omăt;
Citisem eu pe-o paște de carte
Despre înfloritul sînge, despre griu
Clădînd trupul fintinii din
Ciocirli de rouă.
Stă dreaptă țara
Și-mi limpezește gîndul
Prin ochi și prin semințe.

Analizînd literatura unui scriitor clasic sau actual, criticul de astăzi nu poate în nici un caz să facă abstracție de viața scriitorului, de acel necunoscut care se ascunde dincolo de operă. Discuția deschisă nu de mult de revista LUCEAFĂRUL are nevoie de unele precizări, de mici reformulări. Creдем că era mai bine și mai la obiect să se fi pus o altă întrebare: ce relație există între existența scriitorului și opera sa, în ce raport de natură estetică se află. Punîndu-se astfel problema, nu s-ar fi produs unele absolutizări hazardate și nici nu s-ar fi privit biografia ca pe o anexă, ca pe ceva exterior creației. Evident că valoarea unui romancier este dată de operă și nu de biografie, dar orice mare roman este un efect direct al existenței, o imagine sintetică a conștiinței morale și estetice a scriitorului. Existența ca temă a literaturii — iată problema cea mai importantă și cea mai apropiată de adevăr cînd vorbim de opoziția biografie-operă. Ne interesează cu adevărat și chiar extrem de mult viața romancierului nu ca să-i descoperim posibile și inevitabile coincidențe, să vedem în fiecare personaj o mască a scriitorului, identități de situații, ci ca să ne convingem și să ne lăsăm pătrunși de autenticitatea compoziției estetice. Fără să exagerăm putem afirma că, în general, existența romancierului modern determină însăși existența literaturii sale. Ce încredere poate să trezească un tînr care la 24 de ani va scrie sau a scris un roman despre colectivizare cînd experiența lui în acest „sector” social e zero? Romancierii reprezentativi fără „biografie” nu prea am văzut și nici nu sînt de imaginat. Credem că nimeni nu-și închipuie că Moromeșii lui Marin Preda ar fi putut fi scris de... Al. Ivăsiuc! Înainte de a trece la analiza poeziei eminesciene, G. Călinescu ne-a dat o biografie a poetului. Criticul, profesor și el, introduce și explică o operă prin viață, mijloc excelent de a trezi interesul, plăcerea de a cunoaște poezia, geneza ei.

Progresul care s-a produs în retorică romanului european (Franz Kafka, Albert Camus, André Malraux, Jean-Paul Sartre, Ernest Hemingway ș.a.) nu este de natură strict formală. Mutația ne vorbește și ne face să înțelegem faptul că existența scriitorului modern, de obicei integrat istoriei și în același timp judecator al ei, se confundă aproape în întregime cu opera și aceeași relație, această coincidență provocată, reprezintă ideea de angajare, de participare la fenomenele sociale, o opțiune ideologică nemijlocită. Biografia este un element esențial în analiza sociologică, dar și unul de neevitat cînd e vorba de o analiză estetică. Opera lui Ernest Hemingway poate fi înțeleasă și explicată, definită mai bine fără să-i cunoaștem experiența dramatică a omului? Creдем că nu. Bătrînul și marea, Pentru cine bat clopotele, Fiesta ș.a. sînt reflexe ale relației

existență-operă. Cînd Ernest Hemingway a simțit că viața nu-l mai ascultă, cu un formidabil sînge rece, scriitorul își ucide personajul. Romanul vieții se transformă la marii scriitori în romanul conștiinței ei. Anularea biografiei în analiza operei este o absurditate. Franz Kafka, acest sfînt al subteranei dostoievskiene răstignit pe crucea vieții, și-a trecut biografia în operă. Existența lui se confundă cu litera-

sa lor de biografie socială, prin cunoașterea „vieții”. Unii din ei cunosc foarte bine tehnica romanului modern, au deja un stil pot vehicula cu ușurință idei îndrăznețe, dar nu au suficient de clar sentimentul operei. Narațiunile lor sînt sărace în epic, tinjesc după evenimente. Experiența lor socială e redusă. Romanele agonizează în afirmații grațioase, într-un limbaj care încă nu a făcut contactul cu viața, cu realul. Viața din multe romane actuale nu este a personajelor prin care vorbește scriitorul, ci a „scriitorii”. Tinerii romancieri români au învățat mai întîi să scrie frumos și numai după aceea s-au gîndit, dacă s-au gîndit sau nu, să-și trăiască viața, să facă din ea și de la nivelul ei, o literatură. Este o mare discrepanță între tehnica romanescă și adevărul pe care aceștia tehnici vrea să-l comunice. Predomină scrisul ultra-rafinat în defavoarea creației. O echipă de romancieri foarte dotați ca: Petru Popescu, Virgil Duda, Cornelii Ștefanache, Bujor Nedelcovici, Romulus Guga, Radu Mares, Dana Dumitriu, Vasile Sălăjan, Platon Pardău, Ștefan Dimitriu ș.a. nu au renunțat să-și transforme estetic viața în romane, să-și asume riscul „coincidențelor”, a „sincerității” divulgate, să opteze pentru o proză care este un reflux al propriei lor existențe. Niciodată un mare romancier nu se naște fără biografie socială și nici nu poate fi înțeles în totalitate în absența ei. Viața postmortem este o confesiune a unui timp social în care a trăit scriitorul Romulus Guga. Relația existență-operă este inevitabilă și, bineînțeles, explicabilă. Acest fenomen de sincronizare se vede limpede în unele din romanele lui Corneliu Ștefanache. Personajele au „vîrstă” romancierului, respiră cu larghețe viața lui. Romanele lui Petru Popescu suferă cumplit de „biografism”, „trădează” experiența romancierului de pînă acum (dragostea, armata, istoria, relația individ-societate etc.). Timpul social și timpul biografic intră masiv în opera prozatorilor de azi. Cu tot scepticismul „noii critici” (în care unii tineri critici vîd „mîntuirea” lor) cu privire la importanța biografiei, viața scriitorilor, a muzicienilor și a pictorilor interesează, e de luat în considerație. Limbajul plastic, culorile obsedante din tablourile lui Van Gogh nu suportă oare și o „explicație” biografică? Poetul Al.Macedonski este de neînțeles fără o cunoaștere profundă și completă a vieții. Exemple de acest gen ne oferă orice literatură din lume. Viața scriitorului, muzicianului, pictorului, sculptorului nu va rămîne niciodată indiferentă operei, căci romanul, simfonia, tabloul, statuia sînt măștile cele mai vii, cele mai durabile, cele mai autentice ale existenței creatorului. Viața ca temă a literaturii este o idee care merită o discuție mai amplă și cu referiri precise la actualitatea literaturii românească.

Existența- temă a literaturii

Zaharia SÂNGEORZAN

tura. De asemenea, opera lui Dostoievski este condiționată, și de viața pe care a dus-o în Casa morților. Romanele lui André Malraux nu sînt numai excelente „scriituri” cu nu știu cite nivele ale semnificativității, ci și experiențe directe ale unui eu suprasolicitat de revoluție, de rezistența franceză, de „condiția umană”. Existența lui Vasile Voiculescu din ultimele decenii explică în mare parte și geneza tulburătoarelor povestiri imaginare, cit și excepționalele Sonete... Viața ca temă a literaturii o descoperim și la Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Zaharia Stancu, Laurențiu Fulga, Marin Preda, Eugen Barbu, Dumitru Radu Popescu, Nicolae Breban, Titus Popovici, Augustin Buzura ș.a. Capodoperele Ion, Pădurea spînzuraților și Răscoala pot fi analizate și raportate și la dramatica existență a romancierului obsedat de creație, de elementele ei vitale.

Foarte mulți din tinerii romancieri de astăzi pe care-i urmăresc cu atenție și ale căror romane le analizez, mă frapează uneori prin lip-

Dacă am ales acest mărunț episod din memoriile lui Iorga, pentru a-l pune în fruntea comentariilor la **O viață de om așa cum a fost** este, pe de o parte, pentru a-l surprinde pe omul cu tumultuoasă existență într-o clipă de calmă scufundare în universul, atât de drag lui, al documentelor trecutului, pentru a-l privi pe omul atât de viu „la o parte... de orice viață chiar”, iar pe de altă parte, pentru a-l surprinde în acest timp suspendat realizând tocmai viața pe care și-o dorea, trăind numai **viața pe care o scria**.

Orice operă mare are o viață îngropată în temelii. **O viață de om așa cum a fost** este o asemenea operă. În amplul studiu introductiv la această carte (reedificată de Valeriu și Sanda Răpeanu cu o deosebită acuratețe și înzestrată cu numeroase și foarte amănunțite note explicative, Ed. Minerva, 1972), Valeriu Răpeanu luminează unele din arcele personalității lui Nicolae Iorga, analizând toate acele elemente biografice — complexe, acte, situații — care concură la alcătuirea imaginii pe care marele om o oferă despre sine. De altfel, întreaga operă a ultimului cronicar al Europei are o viață de om îngropată în temelii ei. Se poate spune că — asemenea acelor monahi din vechime, de al căror opțiuni rareori s-a bucurat istoricul nostru în vremile critice pe care le-a străbătut, dar pe care — a urmat purtând redingota veacului său —, el a trăit cu adevărat doar atât cât a scris. Viața, mai largă, desigur decât aceea a răirilor imediate ale odiosului eu. Într-adevăr, prin medierea istoriei neamului și a neamurilor, în întregii omeniri, pe care a cercetat-o în toate mădularele ei a fost istoric, el a trăit ca într-un fel de trup lărgit la extrem al său. Și viața acestui vast organism a trăit-o în măsura în care a scris-o.

Categoria **organicului** este dominantă în viața și opera lui Nicolae Iorga, și asupra ei trebuie să ne oprim pentru a înțelege raporturile sale cu universul cuvântului și, în deosebi, cu arta cuvântului. Căci un om care trăiește **numai viața pe care o scrie**, înainte de toate, un poet în sensul arhaic al cuvântului, adică o ființă care își făurește existența din cuvinte.

Observăm, așadar, o obsesie a organicului la memorialistul din **O viață de om**. Legăturile organice, pe diverse planuri, sînt pentru el esențiale. Legături ce se stabilesc nu numai cu „cei vii” și cu „cei morți”. Întrucîtva în spiritul vechiului dicton latin — „nil humanum a me alienum puto” — Iorga recunoaște esențiala comunicare între oameni: nici un om nu e străin cu totul de tine și nici tu nu poți fi străin de nimeni. Umanitatea — de pretutindeni și din toate timpurile — alcătuiește un vast corp, un „eter uman umplînd toate spațiile”. Nu este nimic cu adevărat „străin” de noi, și noi înșine sîntem alcătuiți din tot ceea ce în aparență e „străin”. Organicitatea firească a legăturilor umane, participarea unuia la viața tuturor și a tuturor la viața unuia ca un comandament în-cris în însăși condiția umană, este un motiv care revine neîncetat și sub cele mai diverse forme în textele lui Nicolae Iorga. Categoria organicului, pe care — fără să speculeze mai adînc asupra implicațiilor sale filosofice — istoricul o intuia și o recunoștea, determină, într-o anumită măsură, concepția sa asupra istoriei, crezul său moral, precum și anumite atitudini și acte publice ale sale.

Observarea organicității în universul uman îi inspira, de altfel, un adevărat cult al organicului. De aici, sentimentul de solidaritate, promovaț de Iorga, cu trecutul, cu solul, cu țara, cu cei în care vedea reprezentanții autentici, organici, ai „țerii”, cu „țeranii”. Chiar în această inocență particularitate ortografică, poți sesiza obstinția cu care cărturarul urmărește dovedirea și manifestarea unei legături organice, radicale. În scrierea „țerii” trebuie să se recunoască subsolul latin, cea **terra** originară din care porcede cuvîntul nostru, în

NICOLAE IORGA, memorialist

Nicolae BALOTĂ

Secolul al XIX-lea se sfîrșea cînd încă atât de tînărul Nicolae Iorga, pe pragul unui veac nou ca și al unei noi epoci în viața sa, poposea la Haga unde — scotocind prin arhive, cercetînd corespondența olandeză cu Constantinopolul, ori, închis într-o odăiță a hotelului Leul de aur — „la o parte de orice zgomot, de orice grijă, de orice viață chiar” — trăia, cum va spune mai tîrziu, în ceasuri mult mai tulburi ale vieții sale: „săptămîni de eremitică singurătate, care m-au făcut să înțeleg sporul, mîgala, perfecția vechilor erudiți din mănăstiri, care trăiau numai viața pe care o scriau“.

și tîranului român. Această țară este, înainte de toate, aceea a vieții care vine din trecut, a omului „de la care vii și care, prin **figuri** pe care le-ai văzut, prin altele care n-au trecut niciodată înaintea ta — se înfundă în adîncul vremilor pînă se pierde în nesfîrșirea lor: pîrinții, moșii, stămoșii, viața pe care ai fost chemat s-o duci mai departe”. Din acest substrat organic ne vin, mai mult decît alte moșteniri materiale ale trecutului, felurite îndemnuri și puteri. Profundă observație a aceluia care, printr-o repulsie pentru generalitățile abstracte, nu era filosof, dar al cărui ochi pătrundea departe în adîncime: „morții nu se dau morții”. Cu alte cuvinte, toate cele ce sînt aparent moarte, revolte, în universul uman, își continuă viața. Bizanțul trăiește **apros Byzance**, după căderea Bizanțului. Tot astfel, moșii și strămoșii din noi, ale căror îndemnuri trebuie înfruntate și adeseori respinse, dar de la care ne vin „puterile pe care le păstrează partea aceea singură care continuă viața lor, ca s-o păstreze măcar cum a fost, dar și s-o înalțe și, pentru păcatele lor, s-o ispășească”.

Aceste legături organice existente în corpul istoric al omenirii, la care revine iarăși și iarăși Nicolae Iorga, au ceva din comunicarea vitală și spirituală pe

care o presupuneau și o puneau în lumină anumite concepții arhaice, de la cele ale gîndirii mitice pînă la cele scripturale. Ca și acestea, ceea ce numim categoria organicului în viziunea lui Iorga determină o aplecare spre păstrarea și cultivarea tradițiilor, un cult al strămoșilor, rituri în contactul cu forțele păstrătoare, o întregă **cultură a amintirii**. Istoricul este un mandatar al trecutului, o ființă prin excelență conservatoare, un sacerdot care oficiază rituri revivificatoare. Iorga se consideră pe sine, la ora examenelor de conștiință, o făptură asemenea „țeranilor” care s'ajesc forțele genezeice, puterile regeneratoare, care **repetă aceleași** gesturi ca într-un cult, legînd între ele prezentul, trecutul și viitorul. Vocația cronicarului porcede din revelarea legăturilor sale organice și coincide cu un cult al antecesorilor, adevărate divinități tutelare. Iată, în acest sens, o confesiune semnificativă: „I-am simțit (pe înaintași, n.n.) teadauna în mine și cu mine și, dacă am făcut și vreun lucru bun, lor li l-am închinat în partea care lor le revine, întocmai așa cum plugarul antic depunea o parte din rodul cîmpului sau al turmei înaintea icoanei zeului. Căci ei, antecesorii, sînt zei, zei noștri ocrotitori pe căi pe care conștiința noastră trebuie să

le aleagă, căci ele vin de la mulți din ei și sînt așa de deosebite, adesea cum ei au fost deosebiți”.

Este firesc ea memorialistul pătruns de o asemenea cultică prețuire a antecesorilor să se afle, de la începutul întreprinderii sale, în fața unei dileme. Actul său de rememorare izvoară dintr-un sentiment de pietate; dar actul acesta nu constituie el, în același timp, o indiscretă destăinuire a unor taine, nu este el, cum i se pare lui Iorga: „un lucru jenant și impiu”? Este interesant cum reținerile pe care le are și le mărturisește cel care a scris **O viață de om așa cum a fost** se aseamănă cu acelea ale unui contemporan al său, în multe privințe atât de îndepărtat, François Mauriac. Ca și scriitorul român, în primul capitol al memoriilor sale, scriitorul francez în preambulul la **Mémoires intérieures** (publicate în 1959), își mărturisește scrupulele morale în fața acestui act de dare în vileag a unor trăiri intime, ca și a expunerii unor ființe apropiate. Cu ce drept, se întreabă și unul și altul, tirăște memorialistul pe scena deschisă persoane care n-au avut o viață publică? Deși nici unuia nici altuia nu-i lipsea un impuls al misionarului moralizator ceea ce presupune intervenția în existența altora, deci o anumită indis-

creție. Totuși, spre deosebire de exhibiționismul unui Jean-Jacques Rousseau ori André Gide, pudoarea lui Nicolae Iorga ca și aceea a catolicului François Mauriac îi împiedică pe aceștia să se expună în golițiunea lor, iar cît privește tainele celor din jur, și în deosebi a unor intimi, ele sînt tratate cu menajamente de o mină delicată. Să nu uităm, de altfel, că o anumită mentalitate mai conservator provincială, îi impuneau lui Mauriac, din îngusta sa sferă bordeleză, ca și moldoveanului Iorga, rigorile și pudorile tăcerii. În prima pagină a orimului volum din **O viață de om** citim: „Față de oricine te-a iubit datorești cea mai desăvîrșită discreție: acestea sînt lucruri care nu se scot în piață”. Și totuși, cronicarul trebuie să se supună unui imperativ care-l obligă să depună mărturie despre cele ce a trăit direct sau prin cei imediat apropiați lui. Atunci cînd începe să-și scrie memoriile (la îndemnul soției sale, cum spune o legendă) Nicolae Iorga este departe de a se fi retras din viața publică. Dacă mari memorialiști — un cardinal de Retz, un duce de Saint-Simon, un Chateaubriand — au început să-și compună memoriile atunci cînd înțelepciunea sau decepțiile vârstei i-au îndemnat să scrie despre ce au trăit, mai curînd decît să continue eforturile ambițioase ale vieții publice, istoricul Iorga (deși cu amărăciunea unui mare eșec în armă, aceea a guvernării sale ratate), nu se simte încă un scos din arenă. De aceea, în memoriile sale care se vor, în același timp, procesul unei epoci și examenul unei vieți, el adoptă pe rînd — ca într-o judecată — rolurile diverse ale judecăto-rului, acuzatorului, apărătorului și, de cele mai multe ori, ale martorului activ. Acesta din urmă nu este un simplu spectator; mărturia sa nu este niciodată distant-indiferentă, ci spontană, pasională, oglindă a unui temperament fugos. Repet, pentru acest martor privilegiat prin virtuți și (de ce nu!) prin vicii cu totul excepționale, a depune mărturie este o datorie. Memorialistica dintr-o asemenea perspectivă nu este o retrospecție nostalgic-melancolică ci un act de prezentă. Pentru Iorga, istoricul obsedat de participarea organică la o viață ce depășește mult fruntariile individualității, mărturia insului face parte **din** și este una cu obligația omenirii de a scrie istoria pe care o face. „A scrie istoria e o datorie pentru omenire, a o adăugi cu ce ai aflat e o obligație pentru fiecare, rămînînd ca acei care pot scrie să adune ce au aflat de la cine poate numai vorbi”.

Rolul martorului pe care istoricul Nicolae Iorga și-l asună de timpuriu, îl putem asocia cu însăși descoperirea istoriei și cu relevarea vocației sale de istoric. Cînd, în cea mai fragedă copilărie, îi cad în mină **Cronicile României**, a doua ediție a **Letopisetelor** lui Mihail Kogălniceanu pe care le citește în coltul unei odăițe de la „cucoana Marghioala Vizdogeasa”, el se vede luînd parte la judecățile Divanurilor domnești, la tumultul Iup-telor de odinioară. „Nu eram părtaș, dar că eram un martur, de aceasta nu mă puteam îndoi”. Martorul, chiar dacă nu e un participant, cum va fi mai tîrziu, este un spectator privilegiat. Nicolae Iorga, în ființa spirituală a căruia vom desluși mai presus de orice, **vizionarul**, se constituie pe sine, de la început, ca unul care vede. El este atras de un univers al desfășurărilor spectaculare. Prozatorul dintr-insul, cum vom vedea, se lasă sedus de forme și culori, cunoaște voluptatea ochiului care se plimbă pe superfițiile lucrurilor, narațiunea sa fiind aceea a unui vizual. Astfel, mărturia sa dobîndește o maximă intensitate atunci cînd este a martorului ocular, cînd izvorăște din contactul direct cu lucrurile. Contact al unui spectator curios care-și amintește atât de bine tot ce a înțeles în lumea **văzutei** încît, după o jumătate de veac este în stare să-și reprezinte culoarea legăturii cărților de mult pierdute ale copilăriei sale. Istoricul se consideră un asemenea martor care a văzut fa-

GHEORGHE SIMON

mina fintinarului

Văd cum infloarește
mina ziditorului de fintini
ca și roua pe aripi de crini

Aud cum ard semînte
în grădinile nopții
visînd la marile ninsori

că flacăra albă ne arde pe toți
cînd țara-și adoarme pruncii
și veșnicia arde sub roți

atunci infloarește mina fintinarului
și vremea rodește
pădurea de orgă!

și arzi acolo

Ochii tăi
țărături arzînd
la care ajungem plîngînd

mîinele mele
lungi de ploaie
se roagă la tine-n odaie

și mă furi dintre păsări
ca o apă verde ce sună
înmugurește singele, Domniță
ca șerpii răsuciți pe lună!

acoperișul meu

V-aș dăruî ziua care-mi fuge
de sub picioare
v-aș dăruî singele
desemnînd o floare
dar lăsați-mă să trăiesc puțin.
Acoperișul meu e verde
ca și destinul pădurii
înstrăinată de păsări
ca pe aceste cuvinte
v-aș dăruî cămașa de frunze
rîurile mor
în mine
și se depărtează femeia
pe care o strig!

inima trandafirului

Truda zilnică a orașului
și a singurătății mătăsoase
din inima trandafirului
împarte fiecăruia dimineața

Prea dulce clipa
cînd nori o recheamă
cînd sub plîpînde ierburi
ne-a obosit aripa
ca pe o floare îți scutură mina
și-ți fumează prin sînge spaima
la-ntîmplare-mi vei culege privirea
vestind bucuria: de-o vecie
mireasă

fără acoperiș să poți zice
merg prin lume ca la mine acasă;
cel ce te roagă să-i semeni
inima țî-a făcut-o casă
c-un fir de iarbă subțire
apoi și-a pus o cămașă de mire!

(Continuare în pag. 13)

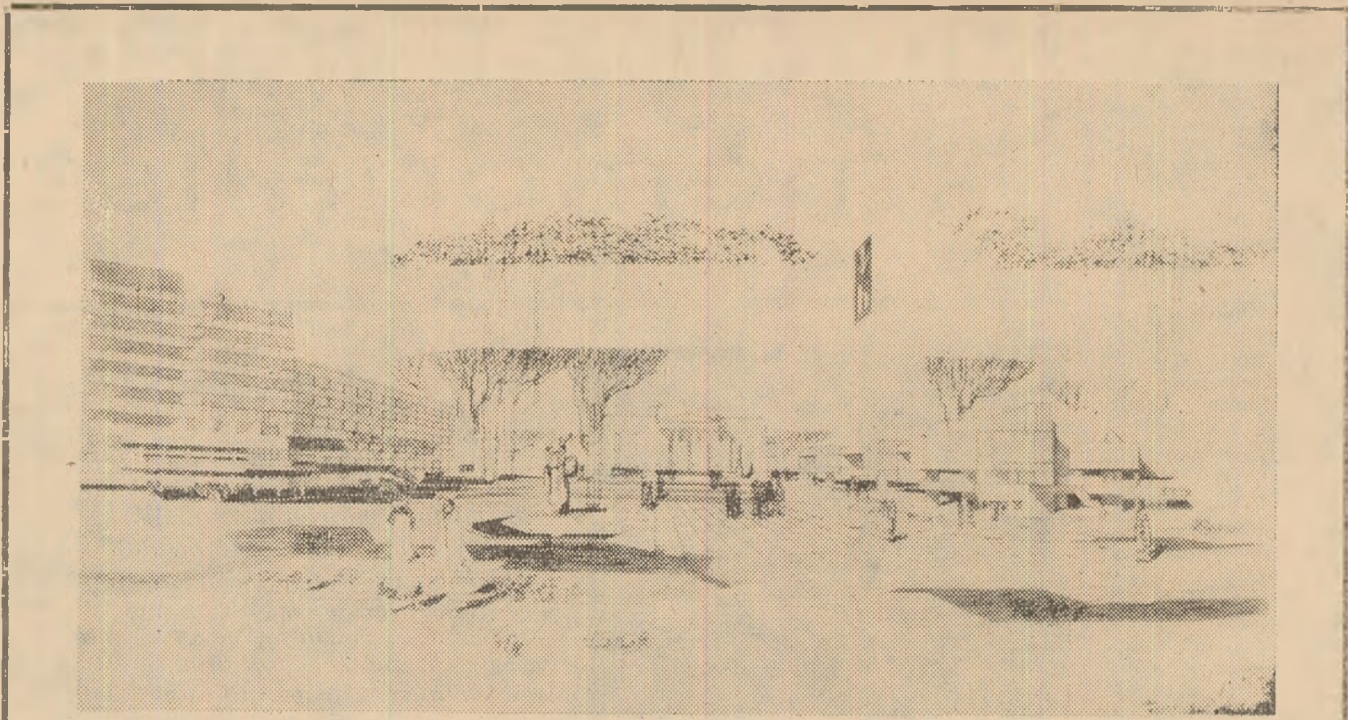
Arta românească peste hotare

Amelia PAVEL

(continuare din pag. 1)

de echilibrare ale psihicului uman, care caută parcă să-și verifice propriile lui șanse de stabilitate într-un univers în vertiginoasă transformare. Și le caută acolo unde valori umane eterne pot fi aflate într-o formă simplă, directă, nesofisticată, nu lipsită uneori de o notă de duioșie. Le mai caută și acolo unde granița dintre materie și spirit, care coincide cu însăși teritoriul artei, traversează un teren fără zone aride, fără asprimi, deznădejdi, străbătut totuși de neliniști fertile. O artă capabilă să se contureze, prin trăsăturile ei cele mai caracteristice, ca o experiență spirituală așteptată, cerută, necesară unui moment istoric dat, intră însă într-un circuit al răspunderii colective. Nu

putem într-adevăr pune astăzi întrebarea dacă unul din factorii cei mai importanți ai propagandei noastre culturale în străinătate nu va deveni tocmai arta modernă, prin specificul soluțiilor ei propuse problemelor referitoare la integrarea umană în mediul inconjurător. Grija organizatorilor de expoziții în străinătate de a întreține o permanentă raportare a valorilor artistice moderne la valorile artistice tradiționale, spre reliefarea sensurilor mai adevărate pentru fiecare din ele, ar trebui deci să fie o grijă de prim ordin. Nu însă pentru a menține arta românească într-o zonă de acalmie tradiționalistă — ci pentru a demonstra celor care se interesează în primul rând de folclorul și de arta noastră veche, că vor găsi tot atâtea elemente caracteristice și în arta contemporană românească. Iar felul în care artiștii noștri actuali receptează ceea ce există sau se întâmplă pe lume, poate contribui tot atât de mult, și sub forma unei sinteze tot atât de originale ca și cea a artei vechi, la împlinirea artei moderne universale. Nu este desigur necesar în nici un domeniu să fii „la modă” pină la cel mai mic detaliu, sau pe fragmente dispartate, doar spre semnalizare, dar este necesar ca, înțelegând ceea ce în substratul unui fenomen de „modă”, poate avea valoarea de simptom, să ne prezentăm în lume, fără prejudecăți și rețineri cu realizările care ne definesc mai bine, în care sintem cel mai expresiv noi înșine. Va fi mijlocul sigur de a arăta și cit de autentic sintem legați de tradiție, și, în același timp, cit de degajat putem lucra, în raport cu ea, depășind-o, creînd și nu numai recreînd tradiții. De altfel expozițiile care prezintă arta noastră sub aceste două înfățișări sînt cele mai prețuite, fiindcă sînt cele mai revelatoare și sugestive. Aș propune să le preferăm, deocamdată măcar în ocaziile importante, celor care, deși frumoase și elegante în sine (fie monografice, fie de ansamblu) nu oferă în suficiență măsură, publicului străin, posibilitatea de a raporta vechiul la nou și invers. Acesta este însă actul mental decisiv al adeviziunii la propunerile unui univers de cultură. Să nu-l ocolim.

Ansamblul Pieții Teatrului Național Iași, premiul II (arh. Olteanu T., arh. Dobre C., arh. Ivaneș V.)

ESTETICA STRĂZII (II)

Șt. CUMPĂNESCU

Este cunoscut că frumusețea unui oraș cu trecut bogat constă în îmbinarea armonioasă a părților vechi cu cele noi, treptat de-a lungul istoriei. Istoria aceasta reprezintă însăși viața orașului, reflectată în ritmul pe care arhitecții au știut să-l stabilească între monumentele mari și cele mici, între piețe și străzi, între arhitectură și pictură, între nou și vechi.

În structurarea orașului existența monumentelor istorice și de arhitectură condiționează sistematizarea, atât în ceea ce privește monumentele izolate cit și grupări și complexe arhitectonice, în așa fel încît noul cu vechiul să se completeze, punîndu-se totodată reciproc în valoare. De aceea, la Iași, oraș cu un bogat tezaur de monumente istorice și de arhitectură, se pune problema integrării acestora în modern și valorificării lor în cadrul unor ansambluri judicioase modelate, care să fină seama atât de latura arhitectural-urbanistică cit și de cea estetică. Zona centrală a Iașului, vatra vechiului oraș adăpostește o serie de valori arhitecturale certe ce trebuie păstrate cu grijă și puse în valoare corespunzător, prin rezolvarea problemelor dificile ridicate de amplasament, artere de circulație ș.a.

Dintre clădirile monumentale, de o mare valoare artistică, Teatrul Național „Vasile Alecsandri” s-a integrat adînc în viața cotidiană a orașului, căpătînd o valoare de simbol. Construit la sfîrșitul secolului trecut de că-

tre arhitecții vienezi Felner și Helmer, clădirea teatrului dispune de o sală bogat ornamentată cu elemente în stil baroc, fiind una dintre cele mai frumoase săli din țară.

Relevînd preocupările majore ale edililor pentru găsirea celor mai bune soluții de sistematizare a zonei adiacente teatrului, anul trecut a fost organizat un concurs de idei la nivel republican, la care s-a prezentat un număr de 20 proiecte. Dintre acestea, au reținut atenția juriului 8 proiecte, acordîndu-se 3 premii și 5 mențiuni. Dată fiind importanța acestei zone în cadrul orașului, criteriile de apreciere au fost mai largi, urmărindu-se evidențierea soluțiilor care rezolvă cel mai judicios poziția de ansamblu a pieții, punerea în valoare a tuturor monumentelor istorice și în special a clădirii teatrului. S-a urmărit de asemenea realismul soluțiilor prezentate, prin utilizarea judicioasă și eficientă a terenului, etapizarea construcțiilor propuse, demolările necesare. Totodată, s-a avut în vedere modul de rezolvare a circulației, prin separarea fluxului pietonilor de cel al autovehiculelor, rezervarea spațiului necesar pentru parcaje. Au fost luate în considerare și alte principii ca respectarea axului de compoziție a pieții, orientarea esplanadei perpendicular pe fațada principală a teatrului, evitarea unei deschideri largi dinspre strada Ștefan cel Mare, clădirea teatrului putînd pierde astfel din valoare.

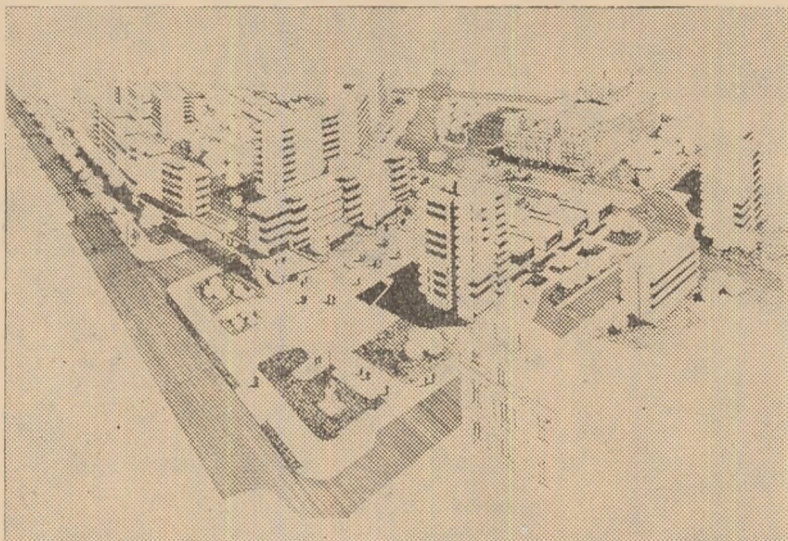
Proiectele care au fost distinse cu premiul I și II ex equo aduc

rezolvări ce urmăresc punerea în valoare a clădirii teatrului, o utilizare rațională a terenului, etapizarea facilă a construcțiilor noi și rezolvarea în bune condițiuni a circulației din zonă. Ambele soluții mențin esplanada agrementată cu spații verzi și statui — dar în idei diferite, în sensul că primul proiect prevede amplasarea unui bloc turn cu P + 10 etaje în acest spațiu, iar cel de-al doilea lasă esplanada foarte largă ceea ce nu permite un control al perspectivei. De asemenea, de o parte și de alta a esplanadei, cele două proiecte prevăd amplasarea unor spații comerciale (artizanat, studio foto, florărie), săli de expoziții, galerii de artă, agenții de turism. La intersecția străzilor Dobrogeanu Gherea și Ștefan cel Mare, se propune realizarea unor volume înalte de locuințe, obținînd în spre Piața Unirii un cap de perspectivă favorabil. Se apreciază ca pozitivă rezolvarea laturei sudice spre clădirea Consiliului popular municipal și a zonei Ștefan cel Mare — hotelul Continental — Cuza Vodă în cadrul celui de-al doilea proiect. În general, rezolvările permit accentuarea perspectivei dinspre Mitropolie către ansamblul pieții.

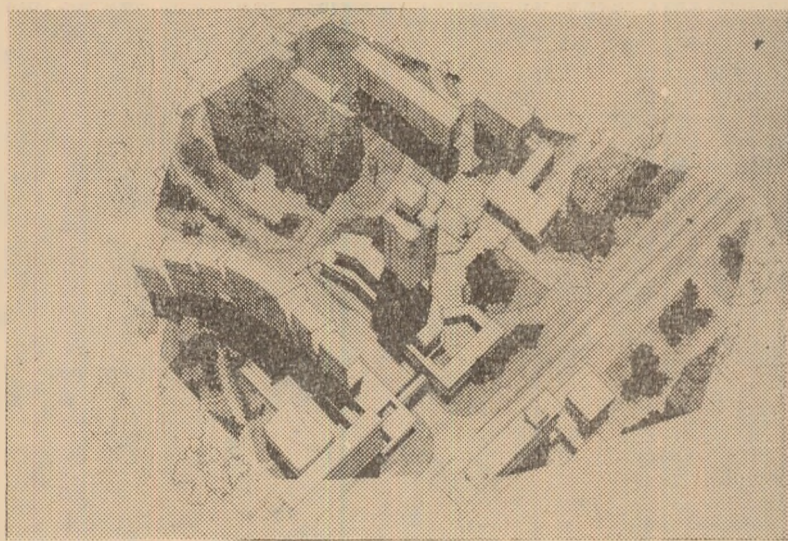
Lucrarea distinsă cu premiul III relevă o tratare generală a soluției mai simplă, amplasînd în piață un bloc turn ce constituie un accent cam agresiv, neindicat într-o asemenea zonă.

Soluția urbanistică definitivă, care să conducă la realizarea unui ansamblu central bine înche-

gat și armonios modelat din punct de vedere plastic, stă în atenția proiectanților ieșeni la elaborarea detaliului de sistematizare (șef de proiect arhitect Gheorghe Cheptea). Desigur, va trebui luat în considerare faptul că valoarea unei piețe depinde și de modul cum sînt proporționate elementele ei, de relațiile care există între cele trei dimensiuni care o conturează în spațiu. De aceea se impune a fi evitate dimensiunile prea mari, pentru a nu se pierde scara ansamblului, urmărindu-se obținerea unor perspective clare, ușor de stăpînit. Nu este lipsită de interes nici ideea de a menține esplanada actuală și a realiza piața prin îmbinarea elementelor construite cu spațiile plantate, pe baza unei arhitecturi peisagistice adecvate, cu accente și ecrane de verdeață, care să dirijeze privirea spre volumele principale și să pună totodată în valoare clădirea teatrului. În acest caz, spațiul verde se impune a fi alcătuit din specii cu o perioadă de înflorire cit mai întinsă. Incadrarea armonioasă în arhitectura zonei centrale a orașului, unitatea compoziției, sînt elemente esențiale care vor contribui la realizarea unei zone urbanistice reprezentative pentru municipiul Iași. Dar, în afară de importanța sa funcțională și rolul de centru principal de desfășurare a vieții publice, ansamblul va constitui și un element de înfrumusețare a orașului.

Ansamblul Pieții Teatrului Național Iași, premiul I (arh. Vraciu P., arh. Verona Gh., arh. Vraciu Silvia).

Ansamblul Pieții Teatrului Național Iași, premiul III (arh. Morariu Violeta, arh. Răducanu I.)

Dimensiunile actului de la 23 August în reprezenta- rea plastică (1)

Dimitrie GAVRILEAN :

„Cintare României”

Actul politic concentrând în el și faptă reduse la cea mai sentințială formulă, deci fără o dinamică a epicului, e firesc să treacă în reprezentarea artisticăouri dintre cele mai variate. Când el e însoțit însă de evenimente sociale, de acțiuni militare tunci transfigurarea artistică va pela la virtuțile acestor înclșări dramatice și, dacă ne putem exprima astfel, din punctul de vedere al creatorului, fotogenice.

Interesant ni se pare modul în care a evoluat transcrierea în plastică a actului de la 23 august 1944 — respectiv în pictură, graică, sculptură și monumentalism. Înne înțeles că la început a fost rafica și pictura; că cea mai solicitată a fost sculptura și că monumentalismul arhitectonic a beneficiat de experiența înaintașilor, mergând direct la sinteza aleorică. De altfel, prin paralelism, situație similară a înregistrat literatura: au început reportajul și poezia, a fost solicitată draturgia, au urmat romanul și scenariul de film.

Pictura a oglindit imediat faptele de arme, plecând de la croiul pe viu, fie că a consemnat ramatismul înclșărilor fie că a ntat în culori calde frăția de ptă. Numeroase lucrări inspiate din înlocuirea armelor sînt e fapt înmuri în tonalitate ajoră, exprimînd entuziasmul imediat al unui popor ce irumpe amene ape îndelung zăgăzuite. n toate va domina chioul stîrnelor fluturate pe cer larg, antul mișcării, dar și solemnitatea momentului istoric. E firesc fie evidențiat gestul statuar, el gest conștient că rămîne peni totdeauna cu încărcătura cliilor hotărîtoare. În fiecare ostaș un erou, în fiecare femeie e o trie eliberată, în fiecare copil a viitor fericit. Mă gîndesc, de ldă, la „Eliberarea” lui Al. Ciurencu, la „Steagul victoriei” de n Bițan, la „Rîuri încruciate” de n Gheorghiu, la „Răsărit de soa” de Lucian Grigorescu, la „Moent revoluționar” de Șt. Szőnyi toate intrate în istoria picturii măneshi din epoca respectivă, neînțeles cu valoare artistică scinsă din cea documentară.

Treptat, eposul și-a restrîns a mijloacele de expresie intrînd alegoria cu trimitere precisă, a-a tendință de reluare a unor jloace uzuale în care victoria rămîne o femeie-pasăre, elirarea sfărîmare a lanțurilor sau or, insurecția o răsturnare de ziții militare, tinzînd spre acorrea acțiunii cu gîndul.

Pe măsură însă ce faptele de an 29 de ani au căpătat persctiva necesară spre a putea fi decate în toată amplitudinea, storii au înțeles în primul rînd tot ce s-a petrecut atunci n-a

fost întimplător, ci rezultatul unei lupte subterane binegîndită de către organizațiile comuniste ilegale, în cor sonanță cu voința poporului muncitor. Astfel, atenția paletei s-a îndreptat spre sedii ilegale, spre chipuri de ilegaliști, spre ședințele ținute în beciuri și multiplicarea manifestelor antisfasciste, spre întreaga propagandă împotriva unui război nedrept. Sînt opere ce consemnează realist dramatica jertfă anonimă a celor care l-au pregătit pe 23 August, e omagiul adus faptelor neștiute de marele public și cu atît mai emoționate. Vezi „Execuție” de Adrian Maftai, „Tipografie ilegală” de Șt. Szőnyi, „Ea nu-și va trada fiul” de Mimi Șaraga-Maxi, „Românca” de Gh. Vinătoru, „Tinerețe” de Brăduț Covaliu. De la ele, arta a mers la insurecția propriu-zisă prezentată ca înfrățire a muncitorilor cu ostașii pentru apărarea obiectivelor vitale și dezarmarea ultimelor cuiburi fasciste. Muncitorul luptător care a înlocuit ciocanul cu arma automată e de fapt trecerea din ilegalitate în lupta fățișă, e apariția pe scenă a muncitorului comunist care precede ființa gărzilor patriotice.

De aci înainte insurecția începe să capete o rezonanță de nelimitată întindere, ea apărînd ca un act dincolo de timp și spațiu, fruct al unei înaintate gîndiri politice. Am putea spune că pictorii urcă spre o escistică cromatică, recurgînd la anumite metafore de exprimare puse în slujba ideilor. „Făuritorii propriului destin” de Dan Hatmanu e poporul care întoarce cu forțe unite uriașul zar al soartei, răsturnînd totodată și fatidicul „ce ți-e scris, în frunte ți-e pus” și dovedind că pentru a câștiga trebuie să acționezi; „Spiritus rector” al lui Eugen Boușcă e simpla răsucire a vîrtejului care răstoarnă totul, născut parcă din tumultul Scrisorii a III-a a lui Eminescu; „Chemarea” lui Gh. Maftai e trezirea țării la o viață nouă, cu sunet de tunice peste sate, iar „Sărbătoarea” lui N. Constantin simbolizează înfrățirea generală într-un cadru geografic reconșcibil. Pe aceeași linie e „Dimineața” de N. Matyus, în care cerul prevestește victoria zorilor, comandînd atmosfera sărbătorcască pe care Corneliu Ionescu o va prelua în „Bucuria muncii”, împlinînd-o cu dimensiunile mișcărilor de toamnă îndestulată.

De altfel, lucrări ca „Omagiul păcii” de Camil Ressu, „Case noi” de Eugen Popa, „Seceriș” de Ion Tuculescu, „Amiază de august” de Gina Hagi, „Cîntec pentru unire” de Viorel Mărgineanu, „Pămîn-

turi” de Octav Angheluță, „Rod bogat” de Petre Abrudan, apar drept un corolar al aceluia augst.

Chiar atunci cînd pictorii vor relua mai tîrziu leit-motivul victoriei, de astă dată o vor face doar ca punct de plecare, ca de pildă Ion Ginju în „Ziua victoriei”, cu referință la binecunoscuta „Victorie de la Samotrace”.

În general, însă, ușurată de obsesia amănuntului istoric, pictura găsește de fiecare dată mijloace pentru evitarea clișeeilor uzuale și forța de a transmite fiorul acestui act ce capătă, cu trecerea timpului o rezonanță la dimensiunile ființei noastre naționale. „Ultimul glonș” de V. Mihăilescu-Craiu protestează împotriva absurdității războaielor, pe cînd „Pomul vieții” al lui Ion Petrovici, continuă ideea, pledînd pentru progresul pașnic. În continuare, „Zi de muncă” a lui P. Hîrtopeanu ca și „Recolta” de Maria Lazăr, reușesc să transmită bucuria pleneră a agriculturului surprins în spații nemărginite, așa precum peisajul industrial semnat de Mihai Cămăruș, Ștefan Hotnog și Adrian Podoleanu, așa precum privescitiile citadine din pinzele unor C. Agafiței și N. Milord, imagini de oraș modern, aduc un tonus viguros de civilizație tehnică, reprezentării globale a vieții libere.

Un loc aparte îl ocupă poematicea plastică, fie că ea descinde din tradiția de aur (Dimitrie Gavrilean, Ecaterina Petrovici, Ilie Boca), e o proiectare a concepției proprii despre ceea ce construim (Iulia Hălăucescu, Val Gheorghiu, Mihai și Zenaida Mădescu, Vigh Istvan, Vasile Istrate, Aurel Dinulescu, Mircea Ispir) fie că ne conduce spre viziuni cuceritoare de transfigurare a realităților (Constantin Radinschi, Liviu Suhar) sau către lirismul cu acoperire certă (P. Buzatov, Leandru Popovici, Grigore Popovici).

Pe bună dreptate, Brăduț Covaliu scria mai de mult într-un articol din revista „Arta”:

„Arta românească posedă o dimensiune modernă și revoluționară prin raportarea gîndirii superioare, marxiste, la tipul nou de spiritualitate a societății noastre socialiste, și concret, la valențele umane ale operei integrate organice în arta și viața societății”.

Încît, mereu reflectat în altă oglindă, actul de la 23 August rămîne veșnic actual, reprezentat tot mai încărcat de sensuri, generînd lucrări solicitate de spiritualitatea în plină evoluție a vieții unei țări renăscute.

Aurel LEON

Tinerețea școlii ieșene de muzică

GEORGE PASCU

Pare paradoxal ca muzica noastră de ieri și de azi să fie mai puțin receptată decît muzica străină. E drept că, în rapida sa evoluție, muzica românească a avut și are de înfruntat capodoperele artei universale care constituie pentru auditori sisteme de referință valorice. Astăzi, însă, succesele obținute de compozitorii noștri la concursuri internaționale ne dau dreptul de a nu ne mai teme de comparația cu muzica străină. Ezitățile publicului au făcut ca înșeși instituțiile de concert și de spectacol să aibă reticențe în programarea muzicii noastre, fapt care a diminuat vehicularea, deci cunoașterea creației românești.

„Săptămîna muzicii românești” organizată recent la Iași se înscrie ca o acțiune necesară de a contribui la cunoașterea, la receptarea ei și la justa prețuire a creației autohtone. O confruntare masivă cu muzica românească a putut desigur obosi auditorul suprasolicitat uneori de expresii muzicale noi sau mai puțin familiare, dar i-a trezit interesul și l-a făcut să constate bogăția de conținut, diversitatea de stiluri și varietatea genurilor de care era inexplicabil depărtat.

Prezența compozitorilor ieșeni în programele concertelor simfonice a fost de natură a releva faptul că după o etapă de acalmie, asistăm la o reactivare a impulsului creator, și poate ne este permis să sperăm ca, în scurt timp, lașul să-și fi luat locul avut altă dată în istoria creației românești.

Calitatea orchestrei simfonice a Filarmonicii, a corului „Animosi”, a formației „Musica Viva” cît și a soliștilor instrumentiști apăruiți anul acesta pe estradă (și acompaniatorii lor, bineînțeles) ne dovedesc că nivelul artei interpretative ieșene de azi este superior oricărei alte etape anterioare.

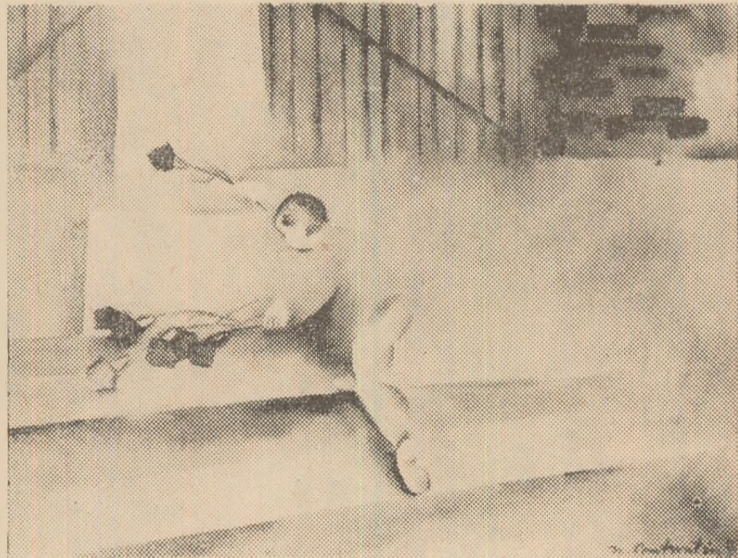
Publicul, s-a arătat interesat și receptiv. Și dacă să-lile n-au cunoscut afluența obișnuită la concertele simfonice ordinare, în schimb participarea masivă a tineretului a dat vigoare reacțiilor favorabile, deseori entuziaste, a ascultătorilor, mai ales la programele cu muzică foarte nouă. Faptul că unele lucrări, al căror profil stilistic denota ancorarea în formule tradiționale fără o autentică vibrație emoțională și doar cu timide tentative de abordare a unor sonorități noi, au fost tratate cu aplauze de conveniență indică un foarte promițător grad de receptivitate al tineretului care se apropie azi de muzică dotat nu numai cu atenele afectivului. La simpozionul cu tema „Muzica românească contemporană — expresie a umanismului societății noastre” s-au încercat incursiuni în problematica ce se impune cu stringență creatorilor, interpreturilor și auditorilor.

Dacă teoretic nu s-au dat solicițanților răspunsurile dorite, practic programele au clarificat unele sensuri. Astfel, programele celor două formații de muzică contemporană, cît și Simfonia „Aliaje” de A. Zeman au demonstrat ponderea mare a fluctuațiilor timbrale, deseori considerate ca unice mijloace de expresie.

Desigur, muzica nouă nu înseamnă numai punctualism sonor sau Sprechgesang, nu înseamnă numai desfurare liberă, fără o sintaxă prestabilită, nu înseamnă numai combinații aleatorice sau amestecuri de zgomot, pasaje vorbite și sonorități insolite; există muzică nouă creată pe o sintaxă evoluată din cea tradițională, pe unele coordonate formale prestabilite, proprii unui compozitor, și pe coordonate determinate matematic.

Pe de altă parte, cvartetul studențesc al Conservatorului a lansat în concursul de la Brașov o nouă lucrare de Sabin Pautza, întregind succesul înregistrat la Cluj de către formația pe care o dirijează tînărul compozitor ieșean.

În concluzie, stagiunea abia trecută a confirmat că Iașul începe să aspire la o școală muzicală, cuceritoare prin tinerețea ei.

Nicolae CONSTANTIN :

„Flori pentru eroi”

OMUL CARE A LUPTAT

Andi ANDRIEȘ

E un om vîrstnic de-acum, ușor încetinit de ani, oarecum mai greu și mai absorbit de gânduri. N-are importanță nici părul, nici ridurile n-au importanță, e un om vîrstnic și atîta tot, asta e deajuns pentru un eventual portret.

Ne-am obișnuit cu el, de ce să n-o recunoaștem? Il întîlnim aproape zilnic, îl salutăm, uneori îl salutăm prea grăbiți pentru că nouă uneori nu ne ajunge timpul. Il salutăm repede și trecem mai departe, nu fără a observa că el are timp mai mult decît noi. El cumpără fructe din piață și citește ziarul în parc, îl recitește și mai merge o dată în piață — indeletniciri clasice ale pensiei — deci are timp, e vîrstnic și atîta tot, fără nici un fel de retorică.

Ne-am obișnuit cu el, existența lui nu reprezintă nici o taină, în cazul lui nu putem întreba cu melo-dramatică bună voință: oare ce ascunde trecutul?

Trecutul lui nu ascunde nimic, trecutul lui nu are nimic de ascuns. Cînd noi nu existam sau ne vînturam copilăria cu săbii de lemn, el își dedica maturitatea unei idei, acționa în acest sens în modul cel mai concret cu putință. În seara în care noi rîtunjeam cu cerneală primară cîrligile unui abecedar uitat, el își lipea trupul de umbra rece a unui zid lăsînd acolo explozia albă a manifestului. Cînd noi ne întreprueam respirația citînd despre peripețiile nemaipomenite ale băiatului de lemn numit Pinnocchio, omul acesta rostea cu glas scăzut o parolă care trebuia să refacă o întregă rețea ilegală.

Ne-am obișnuit cu el, îl știm acum, poate prea rareori încercăm să ni-l închipuim așa cum era. Un om în putere, desigur, încordat și activ, prudent și insuflețit, înțelept, devotat cauzei și, așa cum obișnuim să spunem cîte o dată, viteaz.

Ei da, omul acesta vîrstnic a fost un viteaz. O vitejie fără poză, o vitejie densă, continuă, subordonată revoluției și spiritului național. A rezistat la interogatorii, a renunțat la liniștea unui acoperiș, a intervenit justițiar în istorie și a tras gloanțele in-surecționale la o răscruce decisivă.

S-a adăugat cu modestie unei personalități enorme numită popor și a trăit în numele unui singur crez. Ne-a precedat, a precedat întregul eroism al prezentului nostru. E un om vîrstnic acum, are timp liber, dar cîtă tihnă ar putea compensa oare trecutul lui cel atît de lipsit de tihnă?

Oricît de grăbiți l-am saluta, omagiul nostru nu se fărîmîțează nici o dată.

ȘTIINȚA—TEHNICA—OMUL

Al. TĂNASE

Comunismul satisface pentru prima dată în condițiile unei civilizații tehnice superioare năzuința dintotdeauna a omului spre unitate și integralitate. Mai precis, nu dintotdeauna ci din momentul în care sincretismul culturii primitive a fost înlocuit cu diferențierea cunoștințelor și autonomizarea unor specii distincte de valori. În dialogul *Banchetul*, Platon a dat expresie legendei potrivit căreia Zeus, pentru a curma îndrăzneala oamenilor de a se asemui cu zeii și a deveni stăpîni lor, i-a tăiat în două, le-a distrus unitatea lor originară spre care ei, apoi, nu au încetat niciodată să aspire.

În epoca modernă, locul lui Zeus în dezarmarea omului l-a luat producția capitalistă mecanizată, care-l transformă pe omul întreg într-un om parțial. executor al unei funcții îngust specializate — ceea ce exercită o influență negativă asupra personalității omului și a atitudinii sale față de muncă. Specializarea merge pînă acolo încît azi, așa cum observa cineva în mod ironic, „cel ce știe să prăjească un pâstrăv nu știe să prăjească un crap”. Dar mecanizarea complexă și automatizarea a dat naștere altor tendințe: apariția unor profesii de profil larg, reducerea numărului de profesii etc.

Aceste tendințe spre universalitate se vor realiza pe deplin numai în comunism. În literatura filosofică, de exemplu în revista „Vaprosi filosofii”, s-a discutat problema dacă în comunism va dispărea sau nu diviziunea socială a muncii, se va înlăptui idealul unui om întreg dezvoltat armonios și multilateral. Referindu-se la această discuție, Volkov — în excelenta sa carte de *Sociologia științei* îi critică pe acei participanți la dezbateri care „au căutat, în esență, să eternizeze diviziunea socială a muncii și profesionalizarea care decurge din ea, prin urmare și pe omul „parțial”. Și aceasta pentru că „prezentul este extins asupra viitorului iar acesta din urmă este conceput ca o simplă continuare a ceea ce există în prezent” (*Sociologia științei*, p. 267).

În continuare, Volkov susține că dinamismul metamorfozelor sociale și al gândirii, prin automatizarea producției și ridicarea calificării muncii va transforma procesul producției sociale într-o știință experimentală, obiectualizată și intelectualizată procesului muncii pînă la nivelul la care toți participanții la acest proces vor deveni intelectuali.

În această situație este evident că tipul specialistului îngust, al „savantului ignorant, care se dezinteresează de tot ceea ce depășește domeniul său de strictă specialitate, „erudiția de breaslă” pe care a caracterizat-o atît de bine A.D. Herzen ca un fel de clacă unde fiecare își are fișa și locșorul lui, se ocupă de mărunțuri și n-are răgaz să vadă cîmpul întreg, cretinismul profesional care presupune unilateralizarea pînă la caricatură a unei singure capacități și înăbușirea celorlalte, organismul social în care nu omul își alege profesiunea, ci profesiunea își alege omul — toate acestea vor fi depășite. Omul nu mai poate să rămînă un om parțial dacă avem în vedere că știința însăși încetează a fi doar o formă de activitate socială, dacă avem în vedere că lumea viitorului comunist este în primul rînd lumea științei, a omului pentru care metoda de gîndire, capacitatea de a gîndi creator, orizontul larg și năzuința spre integritate și universalitate sînt infinit mai importante decît depozitarea de cunoștințe în sine. În-

săși tehnica automată cere capacități intelectuale dezvoltate, omul încetînd a fi o parte specializată a sistemului tehnic. „Orizontul larg nu este numai *frumos*, este și util. Specializarea umană fără lărgime de orizont este o formă de degradare a personalității, de dezumanizare, specialistul de competență unilaterală — oricît de folositor ar fi într-o etapă dată a științei — este pîdit de riscul anchilozării sau al „punctului mort”... poate avea și un rol frînator prin *neînțelegerea altor puncte de vedere*. prin *ne-receptivitatea la nou*, prin lipsa de perspectivă istorică” (Victor Săhleanu, *Nobila aventură a științei*, 1971, p. 46).

Toate acestea nu duc însă, după opinia mea, la dispariția diviziunii sociale a muncii, ci a unei specializări elastice, mobile. Universalismul exclude specializarea îngustă dar nu orice fel de specializare, exclude nivelarea și depersonalizarea muncii dar nu *tehnicizarea* sa, inclusiv a muncii intelectuale, în sensul perfecționării cu ajutorul tehnicii cibernetice de exemplu, care va elibera nucleul creator al gîndirii de tot ce este repetitiv și modelabil.

În perspectiva societății comuniste viitoare, tendința determinată a evoluției sociale spre universalitate, aspirația omului spre refacerea pe o treaptă superioară a unității pierdute, spre integritate, presupune suprimarea unui întreg set de contradicții cum ar fi: contradicția dintre munca fizică și cea intelectuală; contradicția dintre activitatea de direcție și cea de execuție; contradicția dintre gîndire și acțiune, dintre știință ca sistem finit de cunoștințe și activitatea transformatoare a omului; contradicția dintre munca științifică și activitatea de producție a omului, știința dobîndind o înaltă eficiență economică, socială și spirituală; contradicția dintre știință și artă; contradicția dintre conținutul și orientarea învățămîntului, pe de o parte și activitatea științifică, pe de altă parte. Este suprimată în-deosebi contradicția dintre imperativele științei și condițiile social-economice ale existenței ei (I. N. Volkov, *op. cit.*, p. 328—329).

În prezent, drumul spre acest ideal universalist al comunismului trece printr-un proces accentuat de *mobilitate profesională* — trecerea de la un statut profesional la altul, dispariția unor profesii și apariția altora, ierarhizări și restructurări în cîmpul activității profesionale, ceea ce determină prefaceri și în sistemul de valori, de cerințe și norme de conduită, în sistemul de preferințe și satisfacții ale individului. De aici decurg nu numai direcții pozitive de acțiune dar și dificultăți de adaptare, sentimente de insatisfacție și nerealizare.

Este vorba de schimbări care angajează persoana umană pe o scară mai largă de participare și răspundere, nu numai în calitatea sa de forță de muncă.

Dimensiunea României în ceea ce privește această dimensiune profesională a umanului a evidențiat schimbări importante: *structura profesională* a muncitorilor (apar profesii noi, cum ar fi aceea de operator chimist); *nivelul de instruire* pe care-l presupun unele profesii legate de tehnica nouă; *orizont profesional*: se face simțită necesitatea îmbinării specializării cu formația pluriprofesională.

Direcția principală a progresului tehnic nu mai este aceea de diversificare maximă a profesiunilor, în sensul specializărilor înguste, ci dimpotrivă, concentrarea profesiilor, constituirea unor profesii care presupun o calificare complexă, un mai bogat conținut intelectual al muncii, o evidentă superioritate teoretică și culturală față de vechile profesii.

În *Raportul la Conferința Națională a Partidului Comunist Român* din iulie 1972 s-a subliniat că școala trebuie să asigure cunoștințele generale mai largi în domeniul fiecărei profesii, astfel încît tînarul să poată presta munci diferite în cadrul aceleiași ramuri. Conceperea în acest fel a învățămîntului, lichidarea specializării înguste și a diversificării nejustificate a profesiunilor și meseriilor este o cerință ce se pune în egală măsură în școala generală, în liceu, în școlile profesionale și în învățămîntul superior. „Realizarea unei pregătiri multilaterale — precizează tovarășul Nicolae Ceaușescu — constituie o cerință importantă a economiei moderne, o condiție primordială a creșterii rolului creator al omului în desfășurarea producției și, pînă la urmă, un principiu fundamental al însuși comunismului, care presupune manifestarea polivalentă în cîmpul muncii al fiecărui membru al societății”.

În condițiile socialismului industrializarea intensivă și progresul tehnic nu duce la șomaj, la reducerea numărului muncitorilor ocupați, ceea ce determină o atitudine în general pozitivă față de tehnică — a cărei dezvoltare contribuie la reducerea efortului fizic.

Ar fi însă eronat și simplist dacă am crede că acum progresul tehnic este linear, simplu și total necontradictoriu. În realitate, se ivesc contradicții între progresul tehnic și cel uman: între rapiditatea creației tehnice și posibilitatea asimilării ei în producție; probleme deosebit de grele se pun în-deosebi pentru inginerii cu o pregătire mai veche care trebuie să exploateze noile obiective industriale, dispunînd de cele mai noi perfecționări ale tehnicii și de aici, evident, necesitatea reciclării rapide pentru a ține pasul cu dezvoltarea explozivă a științei și a tehnicii; între cerința integrării rapide a noilor muncitori proveniți din mediul rural în sfera industrială și psihologia tradițională, atitudinea conservatoare sau de neîncredere față de tehnică.

(continuare în pag. 13)

MARIN SORESCU

bărăgan

Țipătul de lehză al cocorilor!
Ies să mă uit cum se naște ceața.
Cerulea e boltită ca o creastă de cocoi,
Aripile cocorilor se îmbucă pe zimți.
Urcă precum marfarul pe munte
Șirul lung de țipete de lehză.

O noapte în Bărăgan
E cit șapte ia adîncime.
Cineva umblă prin bogăția de cocori,
Cineva răscolește cu lopata
Hambarele de cocori de pe cer.
Capul îmi e un bob de griu, încolțind
Și înfrățindu-se cu firele nevăzute
Care se zbat și țipă.

cintec

Femeie cu sinii degeaba,
Ce frumos mergea treaba
Cînd nenăscuți eram și tu și eu
Și ne înmulțeam prin dumnezeu.

Și nu era nimic propriu zis,
Decît o dragoste în vis,
Polenul scuturat de pe o stea
Fecunda pleoapa ta, pleoapa mea.

Și-acum ne-am pomenit în biata luntre
Ce ne-a adus pe mare și pe munte
Din multe vieți ne-a strîns aici, pios,
Femeie cu sinii de folos.

întoarcerea faraonului

Cînd vin acasă,
Mă întîmpină de fiecare dată,
De-o parte și de alta a scării,
Neclintite,
Două pisici.

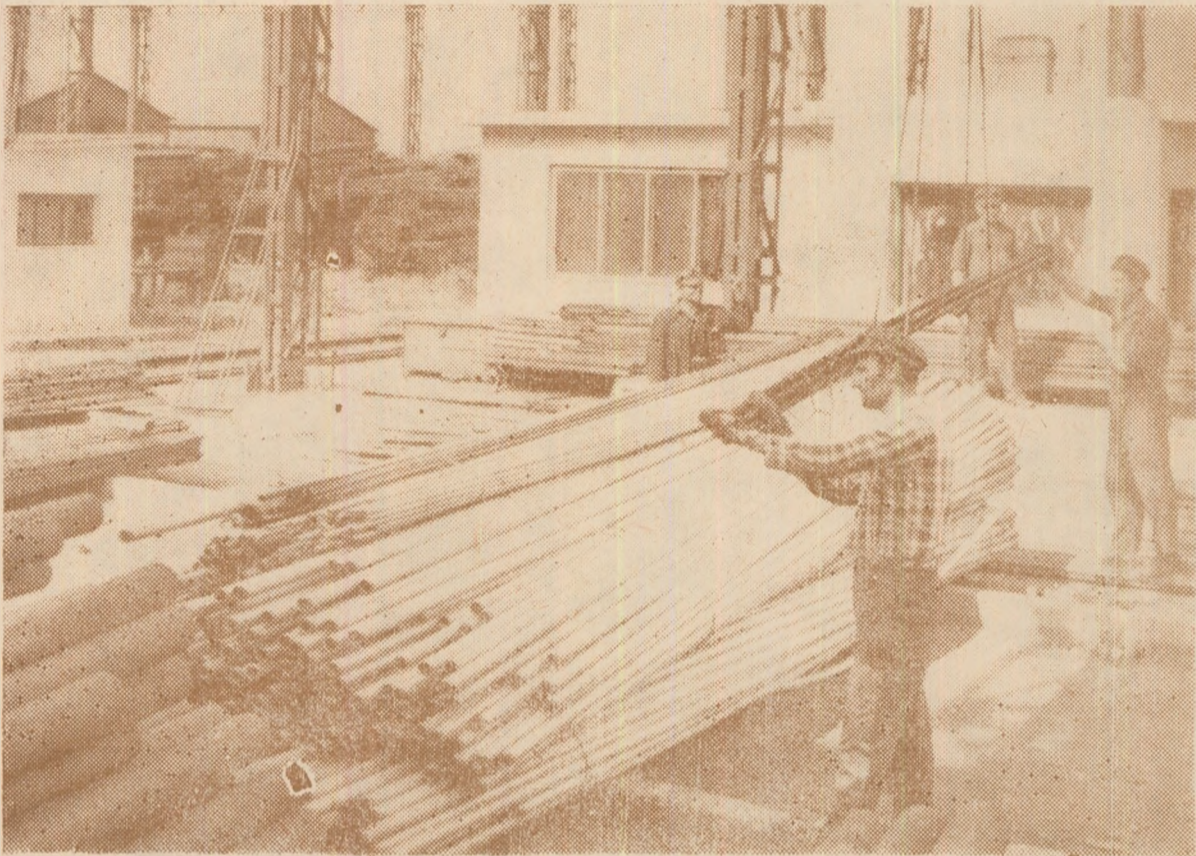
Amîndouă torcînd
Același mister.
Par doi sfîncși infricoșetori,
Reduși la scară.

Casa mea nu e un palat,
Cu ziduri groase și labirinte.
Sfîncșii sînt niște pisici
(Aleea cu sfîncși pot eventual s-o-mai lungesc)
Dar eu mă simt la fel de important
Ca-n vechime,
Urc maestros treaptă cu treaptă,
Faraon înconjurat de enigme.

BAZA DE APROVIZIONARE

ȘI DESFACERE Nr. 3

IAȘI

În inima platformei industriale ieșene se află un patruleter deschis ca o grădină, rezervat exclusiv metalului. La peronele și rampele lui sosesc și pleacă vagoane, fie pe ecartament normal, fie lărgit; pe căile de acces intră și ies ca pe bandă rulată felurite camioane — se desfășoară aici o activitate neîntreruptă zi și noapte. Uriașe poduri rulante retează aerul cu niște paralele duse la suprafața solului, macarale pe șenile, macarale electrice sau mecanice, autostivuitoare, benzi transportoare, electrocare, toate circulă printre stivele uriașe cu o ușurință uimitoare, urcând și coborând țevi, foi de tablă, laminate, profile siderurgice... În general, o atmosferă portuară, cu dane supraaglomerate, acea efervescență a schimburilor prin care respiră o întreagă industrie.

Ne aflăm pe domeniul Bazei de Aprovizionare și Desfacere nr. 3 Iași, unitate de o importanță covârșitoare, întrucât de bunul ei mers depind atât desfacerea produselor unor colosi în metalurgie ca Uzina metalurgică Iași ori Combinatul siderurgic Galați (ca să nu cităm decât două), cât și aprovizionarea cu materie primă a zeci de industrii din țară.

Nici directorul bazei, tov. ing. Nicolae Rădulescu și nici directorul adjunct, tov. ing. Alex. Rusu nu o vor spune, dar pentru a asigura mers de ceașoră unei asemenea activități (cartotecile includ peste 3.000 de repere) trebuie o organizare sistematică gândită și riguros aplicată. Accentul cade pe organizarea procesului tehnic în lupta cu timpul și, implicit, pe pregătirea profesională a sutelor de oameni care manevrează

zilnic mii de tone de materiale. La baza acestei sistematizări se află modul de sectorizare a materialelor în funcție de gestiuni, gabarit, frecvența manipularii atât la intrări cât și la ieșiri etc. E în adevăr o specialitate să menții ordinea la un asemenea rulaj și să ai tot timpul evidența sinoptică a reperelor din bază, o specialitate care la prima vedere nu se lasă surprinsă.

În plus, Baza de la Iași desfășoară o activitate în depozite exterioare pentru mărfurile ce intră în țară prin diferite puncte (Halmeu, Dornești, Galați, Constanța, Orșova, Episcopia Bihorului etc.) și pe care în unele cazuri le expediază direct la marii consumatori, altele le depozitează la beneficiari. E vorba, deci, de o rețea răspândită în toată țara, de la mare până în Bihor, ce trebuie comandată și supravegheată.

De modul cum își fac datoria lucrătorii acestei Baze, sub îndrumarea organizației de partid, a comitetului sindical și a comitetului oamenilor muncii, depinde producția altor uzine. Iar colectivul de la Baza de Aprovizionare și Desfacere nr. 3 Iași a raportat realizarea planului pe semestrul I 1973 la intrări (piața internă și import) în proporție de 106,3 la sută față de plan, iar la desfacere în proporție de 109,3 la sută. În această perioadă, Baza a dat beneficii peste plan 16.567.000 lei și a redus cheltuielile de circulație cu 11,4 la sută.

În inima platformei industriale a Iașului se află deci o unitate de maximă importanță și cu a cărei activitate ne putem mândri.

R

COMBINATUL MINIER — SUCEAVA

Constituit prin comasarea a patru întreprinderi, Combinatul minier Suceava, cu sediul în Gura-Humorului, are ca obiectiv principal valorificarea zăcămintelor naturale de minereuri metalifere și fieroase din subsolul jud. Suceava. Bogăția subsolului bucovinean și hărnicia oamenilor au făcut ca această unitate să fie printre fruntași în realizarea sarcinilor de plan la toți indicatorii.

La chemarea conducerii superioare de partid și de stat, colectivele de muncă din cadrul Combinatului s-au angajat să realizeze cincinalul în patru ani și trei luni. Pe această linie, la data de 10 august c.ert. exista un avans de 176 zile muncă, iar Exploatarea minieră „Vatra-Dornei” a realizat la aceeași dată sarcinile de plan pentru primii 4 ani din

cincinal. Așa se face că localități ca Leșu Ursului, Ostra, Târnița, Broșteni, Crucea sau Fundul Moldovei, nu de mult anonime, sînt astăzi bine cunoscute în toată țara ca centre miniere importante, aducînd un aport susținut la asigurarea materiei prime pentru industria noastră metalurgică și chimică și, totodată, oferind minereuri deosebit de solicitate la export.

Deși, prin comparație cu alte zone din țară, zăcămintele miniere din nord au început a fi exploatare mai târziu, ele au reușit să se impună în ultimii ani și astăzi să aibă o pondere importantă pe plan național. Meritul valorificării la nivelul actual trebuie atribuit în egală măsură perseverenței geologilor care au prospectat și minerilor care exploatează straturile. A

colo, în adîncimi, răbdătorul minier, la lumina „lămpășului” caută, sfredlește, sapă și trimite la lumină bogății nebănuite, ce constituie baza angrenajului industrial și baza progresului nostru tehnic.

De aceea, e o cinste să te numeri printre muncitorii celor patru întreprinderi miniere sucevene.

Economist P. BOGHÎȚĂ

MINERII

Sărbătorirea din acest an a Zilei Minerului, a avut loc în condițiile cînd întregul nostru popor răspunde, prin fapte, la chemările adresate de secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu de a făuri România socialistă multilateral dezvoltată și cînd s-au împlinit patru ani de la istoricul Congres al X-lea al partidului și un an de la Conferința Națională, evenimente de o însemnătate istorică covârșitoare pentru poporul nostru, pentru viitorul patriei noastre socialiste.

Ca un singur om, întregul nostru popor s-a pornit la o muncă entuziastă pentru a transpune în fapte hotărârile Congresului al X-lea și ale Conferinței Naționale. Din acest entuziasm, din această pasiune și abnegație s-au născut zeci de inițiative. Din acestea, cea care a cuprins întreaga clasă muncitoare, este chemarea organizației de partid București de a realiza cincinalul în patru ani și jumătate. De la un capăt la altul al țării muncitorii, inginerii, specialiștii, țărănimea noastră cooperatistă au răspuns cu promptitudine acestei chemări.

Alături de întregul nostru popor și minerii din bazinul Suceava, sub conducerea organizațiilor de partid, s-au integrat acestei întreceri, sporind prin munca și entuziasmul lor zestrea de metale a patriei noastre. Minerii de la Leșu Ursului, Bistrița, Călimani, Vatra Dornei, Fundul Moldovei au adus prin succesele dobîndite, un aport prețios la întrecerea dintre județele țării, încununată după cum se știe cu cucerirea locului unu și a Ordinului Muncii clasa I.

Întîmpinînd cu noi succese Ziua Minerului și a 29 aniversare a insurecției naționale antifasciste armate de la 23 August 1944, minerii raportează realizarea unor succese pe măsura puterii și hotărîrii lor. Astfel, minerii de la exploatarea din Vatra Dornei au modificat datele de realizare a planului cincinal. Inițial ei au stabilit să realizeze cincinalul în trei ani și nouă luni. Acum, pe baza unor studii privind rezervele de care dispun s-au angajat să realizeze planul cincinal în TREI ANI ȘI ȘAPTE LUNI. Recent, conducerea exploatării a raportat realizarea planului pe patru ani.

Succese de prestigiu au obținut și minerii de la Fundul Moldovei precum și cei de la Leșu Ursului. Un singur exemplu este ilustrativ pentru grija pe care harnicii mineri o poartă respectării cuvîntului dat. Brigada vestitului minier Petru Moraru de la sectorul III producție, care de pe acum lucrează în contul primului semestru al anului viitor, s-a mai angajat ca pînă la 23 August să producă peste plan încă două sute de tone de minereu.

Cu prilejul Zilei Minerului Comitetele de partid din cadrul exploatărilor, comitetele sindicale și de U.T.C. cît și Comitetul oamenilor muncii de la combinatul minier „Suceava” au adresat minerilor, maiștrilor, inginerilor, tuturor salariaților tradiționala urare de NOROC BUN și noi succese în îndeplinirea sarcinilor de producție, sănătate și fericire, lor și familiilor lor.

cronica
publicitate

TRUSTUL INSTALAȚII MONTAJE-IAȘI

Procesul de industrializare a României socialiste a determinat profunde schimbări în viața economică și socială a țării, remarcabila dezvoltare a tuturor ramurilor industriale implicând, în mod firesc, creșterea fără precedent a activității de construcții montaj, crearea unor instituții specializate care să asigure realizarea obiectivelor industriale, instalarea și montarea utilajelor în conformitate cu cele mai noi cerințe ale tehnicii mondiale. Așa s-a ajuns ca, pe ansamblul economiei naționale, întreprinderile de instalații montaje să capete un rol deosebit de important în activitatea de investiții.

În acest context, prin însăși titulatura sa Trustul Instalații Montaje Iași își definește, foarte succint, profilul. În fapt, volumul de lucrări planificate pentru execuție în anul 1973 — socotit pe bună dreptate anul hotărâtor al cincinalului — reprezintă pentru T.I.M. Iași o creștere a sferii de activitate, șantierele sale fiind răspândite pe mai toate marile platforme industriale ale Moldovei. La Iași, la Bacău, la Birlad, Roman, Suceava, Botoșani, și Vaslui montarea și punerea în funcțiune, încă în acest an, a unor noi obiective industriale, precum și extinderea și modernizarea altora existente deja, este asigurată de specialiști cu înaltă calificare, toți salariații trustului străduindu-se să aducă un aport cât mai substanțial la munca de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltată.

Rezultatele practice, experiența dobândită zi cu zi, demonstrează că pregătirea minuțioasă a producției, organizarea ei pe baze științifice este o sarcină de primă importanță. Serviciul pregătire lucrări, considerat pe bună dreptate unul dintre sectoarele cheie în ansamblul de activități al trustului, asigură pentru fiecare lucrare în parte un perimetru pre-

cis delimitat în vederea desfășurării în bune condiții a execuției. În acest scop, sînt efectuate pentru fiecare obiectiv în parte un volum de lucrări pregătitoare, stabilindu-se elementele esențiale de programare a producției.

Pentru cât mai completa realizare a pregătirii, o însemnată deosebită au avut-o întocmirea — în colaborare cu Centrul de Calcul al Universității din București și cel al Ministerului de Construcții — unor grafice de esalonare pe baza datelor prelucrate de calculatoare.

Paralel cu activitatea de pregătire, dar legată nemijlocit de aceasta se desfășoară o susținută activitate de documentare și informare care urmărește aplicarea cât mai rapidă în producție a tot ce reprezintă metode noi și eficiente în specialitate.

Pe linia materializării acestor preocupări, putem cita, ca pe un progres deja realizat, studiile efectuate în vederea tipizării unor elemente uzuale în instalații (amintim printre altele alcătuirea unui catalog de instalații electrice utilizat pe toate șantierele) precum și extinderea prefabricării la un număr cât mai mare de elemente de instalații.

O importanță deosebită în direcția perfecționării activității de instalații montaj îl au sistemele și programele realizate de biroul de informatică al T.I.M. Iași. Legat nemijlocit de producție, acest serviciu se preocupă de rezolvarea concretă a unui întreg complex de probleme între care proiectele de scheme izometrice pentru instalații tehnologice (utilizate deja la Fabrica de Zahăr din Roman) realizate pe baza sistemelor de programe DIZO, programe existente la Centrul de Organizare și Cibernetică în Construcții București.

Biroul de Informatică a T.I.M. Iași dispunând de echipamente de prelucrare inițială și de culegere a datelor, preia de la subunități o

serie de lucrări în scopul eliminării activităților de rutină și al accelerării circuitelor informaționale, fapt care, alături de creșterea în general a calității și exactității informațiilor rezultate din prelucrarea datelor, îmbunătățește simțitor sistemul decizional la toate nivelele.

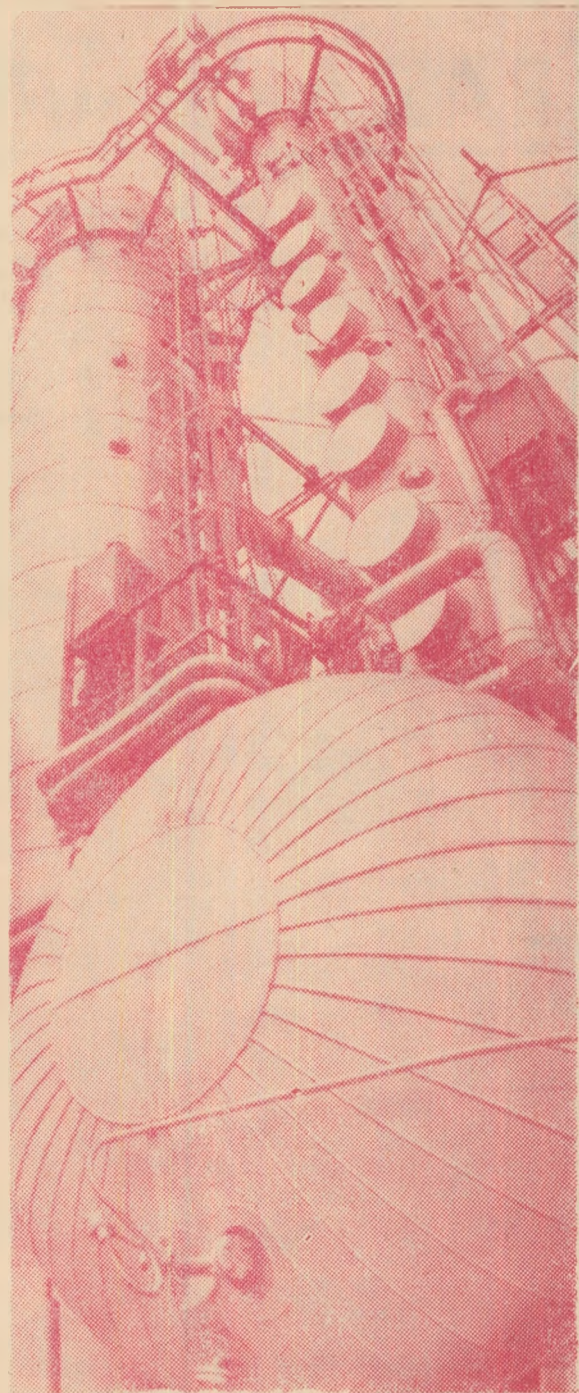
Printre primele rezultate practice ale activității biroului de informatică amintim conceperea și implementarea aplicației „Gestiunea materialelor, obiectivelor de inventar și echipamente de protecție” (G.M.O.I.E.P.), sistem care funcționează curent în cadrul trustului. Un alt sistem, a cărui concepere și proiectare a fost încheiată, așteptându-se numai aplicarea în practică, este cel de culegere a datelor pe bandă perforată, utilizând calculatoarele F.C. 15.—P și F.C.—30—P. În paralel cu activitățile amintite mai sus, colectivul antrenat în munca de cercetare se preocupă și de conceperea unei aplicații utilizând calculatorul FELIX C.25 b privitor la informarea asupra stadiului în care se află o investiție (Evidența documentației și realizărilor — EVDOC), sistem care — ca și cele amintite anterior — este coordonat cu sistemele concepute de C.O.C.C. București.

Preocupările de viitor preconizează conceperea unor subsisteme de conducere pe probleme și apoi, prin interconținerea acestora, realizarea unui sistem de conducere integrat.

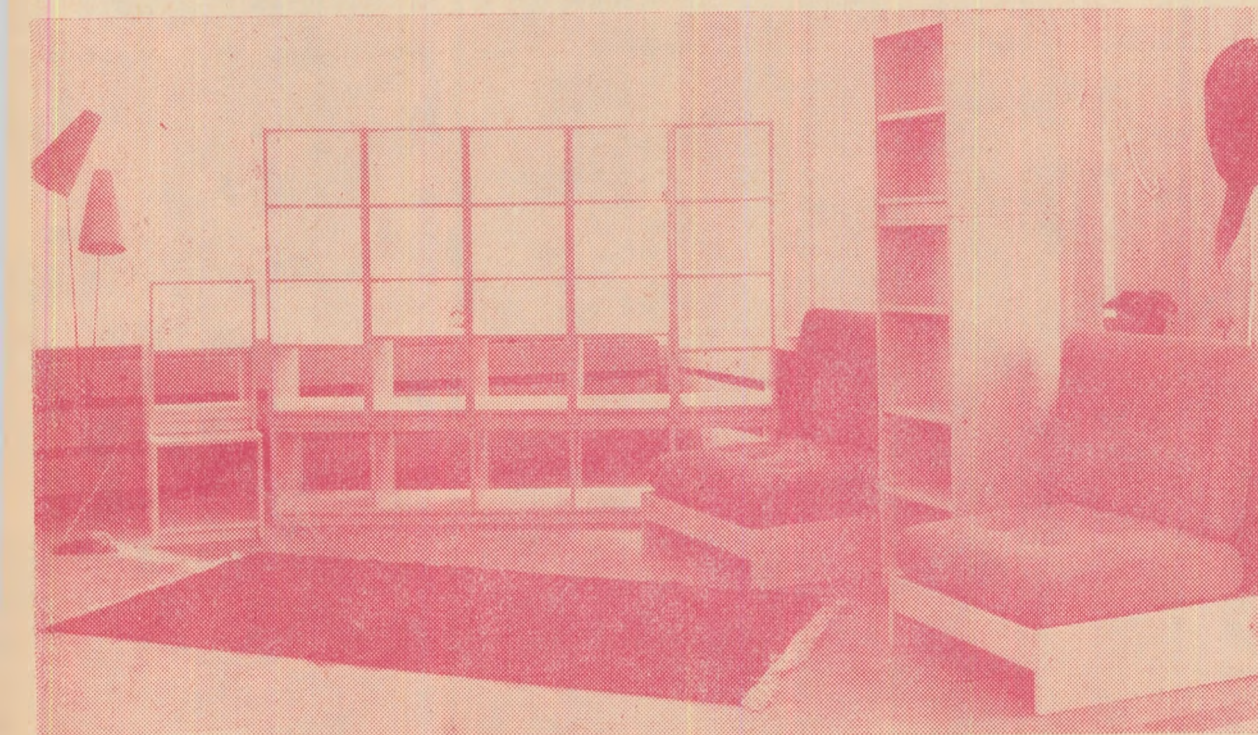
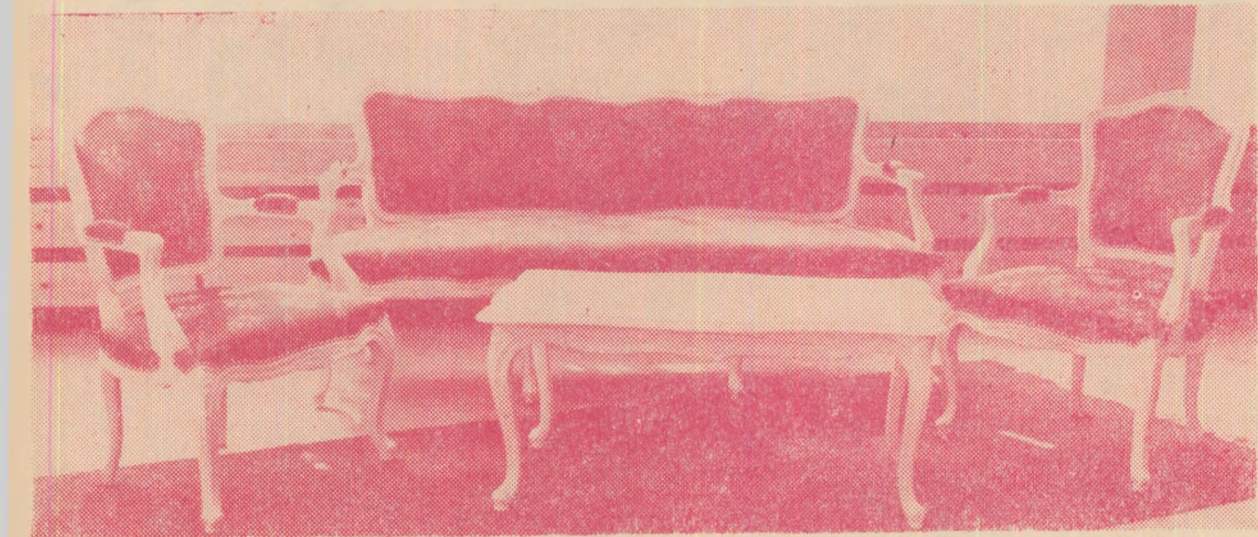
Toate aceste eforturi, munca de cercetare și cea de pregătire se reflectă nemijlocit printr-o creștere a capacității de producție.

În planul de perspectivă al T.I.M. introducerea sistemului integrat reprezintă una dintre perspectivele principale ale planului de dezvoltare până în 1980.

Silvia ȘTEFANESCU

ÎNTRERPRINDEREA DE PRELUCRAREA LEMNULUI — IAȘI

Colectivul de muncitori și tehnicieni de la Întreprinderea de Prelucrare Lemnului din Iași a încheiat bilanțul activității pe semestrul I cu importante rezultate concretizate în depășirea sarcinilor de plan pe această perioadă.

Producția globală s-a realizat 102,7 la sută, iar producția marjă cu o depășire de 100,6 la sută. Au fost produse peste plan importante cantități de mobilă.

Atînd în vedere ponderea mare a producției de export, eforturile s-au încununat cu depășirea planului maximal de export, îndeosebi prin aportul colectivelor de muncă de la Fabrica de Mobilă Carbată.

Eficiența economică a activității desfășurate pe semestrul II/1973 este dovedită de depășirea producției marjă livrată și încasată cu peste 4 mil. beneficii peste plan la 1.200 mii și economii la cheltuieli de producție de peste 300 mii lei.

O direcție principală a preocupărilor întregului colectiv a constituit-o reducerea continuă a cheltuielilor de producție.

În acest scop s-a fundamentat încă de la începutul anului 1973 măsurile și programul de lucru pentru continuă reducerea tuturor categoriilor de cheltuieli și închiderea tuturor robinetelor risipei.

Numai prin reducerea normelor de consum de materiale trebuie să se obțină economii de circa 2 milioane lei.

Se are în vedere reducerea pierderilor tehnologice în prelucrarea elementelor curbate cu o eficiență de 70 m.c. chereștea. Prin re-proiectarea garniturii de export M 515 și M 516 se va realiza economii de peste 300 m.c. chereștea aburită.

Alt șir de măsuri are în vedere optimizarea diagramelor de croșe și îmbinare de PAL, cu o economie de 5.700 m.p. PAL îmbinarea judicioasă a furniturilor și reducerea consumului de poliuretani prin înlocuirea acestuia cu vată de tapiserie realizându-se o eficiență de circa 500 mii lei.

În domeniul economisirii energiei și carburanților s-au luat măsuri pentru montarea de motoare de capacități optime și de acționarea individuală a utilajelor în schimbătorul III, măsuri ce vor conduce la economii de 65 mii kW cît și înlocuirea iluminatului incandescent cu cel fluorescent cu o eficiență de 10.800 kW. Spiritul de inovație, de scoțiere a ceea ce este nou și-a găsit materializare în cadrul acțiunii „Inovatehnica” în cadrul căreia s-a lansat chemarea către celelalte cercuri de inovatori din Iași.

Eficiența activității de inovații s-a resimțit în economii postcalculate în semestrul I de peste 800 mii lei.

În scopul modernizării și îmbunătățirii tehnologiei producției s-au efectuat lucrări de mică mecanizare de 752 mii prin montarea unui stand de pulverizat la secția de mobilă corp, precum și dotarea sectoarelor de finisaj cu cărucioare etajate în scopul măririi capacității de uscare și îmbunătățirii calității produselor.

Colectivul de muncă din Întreprinderea de Industrializarea Lemnului din Iași va continua și în viitor să aducă întregul aport pentru realizarea sarcinilor și îndeplinirea cincinalului înainte de termen.

V. IORDACHE

LIMBAJUL FRESCCELOR

Ion ISTRATI

Drumeț prin părțile septentrionale ale țării, m-am oprit într-o recentă duminică aurită de lumină, pe la câteva din bijuteriile de foarte străveche artă arhitectonică și picturală din Moldova ale căror nume sînt pe buzele noastre ale tuturor. Întimplarea a făcut ca undeva la un loc mai tișnit de popas de la Voroneț să mă aflu în familiaritatea cit se poate de amicală a unor excursioniști străini care se găseau acolo spre finele vacanței lor și care mi-au oferit prilejul să resurprind, mai cu atenție, citeva cu totul impresionante și concludente amănunte și aspecte artistice ca cele cu alita har etalate, în chip măiestru, de frescele minăștirilor sucevene. Veritabile muzee în aer liber datînd, precum bine se știe, din veacurile XIV—XV și cele următoare, dar cu vechimi încă și mai adînci în istorie, dat fiind faptul că o seamă dintre ele s-au înălțat pe vatra citorva și mai în etate citorii, acestei comori ale artei noastre medievale fac, mai întii, dovada foarte convingătoare a unor anumite influențe. Sînt, se înțelege, cele greco-bizantine, cele slavonești, armenie, și chiar cele gotice de mai tîrziu, cu toate însă apărîndu-ne astfel integrate și asimilate de creativitatea geniului nostru arhitectural, încît ceea ce rămîne predominant ca specificitate estetică este arta românească. Desigur, sînt cunoscute împrejurările diverse de ordin istoric și cultural care au ocazionat aceste impulsivante înrîuriri sănătoase altoite și inspirate crescute pe trunchiul tradiției autohtone. După cum, este îndeajuns de elucidat rostul civilizator și, în genere, culturalizator al acestor bătrîne așezăminte. Dacă, însă, avem în vedere și spiritul competitiv al celor care cu dalta și, îndeosebi, cu penelul lor blagoslavit, cu o tehnică din cele mai ingenioase și cu o știință coloristică desăvirșită au îmbrăcat, prin secole, cu nepieritoare poadoabe murale aceste superbe edificii, cu frumuseți cromatice de neegalat însuflețite de geniul înțelept în care ne vorbesc, de pildă, albastrul Voronețului, verdele de la Sucevița sau galbenul-ocru de la Moldovița, — e cert lucru că anonimii autori ai respectivei fresce posedau o adevărată magie în utilizarea cit mai expresivă a limbajului lor plastic. Acesta, începînd cu detalii din cele mai greu de sesizat și sfîrșind cu scenele de amploare pe care le zugrăvesc, investește, în mai fie ce realizează, cu energie și sobrietate, adînci semnificații artistice pline de inteligență și saivoare, impunîndu-se printr-o puternică și exemplară originalitate creatoare. În plus, acest limbaj specific iese, nu de puține ori, din canoanele iconografice propriu-zise, spre a exprima, pe planul motivelor compoziționale, anumite aspirații populare mai mult sau mai puțin explicate referitoare la năzuința noastră spre neatîrnare. În lipsa acestora sînt, în tot cazul, de observat că ele reprezintă, oricum, ecouri discrete, dar precise ale unor evenimente politico-sociale ale vremurilor de atunci. Angajată, am putea spune azi, în contemporaneitatea timpului său, limba aceasta a armoniei și contrastelor coloristice devine ca, bunăoară, în unele scene cu teme religioase ce înfățișează „Judecata de apoi”, de o terifiantă eficacitate prin tentativele ei aluzive care vizează direct rivalitățile de ordin extern ale Moldovei de odinioară, simpatia freschiștilor, fiind, desigur, întotdeauna de partea oamenilor năpăstuiți și greu încercați ai acestor pămînturi. Dacă mai reținem că astfel de tîlcuri sînt valorificate printr-o lucidă și cu totul inedită utilizare a efectelor de lumină și umbre urmărite pînă în cele mai intime tonalități ale registrelor lor plastice, ne dăm lesne seama, de ce, în ansamblul său, graiul culorilor și eficiența vocabularului lor cu care ni se adresează respectivele fresce moldave își păstrează nealterat mesajul lor cutezător și incantabil, pledînd, cu convingere, în sprijinul continuității de veacuri, a artei noastre, ca și pentru virtuțile ei estetice din care mereu avem atîta și atîtea de învățat.

Cel care se afirmase ca istoric, filosof, lingvist sau literat, ca geograf, etnograf, muzicolog etc. — în ultimă analiză — pe multiplele planuri ale universului spiritual al creației și gândirii umaniste, nu putea rămîne în afara preocupărilor de interes medical. Fără pretenția de consacrare în domeniul medicinei ca știință, el se dovedește totuși și un precursor cu mari merite în istoriografia medicală românească. Viziunea și erudiția, inepuizabilele-i resurse ale expresiei — denotă nu numai vastul său orizont spiritual, dar și o disponibilitate a parte pentru înțelegerea și interpretarea omului în multiplele-i sale ipostaze. Sensibil și atent observator al naturii umane, nu-i putea scăpa tocmai laturile tangente stării de sănătate sau boală.

Rădăcinile intelectului său de excepție, aveau să-și tragă seva spirituală din cea mai fragedă pruncie. La Iași s-a bucurat de sfaturile și învățăturile multor dascăli, printre care se număra și vestitul cărturar monah Ieremia Cacavelas. Originar din Creta, călugărul grec își făcuse studiile la Lipsca, se pare că studiasse și medicina la Padova, fiind cel dintîi care i-a trezit lui Cantemir interesul și admirația pentru filosofia helmontiană pe care avea s-o aprofundeze mai apoi prin studiile sale de la Constantinopol. Aici, în cadrul „Marei Școli” (Academia) de pe lîngă Patriarhia Ortodoxă, și-a acumulat, aproape fără seamăn în epocă, tot ceea ce-i putea oferi cultura antică, bizantină, orientală sau europeană contemporană lui. Profesorii acestei școli ecumenice se instruiseră în Occident, cei mai mulți la Padova, astfel se explică cum de era posibilă admiterea predării unor științe pe care scolastica le refuzase pînă atunci. Dimitrie Cantemir avea să audieze unele expuneri pe teme medicale teoretice, predate printre alții și de Alexandru Mavrocordat Ecaporitul (consilier de taină), doctor în medicină la Bologna, autorul unei mult apreciate teze cu privire la circulația singelui, epocala descoperire a lui William Harvey. Astfel de lecții, sub forma comentariilor privind operele clasicele medicinii, lipsite însă de demonstrații practice de anatomie (disecții), fiziologie, sau de vizite la patul bolnavului, se vor preda mai tîrziu și la Academiiile noastre domnești.

Așadar, preocupărilor enciclopedice ale prințului român, dar și al spiritului umanist, aveau să se adauge în timp și cele de filosofie a medicinii. Admirator al sovantului belgian, medic, filosof, chimist, botanist, J. B. Van Helmont, adoptă poziția polemică a acestuia față de scolastica vremii. De altfel într-una din lucrările sale „Laudă către Van Helmont”, Cantemir încearcă să popularizeze ideile teosofice ale originalului gînditor. Sub aceeași influență în „Metafizica”, intitulată de fapt „Sacrosanctae scientiae indepingibilis imago” — „Imaginea de nedescris a științei sacre” (1700), combătînd aristotelismul scolastic, Dimitrie Cantemir, filosofează cu mult umor asupra trașismului condiției omului pus să dibuiască în noaptea neagră a ignoranței și a neștiinței umane. În plus, dezvoltă câteva idei referitoare la cunoașterea prin simțuri (cu interesante notații despre fiziopatologia vederii) rațiune și revelație, despre alcătuirea și originea materiei, timp și mișcare etc.

În „Loca obscura in Catechisi”, anticipîndu-l pe Jean Jacques Rousseau, Dimitrie Cantemir combate concepția predeterministă, de inspirație calvinistă susținută la acea vreme de prelatul rus F. Prokopovici, în lucrarea sa, „Prima învățătură a copiilor”, insistînd asupra rolului ambianței sociale în formarea caracterului și a deprinderilor unor norme sănătoase de educație și instruire.

În celebra sa lucrare de factură enciclopedică: „Descriptio antiqui et hodierni status Moldaviae” — „Descrierea situației din trecut și de astăzi a Moldovei” (1716), Dimitrie Cantemir ne dezvăluie o dată în plus spiritul său receptiv, cu o largă deschidere spre multiplele și variatele domenii ale gândirii creatoare — tot atîtea tărîmuri ale cunoașterii umane. Scrisă cum avea să afirme însuși autorul, la îndemnul Academiei de Științe din Berlin, al cărei membru devenise la 11 iulie 1714, „Descrierea Moldovei” — cuprinde pe lîngă multiple informații din domeniile istoriei și geografiei, sociologiei sau etnografiei și numeroase referiri la starea de sănătate. Printre altele sînt semnalate influența climatului și a așezării geografice asupra acesteia, sînt menționate „frigurile rele” (de baltă), considerate un adevărat flagel. Apare aici și noțiunea de contagiozitate, pe baza observațiilor concrete de etnografie și geografie. Ciurma („lipicioasa boală”) o consideră a fi vehiculată de corăbiile din Constantinopol și Egipt a căror vase acostau în portul

Galafi. În afara datelor referitoare la moliemele ce bîntuiau Moldova, consemnăm și pe cele privitoare la apa potabilă, apele minerale, la practicile empirice populare, la rolul presupus vindecător al călușarilor, la descîntecetele și farmecele din folclorul medical autohton, privite dintr-un unghi comparativ și în strînsă legătură cu antichitatea romană și traco-dacică. „Și cele mai grele boli — spune autorul — care s-au împotriviț multă vreme meșteșugului doftoricesc, se vindecă în acest chip, cu puțină osteneală. Atîta putere are credința, pînă și în farmece”. Un loc aparte îl ocupă semnalarea malformațiilor congenitale la unele animale, făcînd și precizarea că aceste anomalii s-ar transmite tot la a treia generație. Aceste observații aveau să anticipe ceea ce mai tîrziu, peste un secol și jumătate va stabili Gregor Mendel prin legile transmiterii ereditare a caracterelor, sau va teoretiza Hugo de Vries prin descoperirea mutațiilor genetice. Dimitrie Cantemir, pe lîngă unele considerații care vizează aspectul etiologic probabil al unor îmbol-

Din cele mai vechi timpuri, medicina populară — etnoiatria — plecînd de la simpla observație empirică, neștiințifică, a cunoscut multiple rezolvări practice, terapeutice. Despre leacurile tîmăduitoare pentru oftică, oftică sau hectică (termeni ce desemnează tuberculoza) amintește pentru prima oară Dimitrie Cantemir în a sa „Istorie ieroglică” (1705). Ftizia era considerată contagioasă „vătămătoare la obște”. De altfel, această necruțătoare boală ar fi afectat și pe una dintre fiicele sale. Dacă „Istoria ieroglică” se înscrie în circuitul valorilor culturale, drept un poem alegoric, sau un veritabil roman înzestrat cu multiple virtuți epice, dar și cu harul pamfletului politic, făcînd din autor un egal al lui Ariosto în „măiestriile caligrafice” — noi ne vom referi însă la elementele de larg interes iatroistoriografic desprinse din context. Dimitrie Cantemir încearcă a crea o terminologie românească, pornind de la fondul lexical latino-grecesc, cu intenția de a lărgi astfel aria de exprimare a limbii noastre și în domeniul filosofiei științei medicale. În acest sens, din colecția de neologisme explicate la „Scara... cuvintelor streine tîlcuitoare”, un fel de glosar al lucrării, numărăm aproape 70 de termeni medicali, printre care: antidot, agonie, apotecariu, rețetă, boală cronică, laringă, pilulă, ipohondrie, hidropie, orfanotrofie, diatesis, anatomic, articulație, simptomatic, prognostic etc. Notăm în plus și aforismele cu conținut igienic sau terapeutic, „senteșurile” cum le numește autorul, metafore împrumutate din domeniul medical, expresii dense ale unor maxime, cugetări, proverbe, precum și unele satire la adresa medicilor și farmaciștilor vremii. De remarcat concepțiile medicale avansate, cum ar fi cea privitoare la reactivitatea organismului conform temperamentului, sau despre binefacerile psihoterapiei: „cuvîntul mîngăios la intristare... nădejdea bolnavului rădicînd”. Așadar, unele aspecte din opera acestui „mare dragoman al occidentului și orientului”, constituie în plus și o pledoarie nu numai pentru răspîndirea cunoștințelor medicale ale vremii respective, pentru medicina practică prin diversele locuri străbătute de autor, dar și pentru preocupările vădit iatroistoriografice ale sale. Și aceasta într-o epocă în care literatura de specialitate autohtonă lipsea cu desăvirșire.

În opera sa întîlnim printre alte aspecte de patologie și numeroase referiri la bolile marilor personalități istorice, cum ar fi spre exemplu observațiile amănunțite privind instalarea unui ramolism cerebral în cazul morții tatălui său, fostul domnitor („Viața lui Constantin — voadă Cantemir” — 1719). Alteori ne oferă o succintă panoramă a concepțiilor terapeutice dominante ale vremii sau posibilitatea de a pune astăzi un diagnostic retrospectiv, pe baza simptomatologiei descrise.

Precursor al dialogurilor filosofice de mai tîrziu ale lui Leopardi, Dimitrie Cantemir în tratatul de morală „Divanul sau gilceava înțeleptului cu lumea, sau giudețul sufletului cu trupul” scris în grecește și românește, tipărit la tiparnița domnească de la Iași (1698) — preconizează valoroase idei pe plan educativ — moral, dar și pe acela al biologiei vîrștelor, atunci cînd împarte viața în „pruncie” (am spune astăzi mica copilărie), „copilărie” (vîrșta școlarițății), „catargie” (pubertatea), „voinicie” (adolescența cu nestatornicia ei), „bărbăție”, „cărunchile”, „bătrînețele”. Fenomenul îmbătrînirii îl consideră drept rezultat al dezechilibrului produs între „stihii” (elemente constitutive ale organismului).

Dincolo de spiritul scrisului și cugetării tradiționale bizantine, el este un admirator însuflețit al valorilor culturii universale, clasice și contemporane. În paginile operei sale găsim numeroase pasaje de prețioasă informații referitoare la medicii din antichitate, după cum ne familiarizează și cu medicii curților domnești: Andrei Likinios, „doftorul cel lăudat”, supranumit și „akestor” (tămăduitor), despre grecul Ioan Comnen etc. Reala cultură medicală, mai vastă decît s-a apreciat uneori, ne este relevată și de faptul că profesorul francez Edouard Jeanselme, în lucrările sale cu privire la medicina bizantină, îl citează de nenumărate ori pe Dimitrie Cantemir.

Prestigioasele sale contribuții de necontestată valoare și pe acest tărîm al iatroistoriografiei și iatrofilosofiei românești — le teaurizăm cu grijă și respect în sanctuarul spiritualității contemporane. Ele constituie și însemnele eternității peste veacuri a celui care, asemeni marilor spirite renașcentiste, s-a dovedit prin competența și cutezanța gîndului său, un deschizător de drumuri noi în cultura românească, mărturia deplină a preocupărilor și orizontului larg pe care l-a îmbrățișat o operă ce avea să înscrie spiritualitatea neamului în circuitul valorilor universale.

DIMITRIE CANTEMIR

precursor
al istoriografiei
medicale românești

Nicole OSTIN

năviri (alcoolismul, traumatismele psihice etc.) se încumetă și în explicarea longevității — tributară obiceiurilor de viață, climatului, altitudinii, stării de sănătate etc. — elemente care conturează am spune și ipostaza de precursor în gerontologia românească.

Un document pentru istoria chirurgiei găsim și în monumentală descriere a „marelui bolnav”: imperiul otoman. Este vorba desigur, despre „Historia incrementorum atque decrementorum aulae othomanicae” — „Istoria creșterii și descreșterii curții otomane” — apărută în traducere engleză (1734 și 1756), franceză (1743), germană (1745) — unde eruditul cărturar preiluminist relatează cu lux de amănunte din practica medicală a vremii o operație de hernie efectuată secretarului său, de către un meșter chirurg popular albanez („avelonian”), în însăși incinta palatului său de pe malurile Bosforului, Sînt descrise pregătirile preoperatorii, actul operator efectuat fără anestezie, după tehnica chirurgilor din Alexandria, precum și evoluția postoperatorie. Această tehnică executată de meșterul ambulant albanez, meșter rustic — era și la noi executată de „vracii” care știau să folosească bisturiul („chirurgii itineranți”).

Legătura organică, indeductibilă dintre socialism și democrație este o sinteză istorică superioară, al cărei conținut și semnificație se manifestă în societatea noastră, în modalități și forme specifice, în toate domeniile vieții și la toate nivelele realității, care apar ca rezultat al creației conștiente a maselor. Pentru științele sociale, al căror rol în contextul societății noastre devine din ce în ce mai mare, abordarea acestei probleme se impune ca un obiectiv esențial, cu numeroase și profunde implicații teoretice și practice.

O cercetare de real interes în această direcție este și lucrarea Dialectica democrației socialiste de Ion Florea, recent apărută la Editura științifică. Autorul, plecând de la faptul că între socialism — ca operă a opțiunii și participării conștiente a maselor la făurirea unei noi civilizații materiale și spirituale în istorie — și democrația socialistă — ca ansamblu de drepturi și libertăți prin care masele devin cu adevărat factorul conștient al creației istorice — există o interdependență vie, interdependentă care se manifestă în toate etapele strategice ale luptei pentru instaurarea și dezvoltarea noii orânduirii, își propune în cartea de față să sublinieze câteva dintre aspectele definitorii ale acestui proces istoric obiectiv în condițiile concrete ale edificării societății noastre noi.

Problematika lucrării, unitară în fond, se diversifică astfel în multiple aspecte cu privire la fenomenul studiat, stăruiind asupra unor laturi importante ale acestuia, ca și a corelațiilor existente între ele.

Lucrarea se deschide cu un studiu amplu asupra legăturii dintre socialism și democrație, în care se evidențiază semnificația acestei probleme în contemporaneitate, cind sistemul mondial socialist a devenit factorul hotărâtor al dezvoltării istorice. Este relevantă, în acest sens, rezolvarea marxist-leninistă, profund științifică a problemei democrației socialiste de către P.C.R. în procesul construirii societății socialiste în țara noastră, subliniindu-se faptul că pentru partidul nostru democrația socialistă înseamnă asigurarea participării active a tuturor membrilor societății la conducerea treburilor obștești și de stat, la viața publică. „In concepția partidului nostru, dezvoltarea democrației formează o componentă organică a procesului de împlinire multilaterală a socialismului în patria noastră și a trecerii la construirea comunismului”. Intr-un alt studiu, Statul socialist și democrația, autorul se referă la unitatea de esență dintre stat și

DIALECTICA DEMOCRAȚIEI SOCIALISTE

democrația socialistă în condițiile realităților noastre noi. Prin rolul și locul său în societate, prin natura și funcțiile sale, statul nostru socialist constituie în fapt o întrupare deplină a democrației socialiste. De altfel trăsătura caracteristică fundamentală, definitorie a statului nostru este centralismul democratic, care rezultă din înseși principiile organizării și funcționării sale: rolul conducător al partidului în cadrul mecanismului statului socialist, centralismul democratic, participarea maselor la conducerea statului, legalitatea socialistă și conducerea colectivă. Prin întreaga sa activitate, statul socialist contribuie totodată la lărgirea și perfecționarea continuă a democrației socialiste, la tot mai puternica afirmare a acesteia. „In fond, creșterea rolului statului socialist, sporirea atribuțiilor sale în conducerea, organizarea și dirijarea economiei, culturii și științei, ca și integrarea sa tot mai organică în societate în etapa actuală a dezvoltării societății noastre se realizează prin participarea tot mai activă a maselor la exercitarea funcțiilor statului socialist, prin impletirea activității de stat cu cea a partidului și organizațiilor social-obștești, prin lărgirea, adâncirea și perfecționarea democrației socialiste”. Autorul lucrării dezbate pe larg, în continuare, aspecte importante cu privire la manifestarea și particularitățile democrației socialiste în domeniile vieții materiale și spirituale în societatea noastră, insistând asupra noilor elemente ce apar la nivelul concret a realității în actuala etapă istorică pe care o străbatem — făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Aflăm în contextul lucrării, astfel, referiri ample la raporturile dintre economie și democrație, dintre democrația socialistă și echitatea socială, dintre democrație și conștiința socialistă, dintre democrația socialistă și valorile morale, dintre democrație și cultură, dintre democrația socialistă și promovarea valorilor umane, dintre filosofie și democrație, dintre democrația socialistă și libertatea de conștiință. In fiecare din studiile axate pe aceste aspecte există în permanență preocuparea de a privi în unitate economicul, politicul, eticul și juridi-

cul, înțelegând ca procese istorice vital interconexate, ca elemente dinamice care se presupun reciproc în sfera realității.

Se impun totodată subliniate în mod deosebit, pentru actualitatea lor și spiritul de reală comprehensiune ce le caracterizează, studiile Democrația socialistă și rezolvarea problemei naționale și Dimensiunile interne și internaționale ale democrației socialiste. Arătând că numai socialismul poate crea cu adevărat condițiile necesare pentru realizarea egalității reale și depline între toți membrii societății, fără deosebire de naționalitate, acest fapt fiind condiționat de egalitatea social-economică a tuturor oamenilor muncii, de desființarea proprietății private și a oricărei forme de exploatare a omului de către om, autorul subliniază pregnant, pe baza datelor concrete ale realității, în ce constă democratismul consecvent

aplicat de partidul nostru în rezolvarea problemei naționale. „El rezidă în statornicirea egalității depline între toți cetățenii fără deosebire de naționalitate, în toate domeniile vieții — economic, politic, juridic, social și cultural și în interzicerea cu desăvârșire și pedepsirea prin Conștiința a oricărui gen de îngrădire sau discriminare pe considerente naționale”. Partidul comunist, forța conducătoare în societate, acționează cu fermitate pentru crearea condițiilor materiale, politice și culturale în care această egalitate să devină fapt de viață, în care totalitatea acestor drepturi și libertăți cetățenești să fie exercitate în mod efectiv. Referitor la unitatea dialectică dintre intern și internațional în conținutul democrației socialiste, semnificativă este precizarea autorului că principiile democratismului socialist — ca expresie a umanismu-

lui orânduirii noastre — își au reflexul, într-o aplicare specifică, și în domeniul politicii noastre externe, ceea ce evidențiază unitatea organică, de conținut și principii a politicii interne și externe a partidului și statului nostru”.

Studiul Partidul comunist și democrația socialistă constituie în contextul cărții, prin unitatea internă a conținutului, o sinteză asupra problemelor esențiale ale lucrării. Autorul relevă faptul fundamental că politica partidului nostru, prin însăși natura și esența sa, este o expresie a democrației socialiste, valoarea definitorie a umanismului acesteia. Știlul de conducere a întregii vieți sociale, specific partidului nostru comunist, îl constituie dialogul permanent cu poporul, cu masele de oameni ai muncii. Partidul comunist, conducătorul întregului proces revoluționar de edificare a socialismului, este forța politică conducătoare în sistemul democrației socialiste. Îndeplinind rolul istoric de „motor al perfecționării democrației în societate și în autoreglarea din interior a sistemului democrației socialiste”, partidul nostru se preocupă în permanență „de dezvoltarea democrației în sinul său, care constituie el însuși un organism dinamic, bazat pe participarea tuturor membrilor săi la elaborarea și înfăptuirea politicii sale, pe un profund democratism, ca exemplu și model al celei sociale”. O particularitate de esență a democrației noastre socialiste este de altfel aceea a impletirii și condiționării armonioase dintre democrația statală, obștească și de partid, care se contopesc în procesul unitar al democrației socialiste din țara noastră. Acest proces istoric presupune în mod obiectiv, cum subliniază autorul lucrării, necesitatea sporirii rolului conducător al partidului, ca legitate a edificării socialismului multilateral dezvoltat, a trecerii spre comunism: „In procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și al perfecționării democrației socialiste se afirmă astfel tot mai puternic rolul conducător al partidului în societate, caracterul său de principală forță a democrației socialiste. Măsurile adoptate de Conferința națională a partidului din iulie 1972 în direcția perfecționării formelor și metodelor de organizare și conducere a vieții economice și sociale, vor duce la îmbinarea tot mai armonioasă a democrației politice, economice și social-obștești, la creșterea rolului Partidului Comunist Român în dezvoltarea democrației noastre socialiste”.

Eugen Ștefan BOUȘCA :

„Spiritus rector”

Vasile CONSTANTINESCU

ADRIANA MITESCU:

Libertate și responsabilitate în artă și literatură

Colecția Dezbateri ideologice a Editurii politice debutează cu un eseu despre Libertate și responsabilitate în artă și literatură semnat de Adriana Miteșcu. Tema abordată este de o deosebită importanță pentru estetica actuală. Autoarea a știut să punteze cu claritate și inteligență într-un eseu de dimensiuni reduse principalele probleme ale raportului dintre responsabilitate și libertate în artă și literatură, exemplificându-și inspirat și sugestiv ideile, angajând o discuție elevată, susținută cu argumente convingătoare. Discursul, de o impecabilă logică, al Adrianei Miteșcu pleacă de la „două capete de pod istorice”: răspunsurile date problemelor libertății și conștiinței umane, libertății și răspunderii pe care o implică aceasta, de către Faust al lui Goethe și Doctor Faustus al lui Thomas Mann.

Poemul lui Goethe — scrie A. Miteșcu — „este un manifest al experienței de cunoaștere a unei lumi reale”, iar opera lui Thomas Mann — „un manifest al libertății creației contemporane”. Deci, dacă magul de la Weimar întrupă artistic aspirația spre libertate în general, de vreme ce așa cum se spune și în cartea la care ne referim — libertate înseamnă cunoaștere, conaționalul său din veacul al XX-lea ilustra aceeași aspirație în planul artei. Nu intenționăm să facem aici un inventar al ideilor Adrianei Miteșcu. Am menționat doar punctul de plecare al esului, extrem de semnificativ și fertil în ceea ce privește problematica abordată. Foarte rezumativ vom spune că autoarea își propune să demonstreze, situându-se în unghiul de vedere marxist, în perspectiva oferită de ideologia noastră, de documentele de maximă

importanță ale partidului nostru, faptul că libertatea de creație implică responsabilitatea socială: artistul nu poate spune orice și oricum în numele libertății, căci condiția audienței și viabilității operei de artă o constituie răspunderea față de semenii, față de societate și, în ultimă instanță, față de însuși actul de creație, act care este lipsit de valoare în afara socialului, a umanului. Pentru a argumenta o asemenea idee care stă la baza cărții, Adriana Miteșcu apelează la punctele de vedere teoretice și la fapte de artă contemporane menite să ilustreze, să închege demonstrația, să-i ofere cititorului o imagine cât mai cuprinzătoare.

Am zăbovit mai mult asupra celor expuse în capitolul Experiment și durată valorică. Nu prea înțelegem ce vrea să spună Adriana Miteșcu prin durată valorică, sintagmă pleonastică cel puțin în ce privește arta, întrucât orice produs artistic își relevă valoarea în lupta cu timpul. Nu poate fi vorba de durată valorică, ci pur și simplu de durată, de durabilitate, în raport direct proporțional cu valoarea operei, valoare pe care i-o conferă ideile general-umane, mesajul cu rezonanță peste timp, originalitatea formei, a expresiei artistice etc. Durata rezultă din și confirmă valoarea unei opere. Disocieri utile întreprinde autoarea în capitolul citat privind întrebarea: a experimenta înseamnă oare „și” sau „totodată” a crea? Dar mai interesantă decât încercarea de a răspunde este invocarea unor exemple din câmpul artei, poeziei secolului XX. Se poate elucida, teoretic, o astfel de problemă? A experimenta în câmpul artei, mai mult decât în știință, poate să nu însemne nimic din punctul de vedere al creației. Pusă aprioric, problema este falsă. În măsura în care experimentul se dovedește fertil și conduce la valoare, în mod sigur el implică creația. Oportunitatea și valoarea experimentului nu pot fi judecate în abstract, ci plecând de la realitatea concretă, cu alte cuvinte de la finalitatea experimentului. Toți cei ce s-au extaziat în diverse epoci în fața unor experimente au făcut-o subiectiv și intuitiv. Timpul a confirmat sau a infirmat valoarea experienței și deci și a intuiției celor ce au judecat-o. Autoarea consemnează la un moment dat această constatare: „Problema ultimelor decenii, în panorama internațională și autohtonă, prezintă un reviriment al experimentului care e în acord cu concepția despre

opera deschisă sau aceea despre opera neterminată”. (Precizăm că într-un capitol aparte A. Miteșcu se ocupă de Opera deschisă între polivalență și arbitrar). Dacă experimentul este expresia libertății de creație, dacă poezia contemporană „a deplasat interesul artistic de concepția de perfecțiune și armonie a operei spre experiența brută, inedită, autentică a poetului”, transmiterea nemijlocită a experienței atrăgând dispariția formei — cum notează autoarea —, atunci ni se pare firească întrebarea pe care și-o pune chiar A. Miteșcu: „Cum se reflectă, așadar, în experimentele poeziei contemporane raportul dintre libertate și responsabilitate?” Avind în vedere realitățile lumii contemporane și revoluția științifică-tehnică, A. Miteșcu crede că în acest caz „responsabilitatea devine însuși criteriul de valorificare artistică a libertății consumate de-a lungul creației. Experiența sau experimentul pe care ni-l propune artistul este sau nu artă în măsura în care el încorporează în operă un dialog conștient cu realitatea care îi cade sub simțuri”. În sprijinul afirmației sînt aduse exemple elocvente. Dar autoarea nu uită să ia în discuție și acele experimente ce depășesc o asemenea libertate angajată și ajung la „experiențe-limită care ambiționează să exploreze zonele psihicului în condiții de tulburări violente și chiar nefirești”, sau care escamotînd „necesitatea” exprimării și comunicării, aduc în discuție opoziția dintre a crea și a fabrica, încercînd să ștergă orice deosebire între operă și realitate, golind astfel de sens însăși noțiunea de operă, de artă etc. Exemplele citate sînt din nou dintre cele mai semnificative. Nu este cazul, repetăm, să trecem în revistă toate ideile esului Adrianei Miteșcu. Cert e că aceasta, avînd un vădit caracter interogativ, dar nu retoric, invită la meditație. Bine documentat, scris într-un stil alert căruia nu i-ar fi stricat însă un plus de simplitate avînd în vedere scopul colecției, esul are meritul de a pune sau a repune în discuție probleme majore ale artei contemporane. Autoarea ne lasă deseori libertatea de a da un răspuns. Precum numeroase cercetări de artă contemporane, cartea Adrianei Miteșcu (ca și tema abordată) rămîne deschisă.

Constantin COROIU

ȘTIINȚĂ ȘI CONTEMPORANEITATE

Arcadie PERCEK

Scientizarea progresivă și universală a lumii reprezintă una din caracteristicile cele mai definitorii ale contemporaneității. Ceea ce deosebește de activitate au fost obținute abia în ultimii 15 ani. Aceleași statistici ne-au mai demonstrat că 90% dintre oamenii de știință pe care i-a avut omenirea în tot cursul existenței sale, se află încă în viață.

Acest ritm frenetic este departe de a fi atenuat. Pledează pentru această afirmație faptul că, în unele țări, investițiile efectuate în știință sînt de peste o sută de ori mai mari, decît erau în urmă cu numai 3-4 decenii. În virtutea unor calcule prognostice efectuate de specialiștii în problemă, aceste investiții nu numai că nu se vor menține la orizontală, ci se vor dubla chiar, în țări ca U.R.S.S. și S.U.A., în perimetrul numai al deceniului în curs de desfășurare. Este incontestabil că grație acestei impetuozități și grație acestei încrederi oarbe ce i se acordă, prestigiul științei a devenit deadreptul considerabil în lumea contemporană. Mutațiile extraordinare pe care știința le-a adus în cadrul existenței prin degravarea regnului animal în general și a speciei umane în special de servituțiile penibile ale muncii epuizante au contribuit, desigur, în măsură absolut hotărîtoare, la fasonarea acestui prestigiu.

Abordînd acest aspect al problemei nu pot rezista tentației de a pune pe cititor în contact direct cu un tabel, extrem de explicit, care indică modificările survenite în ponderea pe care o dețin omul, animalele și tehnica, în ceea ce privește energia folosită, exprimată în procente. Datele cuprinse în acest tabel se referă la situația din S.U.A., dar ele sînt superpozabile, cu nici diferențe, oricărei alte țări, cu nivel ridicat de industrializare.

Anul	1850	1900	1930	1950	2000
Tehnica	15	10	4	3	0,5
Omul	79	52	12	1	—
Animalele	6	39	84	96	99,5

Comentariile pe marginea acestui tablou în scop de explicitare sînt de fapt inutile. Traectoria omului, a animalelor și a tehnicii, pe parcursul a numai 150 de ani, din punctul de vedere al energiei folosite se imune brutal, forțînd evidența. Acel fascinant procent de 99,5% care coincide cu sfîrșitul mileniului, momentul pe care îl vom trăi numai peste 27 de ani, figurizează ascensiunea vertiginosă pe care o va îmbrăca știința și tehnica în acest scurt interval de timp.

John Bernal prevede chiar, în această privință că, în viitorul apropiat, circa 20% din întreaga populație a lumii se va ocupa direct sau numai indirect de complexa problematică a cercetării științifice. Așadar, ste de presupus și nu fără temei că știința și tehnica se vor infiltra din ce în ce mai consistent în toate structurile lumii contemporane sau ale celei de viine, antrenînd mutații tot așa de consistente în caracterul și dinamica tuturor activităților umane, în interacțiunile dintre om și natură, în relațiile interumane și chiar în personalitatea individuală însăși. În virtutea acestor mutații scad sub ochii noștri, în mod considerabil distanțele, iar natura se pliază în fața acestei forțe, devenind din ce în ce mai docilă și ca tare mai exploatabilă. Ceea ce ne frapază în gradul cel mai înalt în legătură cu acest alert proces de metamorfozare a lumii este transformarea universală a muncii și consecutiv și a gândirii umane.

Pentru a ilustra aceste mutații este suficient, cred, compara posibilitățile științei în materie de forță de reacție senzorială, cu acelea ale omului, știut fiind că, forța de muncă a acestuia este de numai 1/10 de W, în timp ce viteza sa pe linie de transmisie sensitivă este de ordinul a numai unei zecimi de secundă. Este așadar incontestabil că știința s-a transformat chiar în perimetrul contemporaneității într-un veritabil ferment accelerator, indispensabil progresului. În interiorul industriei, — ca să nu am decât un singur exemplu —, cea mai vertiginosă și cea mai alertă dezvoltare o înregistrează rețele ramuri care sînt alimentate în mod copios de știință. Și acestea, după cîte știm, sînt chimia, electronica și automatizația.

O nouă legitate se impune în consecință de la ne: Cu cît o țară industrială se dezvoltă într-un ritm mai rapid, cu atît acest ritm îl urmează îndeaproape pe acela care mărește dezvoltarea științei, și respectivă țară. Pentru a înțelege și mai bine această legitate să ne referim chiar la țara noastră, imparînd ritmul de dezvoltare al științei și tehnicii, în paralel cu acela de dezvoltare al industriei în 1938 și cu acela din zilele noastre.

În virtutea acestui spirit, a acestei legități este de presupus că știința și tehnica vor deveni un fel de năbră a omului contemporan, — și acest lucru se observă deja —, dar în special a celui de mîine. Anume cultură și pregătire de ordin politehnic este necesară fiecărui individ, indiferent de locul în procesul muncii. Regretatul savant Grigore Moisil, de curînd dispărut dintre noi, își făcuse o levărată profesiune de credință din racordarea

umanismului la știință și invers. Matematica este indispensabilă profesorului de zoologie și de botanică, după cum și specialistului în electronică îi este tot așa de indispensabilă teoria evoluționistă a lumii biologice.

Dar nu trebuie să ne referim numai la specialiști. Însuși publicului larg trebuie să i se deschidă apetitul pentru știință. Asta printr-o acțiune educativă generală, de perspectivă. Se impune transformarea științării progresive a lumii, într-o veritabilă și permanentă stare de spirit. Savantul sovietic N. N. Semionov laureat al premiului Nobel, vorbește despre știință ca despre o pecete a timpurilor noastre: „Nu că ar fi o modă, precizează undeva acesta, dar este o necesitate dominantă, care face să ne gîndim tot mai asiduu la posibilitățile umane, de a folosi mai deplin știința, ca univers general de preocupări... Chiar dacă ești muzician, spune tot el, nu poți dobîndi notorietatea, dacă nu-ți unești eforturile cu știința cea mai înaintată”.

Crearea și întreținerea acestei stări de spirit este roditoare întocmai ca cernoziomul și poate influența considerabil direcțiile de dezvoltare ale destinului individual. Marele biolog german Max Delbrück, deasemeni laureat al premiului Nobel, își considera cariera tributară acestei stări de spirit științistă, care i-a fost creată și menținută, în cadrul ambiental de familie, încă din timpul copilăriei. „Îmi aduc aminte, se confesează undeva susnumitul savant, că, la noi în casă, se stabilise un fel de tradiție, duminică seară, prin vizitele profesorului de psihiatrie Adolf von Harnack, vecinul nostru, cu care prilej aveau dispute vii, pe tema unor probleme de filozofie, științe ale naturii, cosmogonie, etc. Noi, copiii reușiți în acele seri de neuitat, în întreaga viață, ascultam uimiți, încercînd să descifrăm sensurile aceluia dialog... Interesul meu pentru știință, provine din acea epocă a copilăriei”.

Țara noastră, angajată intensiv în eforturile constructive și progresiste ale industrializării totale, ca și a dezvoltării multilaterale, este prin forța lucrurilor, interesată, în mod vital de problemele științei. Într-o asemenea situație, este cît se poate de normal de a năzuji spre crearea unui climat formativ, a unei matrici care să ne pună la dispoziție specialiștii de care avem nevoie, pe măsura necesităților. Este apoi, cît se poate de normal, ca în acest context să năzuim spre o instruire cu caracter general a publicului larg, a întregii societăți, punînd pedala în special pe tineret, care este receptiv prin definiție și care tot prin definiție reprezintă însuși viitorul țării.

O cale de formare a apetitului pentru știință, în ceea ce privește publicul larg și implicit tineretul este literatura științifică de popularizare, care din anumite puncte de vedere poate fi convertită într-un veritabil cordon ombilical, unind funcțional aceste două elemente. Această literatură este deservită de scriitorii de știință, o categorie de creatori bine diferențiată, care își revendică posibilitatea de a se descurca cu ușurință atît în problemele folosirii unui limbaj și a unui stil literar, de certă atractivitate, cît mai ales de a se descurca în infinitele meandre ale științei. Scriitorul de știință trebuie, forțat, să abordeze largi arii, cu caracter interdisciplinar, stabilind punți de legătură și condiționări reciproce între electronică și sociologie, între industrie și estetică, între geometrie și agronomie, etc.

Pierre Auger, mare fizician și omul care a condus timp de 12 ani departamentul de științe al Organizației Națiunilor Unite, el însuși mare scriitor de știință, spune undeva, în legătură cu această categorie profesională, care încă nu și-a găsit un statut bine definit, din punct de vedere organizatoric: „Scriitorul de știință, popularizatorul, este obligat să se adreseze tuturor categoriilor spirituale, tuturor felurilor de public”. Referindu-se la literatura de popularizare tot Pierre Auger precizează următoarele: „Nu trebuie să ne înșelăm, este o sarcină foarte dificilă. Unele spirite cumsecade o consideră chiar imposibilă, nevăzînd în încercările scriitorului de știință de a face să pătrundă anumite cunoștințe, în rîndurile marelui public, decît crearea de mituri, de un fel nou”.

Țara noastră oferă nenumărate posibilități de afirmare atît oamenilor de știință, cît și celor de litere. O multitudine de publicații oferă cu generozitate spațiu corespunzător, tuturor creatorilor din diverse domenii de activitate. Anumite corective se impun totuși. Ținînd cont de larga adresabilitate, a nenumăratelor reviste de care dispunem, de publicul larg pe care aceste reviste îl deservesc, în marea lui majoritate tineret, nu greșesc prea mult dacă susțin că s-ar putea contribui mai consistent la crearea acelei stări de spirit despre care am vorbit, indusă de scientizarea progresivă a lumii, dacă s-ar acorda o importanță sporită problematice complexe a științei. Scriitorii de știință sînt pe alocuri palid reprezentați și acest fapt exteriorizează un anumit anacronism. Inseși revistele de știință au simțit nevoia să materializeze în coloanele lor această intensivă osmoză dintre tehnică și umanism, creînd compartimente intitulat de obicei *Varia*, în care își găsesc ecou probleme de literatură, artă, cultură, sociologie, etc. etc. etc.

Dintre revistele noastre de largă circulație, doar cîteva dau importanță convenită problemelor de știință. A limita publicistica științifică cu largă adresabilitate doar la revista Știință și Tehnică, însemnează a comite un act anacronic și în contradicție cu *spiritul vremii*.

E. Ung, într-o comunicare, susținută la congresul internațional de estetică din 1960, compara știința cu acel personaj mitologic care este Minotaurul, și care, mai devreme sau mai tîrziu, va devora în întregime arta și literatura. Nu sînt de părerea lui Ung, pentru că sensibilitățile umane, departe de a se toci, în cadrul civilizației noastre ultratehnice, se vor accentua mereu. Sînt însă ferm convins că știința și tehnica, își vor ocupa treptat locul care li se cuvine, în paginile publicațiilor de tot felul, ca și în programele de mass-media. Universul fabulos în care ne-a proiectat revoluția tehnico-științifică trebuie cunoscut și apreciat de către toți.

DE CE SKYLAB? Sau despre raportul Astronomie — Cosmonautică

Sîntem în plină desfășurare a activității celui de al doilea echipaj din cadrul programului Skylab. Programul acesta a fost în general popularizat în diferite reviste și ziare de la noi, iar în timpul misiunii primului echipaj, amănuntele furnizate periodic au familiarizat cititorul în linii mari cu principalele obiective și metode abordate.

Skylab 2, va avea desigur un program extins, nu numai cantitativ, datorită numărului sporit de ore de lucru, cît și calitativ, grație experienței acumulate în timpul activității primului echipaj.

În prezentul material nu vom da amănunte tehnice, care, uneori pot să se și schimbe, în funcție de diferite situații neprevăzute (mai există totuși neprevăzut!), ci vom aborda un aspect mai general al cercetării spațiale, care se pune de la o vreme, unde apar concepții destul de stranie, chiar la oamenii considerați competenți în materie.

Este vorba de relația dintre astronomie și cosmonautică, în această epocă de dezvoltare vertiginosă a tehnicii.

Dar, înainte de a dezvolta acest controversat subiect, pentru a satisface și dorințele acelei categorii de cititori dornici de senzațional și de recorduri, vom face unele precizări.

Astfel, primii doi comandanți ai misiunilor Skylab, Charles Conrad și respectiv Alan Bean, ne-au vizitat țara, după participarea lor la zborul lui „Apollo-12” în ceea ce privește recordul de durată, deținut pînă nu de mult de veteranul zborurilor spațiale, James Lovell, erou al expediției ratate „Apollo-13”, după prima misiune Skylab, conducerea a fost preluată de Conrad, care are la activ și două zboruri în cadrul programului „Gemini” (5 și 11), deci în total patru ieșiri în spațiul cosmic. Desigur însă că, dacă misiunea lui Skylab 2 va fi încununată de succes, după cele 59 de zile în spațiul circumterestru recordul absolut va fi deținut de Alan Bean, care îl va păstra și după a treia misiune Skylab, deoarece comandantul acesteia Gerald P. Carr, se află la primul zbor în spațiul extra-atmosferic.

Să revenim însă la disputa care ne interesează.

Se aud zicem, de la o vreme, voci care afirmă că datorită realizărilor cosmonautice cercetarea astronomică și-a pierdut din actualitate: de ce altcînd să mai observăm de exemplu, planeta Jupiter cu telescoapele de pe Pămînt, cînd în direcția ei au fost și vor mai fi trimise sonde spațiale automate? O consecință a acestui mod de a gîndi, eronat după părerea noastră, este că se simte deja astronomia eclipsată de cosmonautică: în majoritatea publicațiilor cînd apar materiale consacrate cercetării spațiale sînt citate, în cele mai multe cazuri, realizări obținute cu ajutorul sateliților artificiali și a sondelor interplanetare, cercetării astronomice propriu-zise, acordîndu-i-se un spațiu mult mai redus (vezi de exemplu colecția pe ultimii ani a revistei „Știință și Tehnică”).

Pentru a demonstra argumentînd la concret teza noastră, să analizăm care sînt perspectivele și limitele cosmonauticii în comparație continuă cu metodele „clasice” ale astronomiei.

În ce constau înlesnirile furnizate de cosmonautică? Se trimit anarate automate sau pilotate de oameni spre anumite corpuri cerești și acestea din urmă sînt astfel studiate în situ, obținîndu-se într-adevăr rezultate pe care clasică astronomie nu le-ar fi putut furniza cu aceeași rapiditate și siguranță. Așa s-a și întîmplat în cazul spațiului circumterestru, al Lunii, și planetelor Venus și Marte. În prezent, alte sonde automate se îndreaptă spre Jupiter, de unde vor transmite desigur, date foarte interesante, chiar senzaționale poate, cum a fost acum cîțiva ani descoperirea „craterelor lunare” pe Marte.

Si... cam afit!

Nu putem pretinde să trimitem o rachetă să ia o probă din Soare sau, să zicem, dintr-o nebuloasă situată la cîteva mii sau milioane (nu mai vorbim de miliarde) de ani lumină distanță. Cine are o asemenea pretenție, nu cunoaște nici bazele elementare ale astronomiei, și în consecință, nu este cazul să fie admis într-o asemenea discuție.

Dar cercetarea astronomică clasică răspunde care favorabil acestui gen de probleme? Răspunsul obiectiv este că răspunde, dar numai pînă la un punct. Metodele astrofizicii moderne, bazate pe astrofotografie, astrofotometrie, astrospectroscopie și radioastronomie ne permit să determinăm constituția chimică și starea fizică a suprafeței corpurilor cerești, indiferent de natura lor (stele, nebuloase, planete etc.). Iar astrofizica teoretică ne duce în profunzime. Dar, și din nefericire există și aici un dar, aceste observații sînt viciate și limitate de însuși elementul nostru vital: atmosfera terestră. Cînd observăm un astru oarecare cu un telescop vrem să distingem cît mai multe detalii, vrem să folosim grosiermente cît mai mari. Însă aerul atmosferic este în continuă agitație, ceea ce produce o fluctuație a calității imaginii. Este ceea ce în limbajul specialiștilor se numește turbulența atmosferică, care limitează puterile telescoapelor. Dacă gigantul reflector de 5 m diametru de la Mount-Palomar are o putere de mărire (grosism) teoretică de 15.000 ori, rareori el este folosit cu o mărire de 2.000 de ori! Telescoapele se construiesc mari și în scopul de a capta cît mai multă lumină, spre a putea face vizibile corpurile cerești foarte slabe, deci foarte îndepărtate. Metoda fotografică, grație efectului cumulativ, permite performanțe și mai mari. Dar și aici atmosfera terestră se opune. Atomii din păturiile superioare ale atmosferei fiind excitați de radiații de tot felul, emit la rîndul lor o lumină slabă, care dă ceea ce se cheamă „luminozitatea cerului nocturn”. Această luminozitate a cerului nocturn duce la voalarea clișeelor fotografice în cazul expunerilor foarte lungi, necesare înregistrării obiectelor cosmice foarte luminoase. Deci asemenea expuneri nu se pot realiza de pe pămînt. Și observațiile spectroscopice sînt tulburate, prin apariția liniilor telurice, nu întotdeauna ușor de separat prin efect Doppler-Fizeau de veritabilele linii spectrale ale obiectului respectiv. Ce-i de făcut?

Prin unirea celor două tehnici, a celeia furnizate de cosmonautică, cu metodele astrofizicii moderne se pot obține cele mai prețioase rezultate.

Asta de fapt și face Skylab, care este și un observator ceresc, ale cărui observații nu sînt viciate de efectele datorate atmosferei terestre. Și în viitor, prin lansarea în spațiul circumterestru a unor telescoape tot mai mari, granițele cunoașterii vor fi tot mai mult extinse.

VIRGIL V. SCURTU

ELLI PEONIDU

hecuba

Pe ulițele moarte ale Troiei
ca o tragică apariție
hoinărește imaginea ta
din veac în veac.
Au căzut căruntele șuvițe
s-au cufundat în orbite luminile ochilor,
s-au subțiat uscatele miini.
A dispărut familia lui Priam,
a murit Troia măreață,
strivită de trecerea vremii,
îngălbenită parcă, precum pozele vechi
din de mult uitate albume.
Puternicul trup al lui Hector
minunatul cap al lui Paris
s-au scufundat laolaltă su spadele.
Și glasul proorocind,
al Cassandreii
a amuțit...
tăcerea pământului...
Hecuba, nefericită mamă
roditoare precum pământul
dar îndoliată ca el,
liniștea nu ți-e sortită.
Privirea ta-i măcinată de jale,
iar prin ochii mamei
pătrunde pină-n adîncul nostru
— setos —
întrebarea:
nu va apare, din nou
poate în altă întruchipare
același cal uriaș,
marele cal traian?

TEODOROS STILIANOU

cu cei obosiți

Veșnicia pășește alături cu cei obosiți.
Cu aceia care în zori se trezesc
și adună sunete și răsunete
pentru a aduce în cîntările lor
nota speranței.

Multe știu ei, nu-i ușor să-i uimești,
iar să-i îngrozești, cu adevărat, e peste putință.
De pasul greu al acestor oameni osteniți
se tem egoiștii, brutalii.
în sufletele celor osteniți se adună minia, tăcerea,
clocotind în adînc pentru o nouă erupție.

nimic nu vreau să uit

Nimic nu vreau să uit.
Zadarnic, voi, întimplări, fapte
încercați a mă abate din drum
călăuzindu-mă, împotriva dorinței mele
pe calea vrută
de voi.

Tot voi luneca pe cărarea
nevăzută de ochiul nimănui.
Nimic nu vreau să uit,
din minunile
pe care, cu sfințenie,
viața le păstrează.

MIHALIS PASIARDIS

poet — luptător

„Trosce!” — răsună cheia în lacăt
de parcă liniștea s-ar fi împiedicat
de o piatră ori de un semn.
Dar el nu s-a oprit, n-a întors capul,
continuînd să scrie și gîndind doar,

că, desigur, așa se zice că intră în case Isus.
Atunci tu sîșiștii noaptea de tulgerul de pe boltă,
a izbucnit soarele, iar orașul învăluit în neguri,
apăru în față în toată strălucirea-i viitoare.
Spre miine și el pășea
în rîndurile imensei coloane.

lui lorca, în 1966

Noi mergeam, pașii tăi răsuna,
trist răsuna la gîndul că timpul
aleargă precum drumul
pe care și noi pășeam.

Iar apoi, nu știu de ce, noi am privit către cer,
și luna călătoare, tovarășa noastră de drum,
a cliptit către noi cu ochii lui Garcia Lorca
în al treizecelea an de la moartea sa.

Traduceri de ANATOL GHERMANSCHI

ALBERT CAMUS

Casa din fața lumii

Patrice și Caterina își iau micul dejun la soare, pe terasa. Caterina e în costum de baie, iar feciorul, cum îl numesc prietenele ei, în slip, cu un șervet în jurul gîtului. Mă-nîncă roșii cu sare, salată de cartofi, miere și foarte multe fructe. Pun piersicile la gheață și, scoțindu-le, sorb picăturile de transpirație ale fructelor cațifelate. Fac și must de struguri pe care-l bea înălțîndu-și chipurile spre soare ca să se bronzeze (mai ales Patrice care știe că-i stă bine ars de soare).

„Miroase soarele”, spune Patrice, cu brațul întins spre Caterina. Ea apucă brațul. „Da, spune ea, miroase-l și tu”. Il miroase, apoi se întinde mîngîindu-și coastele. Ea, pe de altă parte, se așează pe burtă și își coboară maieul pînă pe șolduri.

„Sînt cumva indecentă?”
— Nu”, răspunde feciorul care se uită în altă parte.

Soarele se revarsă și întîrzie pe chipul său. Cu porii ușor umezi, respiră focul dogoritor și adormitor. Caterina își savurează soarele, suspină și geme:

„E bun, exclamă ea.

— Da”, răspunde feciorul.

Casa era agățată pe culmea unui deal de unde se zărea golful. În cartier i se zicea casa celor trei studenți. Ajungeai la ea pe un drum anevoios ce pornea dintre măslini și se oprea între măslini. Pe la mijloc, devenea un soi de palier, de-a lungul unui zid cenușiu presărat cu desene obscene și invocații politice a căror lectură reîmprospăta puterile călătorului obosit. Apoi, din nou măslini, zdrențele albastre de cer printre ramuri și mirosul de fistic în lungul unor pajști pîrjolite pe care se uscau pinze violete, galbene și roșii. Ud learcă, răsuflînd din greu, dădea la o parte o mică barieră albastră, ferindu-te de gheara arbuștilor, și mai aveai de urcat niște trepte abrupte, dar învăluite într-o penumbră albastră unde îți potoleai deja setea. Roza, Clara, Caterina și feciorul o numeau Casa din fața Lumii. Deschisă toată peisajului, era ca o nacelă suspendată de cerul strălucitor deasupra dansului colorat al lumii. De la curba perfectă a golfulețului, de jos, ierburile și soarele cădeau pradă unui avînt ce ducea pînii și chiparoșii, măslinii prăfuiți și eucaliptii pînă în apropierea casei. În inima acestei ofrande înfloreau după anotimp, măceșe albe și mimoze sau acest caprifoliu care în serile de vară își răspîndea mirsele de pe zidurile casei. Rufe albe și acoperișuri roșii, surisul mării dedesubtul cerului neted prins în două capete de orizont, Casa din fața Lumii își ațîntea ferestrele largi asupra iarmarocului de culori și lumini. Inșă, în zare, un șir de munți înalți și violeți se întîlneau cu golful, la una din margini, cuprinzînd această beție în desenul său îndepărtat. Atunci, nimeni nu se mai plîngea de drumul anevoios și de oboseală. Bucuria se cucerea zi de zi.

Trăind astfel în fața lumii, simțîndu-i povara, văzînd în fiecare zi cum i se luminează chipul, cum apoi i se întunecă pentru a străluci a doua zi cu toată tinerețea sa, cei patru din casă aveau conștiința unei prezențe ce era pentru ei și ju-

decător și justificare. Lumea, aici, devenea personaj, trecea printre cei de la care ceream bucurii sfat, în care echilibrul n-a ucis dragostea. O luau marmoră:

„Eu și lumea, spunea Patrice în legătură cu orice, vă dezaprobam”.

Caterina, pentru care a fi goală însemna a nu ține seama de prejudecăți, profita de lipsa feciorului și se dezbrăca pe terasa. Și rămînd să privească jocul culorilor de pe cer, spunea apoi la masă, cu un fel de orgoliu senzual:

„Eram goală în fața lumii. — Desigur, spunea Patrice cu dispreț, femeile preferă în mod firesc ideile senzațiilor”. Caterina se mînia, nevoind să fie o intelectuală. Iar Roza și Clara deodată:

„Caterina, taci, n-ai dreptate”. Căci, se înțelegea de la sine, Caterina nu avea dreptate niciodată, ea fiind cea pe care toată lumea o iubea în același chip. Avea un trup greoi, de culoarea piinii arse, și instinctul animalic a ceea ce este esențial pe lume. Nimeni nu deslușea mai bine decît ea graiul profund al arborilor, mării și vîntului.

„Micuța asta, spunea Clara, mîncînd fără întrerupere, e o forță a naturii”.

Apoi plecau cu toții să se încălzească la soare și să tacă...

Și ziua pășea de la un răsarit la asfințit peste dealuri, deasupra mării, în soarele gingaș. Rîd, glumesc, fac planuri. Toți surid aparențelor și se prefac a li se supune. Patrice trecea de la chipul lumii la fețele grave și surizătoare ale fetelor. Il mira uneori acest univers ivit în jurul său. Incredere și prietenie, soare și case albe, nuanțe de-abia percepute, izvor de fericiri depline a căror rezonanță exactă știa s-o măsore. Casa din fața Lumii, își spuneau ei, nu-i o casă unde te distrezi, ci-i o casă unde ești fericit. Patrice își dădea bine seama de acest lucru cînd, întorcîndu-și fețele spre seară, lăsau să pătrundă în ei ome-neasca și primejdioasa ispită de a nu semăna cu nimic...

La cină tăceau toți. Dar de comun acord au trecut cu toții pe terasa. Zilele sfîrșesc prin a se ajunge din urmă, prin a-și semăna. De la dimineața din golfulețul inundat de cețuri și soare, pînă la liniștea amurgului, în golfuleț. Ziua răsare pe mare și apune în spatele colinelor, pentru că cerul arată doar un drum ce duce de la mare spre coline. Lumea spune mereu un singur lucru, ne interesează, apoi ne obosește. Dar vine-o vreme cînd, tot repetînd, ne cucerește și obține premiul de perseverență. Tot astfel zilele de la Casa din fața Lumii, țesute din pinza luxoasă a riseturilor și gesturilor simple, se sfîrșesc pe terasă în fața nopții burdușite de stele. S-au întins în șezlonguri, iar Caterina pe zidul de strajă.

Pe cerul încins și tainic strălucete chipul nopții întunecate. Foarte departe, în port, se zăresc niște lumini, și urletele trenurilor sînt tot mai rare. Stelele se măresc, apoi se micșorează, dispar și renasc, închipuie mișcătoare figuri între ele, le adaugă altora. În această liniște, noaptea revine la adîncimea și carnea ei. Plină de lunecări de stele, descoperă o-

chilor jocurile de lumini ale lacrimilor. Și fiecare, cufundat în adîncimea cerului, regăsește în acest punct extrem în care coincid toate, gîndul tainic și afectuos de la temelie singurătății unei vieți.

Caterina, într-un acces de dragoste, a suspinat numai. Patrice, simțîndu-și glasul schimbat, întrebă totuși:

„Nu vi-i frig?”

— Nu, răspunde Roza. Și-apoi e așa de frumos”.

Clara s-a ridicat, și-a pus miinile pe zid, și-a înălțat fața către cer. În fața a tot ce e simplu și nobil pe lume; ea își unește viața cu dorința de viață, își confundă speranța cu mișcarea aștrilor. Se-ntoarce brusc, adresîndu-i-se lui Patrice:

„In zilele bune, spune ea, dacă te încrezi în viață, e nevoită să-ți dea un răspuns mulțumitor.”

— Da”, spune Patrice fără s-o privească.

O stea cade. În urma ei, se răspîndește lumina unui far îndepărtat, în noaptea și mai neagră. Niște oameni urcă drumul în tăcere. Ei auzi tropăind și respirînd puternic. O leacă mai tîrziu urcă o mireasmă de flori.

Lumea spune mereu un singur lucru. Și pe acest adevăr umil ce trece de la o stea la alta, se întemeiază o libertate ce ne dezleagă de noi înșine și de ceilalți, ca și pe acest alt adevăr umil ce trece de la o moarte la alta. Patrice, Caterina, Roza și Clara iau acum cunoștință cu fericirea născută din cufundarea lor în lume. Dacă această noapte este un fel de imagine a destinului lor, ei se minunează că e carnaval și în același timp tainic și că pe chipul său lacrimile se amestecă cu soarele. Iar inima lor de durere și bucurie poate înțelege această lecție îndoită ce duce la moartea fericită.

E tîrziu acum. E miezul nopții deja. Pe fruntea acestei nopți ce e ca un repaos și o meditație a lumii, un murmur surd și un zgomot de stele vestesc deșteptarea următoare. Din cerul burdușit de aștri, coboară o lumină tremurătoare. Patrice își privește prietenii: Caterina, ghemuită pe zid, cu capul pe spate; Roza, cuibărită în șezlong, cu miinile întinse pe Gula; Clara, în picioare, dreaptă lîngă perete cu pata albă a frunții sale boltite. Ființe tinere, în stare de fericire, ce fac schimb de tinerețe și-și păstrează secretele. S-a apropiat de Caterina și privește peste umărul ei de carne și soare, în rotunjimea-i de cer. Roza s-a apropiat de zid și toți patru se află în fața Lumii. E ca și cum roua pe neașteptate, mai răco-roasă a nopții ar spăla de pe fruntea lor semnele însingurării și, eliberîndu-i de ei înșiși, prin acest botez tremurător și fugar i-ar reda lumii. În acest ceas cînd noaptea plouă cu stele, gesturile lor încremenesc pe chipul mare și mut al cerului.

Patrice înalță brațul către noaptea. atrage în avîntul său jerbe de stele, apa cerului tulburată de braț și Algerul la picioarele sale, iar „împrejurul lor o manție scînteietoare și întunecată de nestemate și scoici.

Traducere de Luca PITU
din La Mort heureuse,
Gallimard, 1971

Perspectivă și „distanțe”

AI. CĂLINESCU

Intr-un prim articol (introdutiv) consacrat „perspectivei narative” (vd. „Cronica” din 22 iunie a.c.) lăsam intenționat la o parte contribuția criticii engleze și americane; aceasta nu numai fiindcă abundența materialului ne obligă la o tratare separată, ci și pentru faptul că, în dorința ei de a clarifica lucrurile, de a studia toate raporturile posibile și de a lămurii toate problemele spinoase, critica anglo-saxonă a obținut uneori, după opinia noastră, rezultate altele decât cele așteptate: ceea ce părea simplu a devenit teribil de complicat, iar punctele nevralgice care, la un moment dat, își găsiseră, aparent, o rezolvare „definitivă”, erau repuse în discuție de așa manieră încât întregul eșafodaj al argumentației trebuia refăcut. Evident, trebuie să recunoaștem multor dintre aceste contribuții rolul de pionerat precum și meritul de a fi menținut treaz interesul pentru aceste chestiuni; dar o „recuperare” cu adevărat critică a opiniilor anglo-saxone înseamnă și semnalarea erorilor pe care cercetătorii n-au putut să le evite.

Percy Lubbock (The Craft of Fiction, 1921) era conștient de faptul că este absolut necesară studierea tehnicilor, a principiilor de construcție a romanului, o critică „internă” prin urmare. Pe lângă o serie de observații de un elementar bun simț dar și de o anume naivitate („forma” trebuie să corespundă „conținutului”, romancierul trebuie să fie „consecvent”) Lubbock aduce în discuție problema punctului de vedere, pe care o consideră de altfel de o importanță capitală, și prin care înțelegem relațiile ce se stabilesc între narator și narațiune. Lubbock distinge câteva moduri de „prezentare” (scenică, panoramică, dramatică, picturală) cărora le atașează trei tipuri de „perspectivă” (diferențiate în funcție nu numai de cunoașterea pe care o are autorul asupra evenimentelor ci și de persoana la care se face narațiunea). În fapt, Lubbock amestecă trei categorii și trei criterii deosebite: „punctul de vedere” modul de reprezentare și modul de expresie lingvistică; să mai notăm că cercetătorul nu-și ascunde preferința pentru unul dintre tipuri, și că devine — fatalmente — subiectiv atunci când încearcă să demonstreze superioritatea tipului respectiv, avantajele pe care acesta le-ar prezenta (e vorba de narațiunea „dramatizată” la persoana a treia, care ar permite o „integrare” în interiorul povestirii atât a naratorului cât și a lectorului).

La Norman Friedman („Point of View in Fiction”, 1955) reapare opoziția dintre „showing” și „telling”; el distinge nu mai puțin de opt tipuri, principalele criterii folosite fiind „știința” autorului și situația naratorului. Confuzia se repetă, în sensul că unele tipuri interesează în fapt doar contextul enunțării (prezența manifestă a naratorului, intervențiile lui directe, sau situația lui „neutră”) iar altele „distanța” propriu-zisă; să remarcăm totuși faptul că Friedman pune acum pe primul plan problema semnului prezenței naratorului, ating astfel o întrebare fundamentală: „cine povestește?”

Și la Lubbock, și la Friedman sau la Cleanth Brooks și Robert Penn Warren (care, în Understanding Fiction, 1943, propun termenul de „focus of narration”, dissociind între evenimentele analizate „din interior” și cele analizate „din exterior”) apare ideea, chiar dacă neformulată explicit, a unei poetici a prozei. Ea este avansată, în ciuda unui anume scepticism ce ar putea fi și masca unei necesare prudențe, și de Wayne C. Booth, care preconizează o „retorică a ficțiunii” (The Rhetoric of Fiction, 1961). Această „retorică” implică în primul rând relația autor-cititor, căci ea se va ocupa de „mijloacele prin care autorul reușește să-și controleze cititorul”. Dacă Booth ține să afirme că opera este prin esența ei individuală, el recunoaște totuși necesitatea stabilirii unor principii de ordin general: „Narațiunea este o artă, nu o știință, dar aceasta nu înseamnă că vom ajunge în chip irevocabil la un eșec atunci când vom încerca să formulăm niște principii. În orice artă se pot observa anumite fenomene sistematice, și critica nu poate în nici un fel să se derobeze de la responsabilitatea ei în ceea ce privește ficțiunea; ea trebuie să încerce să explice reușitele și eșecurile tehnice, prin raportare la niște principii generale”. La Booth se observă clar un interes sporit pentru aspectele procesului narării; el se ocupă în chip deosebit de „vocile” autorului și de tipurile de narator. Merită reținută, înainte de toate, ideea că în orice operă romanescă există un „autor implicit”, ce nu trebuie confundat cu naratorul: „Chiar un roman în care nici un narator nu este reprezentat sugerează imaginea implicită a unui autor ascuns în culise, în calitate de regizor, de mînuitor de marionete, sau de dumnezeu indiferent...”. Ca și Friedman, subliniază importanța reprezentării sau ne-reprezentării naratorului în narațiune. În plus, arată că eternele discuții privind superioritatea cutărui sau cutărui „punct de vedere” sînt inutile: orice opțiune a romancierului pentru o anumită perspectivă implică, la urma urmelor, ..atotștiința (după cum, într-un roman, nu este obligatorie, și aceasta nici nu afectează într-un fel valoarea lui, consecvența față de perspectiva inițială). Acolo însă unde Booth devine peste măsură de „relativist” este în stabilirea tipurilor de „distanțe”: el nu se înșală arătînd că raporturile (seriile de raporturi, mai bine zis) pot exista între autor, narator, personaje și cititor, dar părește terenul „narativității” și introduce distincții de natură etică, intelectuală etc. În această direcție se poate ajunge la lungii serii de raporturi, fără vreun profit real pentru studierea compoziției romanului și fără a favoriza deducerea unor principii cu caracter general; ceea ce echivalează cu o îndepărtare de la obiectivele poeticii.

(continuare din pag. 9)

ță către față ceea ce reconstituie, prin cuvintele sale. Iar dacă, de cele mai multe ori, el trebuie să-și reprezinte (precum copilul din Casa Vizdogesei) gesturile istorice, o face pe temeiul documentelor pe care le caută, cu neostenită răvnă, le descoperă jubilînd și le studiază cu delicia celui care vede în ele urma evenimentelor trecutului materializată în pergamente și cerneluri, în hîrtie și cerneală tipografică.

Dar dorința pătimașă de a vedea lucrurile derivă din nevoia organică de a fi în miezul lor. Organicitatea viziunii lui Nicolae Iorga ne apare ca o evidență din rîndurile pe care istoricul le dedică nașterii vocației sale, în primele capitole din cartea întâia a memorialului său. „Martor” precoce al marilor scene istorice desprinse din filele Letopisetelor, el dobîndește încă atunci, în copilărie, „putința de a trăi, aiurea, oricînd și oriunde”. Cu aceeași realitate ca și aceea de la care plecase și la care, „bogat de amintiri ciudate și rare”, trebuia să se întoarcă. Această capacitate a participării simpatetice, a identificării cu altul, cu altceva, este, într-adevăr, principala virtute nu numai a istoricului, ci și a artistului Iorga. Discursul său — științific ori poetic — reurge neconștient la această unire primordială cu obiectul intuițiilor sale. El nu devine istoric prin aprehendarea din afară a unor materii străine de el ci, oarecum, prin plasarea sa în interiorul istoriei ca atare. Plasarea deloc artificială, voită, ci firească, organică. „Nu m-am făcut istoric — mărturisește el — nici din cărți, nici de la profesori, nici prin metodele seminariilor; eram așa decînd îmi aduc aminte și poate din ceea ce au lăsat în mine alții care pe vremea lor au văzut larg istoria țerii, și au și făcut-o” Uimitoare afirmație pe care n-o putem pune la îndoială, nici să o atribuim unei simple iluzii. „Eram așa”, cu alte cuvinte: eram în stare să trăiesc însuși evenimentul istoric, să fiu în miezul lui. Cu toată multa sa învățătură, Iorga mărturisește a nu fi învățat istoria înainte de a fi trăit, de a fi fost istoric. Martorul acesta, artist parcă înainte de a fi istoric, este mai mult decît un spectator de la distanță, mai mult chiar decît un participant. Mărturia sa înseamnă, la limită, a da glas istoriei însăși, a deveni vocea ei. De aici insistența cu care Iorga revine asupra acelor strămoși ai săi care probează legătura sa cu trecutul istoric. De aici, rădăcina organică nu numai a concepțiilor sale istorice, ci și a istoricității în ființa sa. Vorbim despre Gheorghe Arghiropol, bunicul său după mamă, „boier bizantin cu suman și itari”, devenit adevărat răzeș sărac, face o intere-

N. IORGA memorialist

santă confesiune privind raportul său preaintim cu istoria: „De la dînsul și de la ai lui îmi vine ce e mai istoric în ființa mea. Prin ei înțeleg istoria așa cum aș fi văzut-o, simțindu-mă tovarăș, rudă, prieten, uneori complice cu toți aceia a căror viață o scriu”. După Iorga, nu poți scrie istoria, decît fiind în ființa ta istorie. Chiar și participarea sa la evenimentele istorice, la politica activă a timpului său, derivă dintr-o identificare originară cu istoricul, pe care el o explică nu ontologic ci, oarecum, mitologic, prin prelucrarea în făptura sa a unui legat strămoșesc: „Din cauza lor (a strămoșilor, n.n.) am intrat în viața politică, deși tîrziu, așa cum intru într-o odaie cunoscută, fără trufie și fără șfială”. În sensul în care Heidegger afirmă despre cuvinte că alcătuiesc „casa omului”, putem spune despre istoricul Nicolae Iorga că istoria constituie casa sa și însăși făptura sa: „Mă mutam pur și simplu în ea...”, mărturisește el odată cu o firească simplitate.

În această istorie, în trecutul pentru el niciodată revolut întru totul, istoricul găsește sursa exaltantă pe care identificarea simpatetică i-o oferă. Ca într-o adevărată unio mystica, el are în participarea la istorie „Impresia de total, senzația de viață”. Și nu de viață efemeră, curgătoare, ci durabilă. În studiile sale îl vedem coborînd neconștient la izvoare, cercetînd temeiuri, căutînd permanențe. Plăcerea sa este de a iscodi cîte un „vechi și depărtat adevăr” pe care și-l apropiază sau, mai exact, în care se descoperă pe sine. Dar nu numai istoricul dintr-însul vinează acele senzații de viață ce emană din viața trecutului, ci și artistul. Și poate artistul în primul rînd.

În propoziția subordonată a unei fraze-monstru (fraze care alcătuiesc principala dificultate dar și principala seducție stilistică a textelor lui Iorga), după ce-și descarcă supărarea pe cei care, abia inițiați în istorie, îi aruncă în față „cu o brutalitate de rîndaș”, acuzatia de a fi „romantic”, termen de care nu se leapădă, dimpotrivă, Iorga declară despre istorie că „e o artă”. Declarație esențială. Într-adevăr, poziția sa față de

faptul istoric este eminentamente artistică. Fără să contestăm marile merite științifice ale istoricului, vom vedea într-însul, înainte de toate, artistul. Și aceasta nu este o idee preconcepută, o tentativă de a muta accentul valoric de pe opera istoricului savant pe creația artistului. Dar, dacă ne-ar fi greu și ar fi oșios să atribuim, în constituția spirituală a lui Nicolae Iorga, un primat poetului, nu este greu să distingem — fără să procedăm la separări arbitrare — în discursul său, un primat al artisticului. Într-adevăr, după cum spuneam, trăind în și prin istorie exclusiv viața pe care o scrie, el organizează această viață scrisă în funcție de o sumă a valorilor estetice. Istoria pentru el este, mai presus de orice, artă, adică plămăuire.

Înainte de a urmări valențele artistice ale prozei din O viață de om așa cum a fost, vom avansa sub forma schematică a unei teoreme ceea ce urmează să demonstrăm. Socotim aici că Nicolae Iorga ne oferă cazul unei drame exemplare a artistului care se refuză pe sine, creînd în pofida cenzurilor, a opreliștilor pe care singuri și le pune în cale. Asistăm în laborioasa sa viață de creație și construcție la o refulare a esteticului, sacrificat în numele unor valori diverse — teoretice, etice, social-politice. O anume rușine de artă, manifestată în cele mai diverse moduri, se constituie sub presiunea unor coduri morale, a praxisului dominat de idealurile unui misionarism asumat etc. Estetul refulat se răzbuună. Apare o proastă conștiință artistică. Atunci cînd această conștiință dirijează lucrările (de creație imediată: poezie, teatru, sau mediată: critică, istorie literară), scriitorul se lasă dominat de concepțiile pseudo-estetice ale unei conștiințe falsificate. Dar artistul apare într-însul malgré lui, în ciuda obstacolelor care-i obturează posibilitatea de manifestare. Putem vorbi despre o erupție a artisticului îndeosebi în aceste lucrări (istorice propriu zise sau de evocare, memorialistice, deci avînd tot un caracter istoric) în care cenzura anti-estetică nu opera cu aceeași vigoare ca în creația artistică propriu-zisă.

De aici, abundența valorilor artistice realizate într-o proză ce nu se voia „de artă”, chiar dacă marele artist își dădea prea bine seama că istoria pe care o elaborează este, primordială, artă. De aici, așadar, delicvescența poeziei și, în parte, a teatrului său, dar și vigoarea epică a atîtor pagini de istorie, a acelei proze turmentate de lavă pietrificată sub care simți fierberea atelierelor subpămîntene ale unui Vulcan, artist și meșteșugar osîndit.

idei contemporane

ȘTIINȚA-TEHNICA-OMUL

AI. TĂNASE

(continuare din pag. 8)

Există și alte contradicții asupra cărora nu putem insista aici.

Conținutul intelectual al muncii este puternic influențat de progresul tehnico-științific, de explorarea și adîncirea acestui progres. Pentru marxisti este limpede că revoluționarea întregului mecanism de producție prin automatizare nu poate constitui în capitalism nici o soluție salvatoare pentru ameliorarea tragicelor contradicții ale orînduirii capitaliste, nici izvorul unic al frustrărilor și degradărilor la care e supusă persoana umană.

În ce privește socialismul, la întrebarea care sînt consecințele de ordin moral, cultural-profesional ale progresului tehnic contemporan asupra muncii, răspunsul diferă de la un autor la altul: unii accentuează sporirea rolului muncii de înaltă calificare, alții dimpotrivă ponderea muncii necalificate. Cînd vorbim despre consecințele și implicațiile dezvoltării tehnice trebuie să înțelegem între ceea ce ține propriu-zis de determinismul

tehnologic și ceea ce aparține condițiilor concrete ale folosirii tehnicii. Căci nu atît progresul tehnic propriu-zis, cît insuficiențele și imperfecțiunile sale determină consecințe parțiale și temporar negative. Tendința istorică este în orice caz aceea de îmbogățire intelectuală a muncii. „În socialism scopul și însăși rațiunea automatizării — stadiul suprem al progresului tehnic — constau în absolvirea omului de tot ceea ce este doar un simplu „automatism” în activitatea sa de producție, de orice fel de sarcini tehnologice stereotipe și deci, transferabile pe seama mecanismelor, cu atît mai mult cu cît ele le pot executa incomparabil mai productiv și mai corect”. (Gh. Chepeș, *Cerînțele tehnicii noi și calificarea muncitorilor industriali*, în vol. Gh. Chepeș, Emanoil Drob și Maria Popescu, *Aspecte ale integrării profesionale ale muncitorilor în industria modernă*, Edit. politică, 1967, p. 47). Într-o asemenea perspectivă, progresul tehnic nu numai că nu exclude dar și determină muncitori cu o temerică pregătire profesională, cu un larg orizont de cunoștințe științifice, tehnice și de cultură generală.

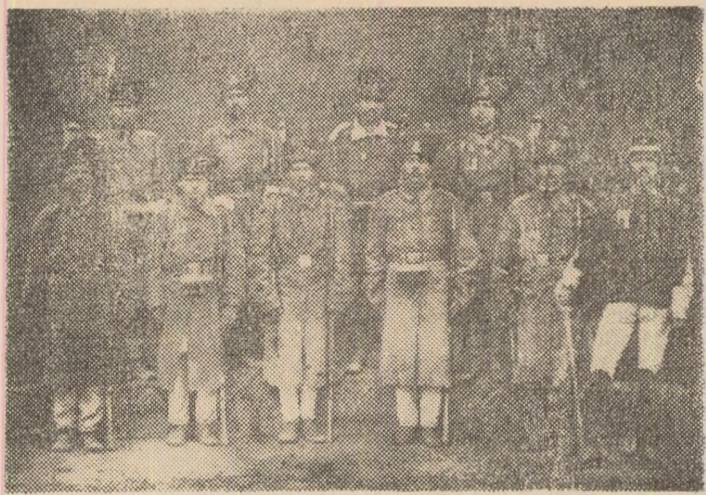

Foto 2

Foto 1

file de arhivă

O comemorare

In vara anului 1915, implinindu-se douăzeci și cinci de ani de la moartea poetului Vasile Alecsandri, foștii săi prieteni și admiratori au organizat, la Mircești, o comemorare de proporții impunătoare. „A fost o reculegere pioasă — scriau ziarele timpului — fruntașii cugetării românești adunându-se în fața mormintului marelui bard, spre a venera o dată mai mult, memoria celui ce simbolizează astăzi năzuințele cele mai mari și mai sfinte ale neamului românesc“. Au vorbit atunci, în fața citorva mii de participanți la

solemnitatea organizată, reprezentanți ai guvernului, ai Academiei Române, ai primăriei Iași și ai Universității: I.G. Ducea, dr. C.I. Istrati, G. Mirzescu și I. Onciul. In numele Teatrului Național din Iași — al cărui director era, la vremea aceea — scriitorul Mihail Sadoveanu a spus: „Alecsandri... și-a iubit neamul mai presus de orice. A cules poezia populară și s-a inspirat din izvoarele vii ale acestei poezii, scriind întotdeauna în graiul curăț al părinților. In-tr-un timp când literatura nu era

carieră, ci un apostolat, el a înțeles să-și consacre talentul și puterea de muncă, neamului“.

In fotografia 1: Sadoveanu, rostindu-și discursul. In stânga sa, dr. C.I. Istrati. In fotografia 2: „Cei nouă din Vaslui și cu sergentul zece“ — formațiune militară care a fost adusă special la înmormintarea scriitorului (la 26 august 1890) pentru a simboliza pe eroii descriși de poet în poeziile sale de elogiare a ostașilor care au luptat pentru independența țării.

Ion MUNTEANU

POȘTA LITERARĂ

Eugen AMĂRIUȚEI — E un joc frumos, într-un repertoriu destul de vast, poate prea vast, dar asta deocamdată n-are importanță. E poezie adolescentă, pendulind între candoare și cinism, între gravitate și parodiarea gravității. Pentru primii termeni citez Urmele istoriei în apele țării, Crez, Elegie cu fluiere, pentru următorii: Rondel imprevizibil, Stanțe cu bănci, Romanță, Iubirea mea de două veri. Vorbim în somn, Sonet XXIII, Vîno în codru, ar fi putut fi scrise cu cerneală tipografică dacă... v-ați fi oprit la timp. Dar canoanele formei fixe, pe de o parte și libertatea versului „liber“ pe de alta v-au făcut să spuneți mai mult decît era nevoie în economia poemului. Atenție la reminiscentele de lectură. Să sperăm împreună la „ceva mai mult“.

Silvia Barbu — Doriți a ști dacă poeziile trimise spre „examinare“ confirmă faptul că, în viitor, „printr-o muncă și (o) documentare permanentă“ ați putea ajunge „pe culmile perfecțiunii“. Cum ar fi răspuns oare oracolul din Delfi la o asemenea întrebare? Ceva gen „cunoaște-te pe tine însuși“? Eu, ca modest lector, vă voi spune că vacanțele de vară sînt de bun augur pentru liceenii iubitori de literatură.

Eugen PELIN — Versuri criptice, întortochiate, sfidînd logica (ceea ce nu-i o noutate) și citeodată gramatica (ceea ce e regretabil). Poezia înseamnă și a stabili relații noi între cuvinte, dar nu orice relație nouă între cuvinte devine poezie. Spre exemplu: Mă desparte de tine / geamul de după perdea / ieșit din tîmpla / unei nopți de septembrie / chipurile spînzurate / într-un colț al tău / închis cu lacăte severe“. Sau „Pisica s-a născut / în spatele palmelor mele“ (din poezia care se cheamă Anul 2000). In Umbră de amintiri, Ochii pierduți în aripi sîntefi mult mai aproape de ceea ce se pare că ați putea fi: un elegiac care își pulverizează prin ironie condiția.

Viorel GRAUR — Ironic vals e un semn de asumare a gravității deși nu cred că aveți vocație de benedictin. Fracul nu vă prinde (vezi Complicitate cu peisaje, Ironic vals). Sînt multe versuri citabile, dar poezii în întregime — nu. In genere, după un vers reușit urmează unul stupefiant: Mă strigă cea-sornicul ogrăzii, / cumătra s-a topit (care — cumătra vulpe sau cumătra din vecini?...) o crizantemă-mi înveselește cuvîntul / și parcă / ironic se-nvîrte pămîntul — / cafeaua și faptul divers mă ard, / oglinda mi-e în fîntînă / las sărutul în visuri și plec / spre ierarhia din stîină...“. De ce — ca să găsiți rima pentru fîntînă?

Gabriela GRIES — N-am înțeles exact ce vreți să spuneți. Abundă punctele de suspensie și numele proprii (vag franceze) — Jac, Três Claud Jean Avril. In-tr-adevăr, e foarte cald...

Narcis IONESCU — Din cînd în cînd este bine să ne amintim cum se nasc, trăiesc și mor fluturii: „Din nu știu ce lume apare în lume / o larvă care rîde (faptul este dovedit științific?) larva mișcă și se transformă în fluture / fluturele se șterge la ochi / și nu-i vine să creadă că există / apoi își ia zborul mai sus sau mai jos / după cum a învățat să zboare / prinzîndu-se de o corolă / de unde ia nectarul existenței / se culcă pe patul aducerii amînte / și... moare“. Și concluzia, plină de învățămînte: „A fost odată un copil, un adolescent, un om matur, un bătrîn și... nimic“. Cam asta-i situația.

Alexandru CIOCOI — E o neînțelegere: persoana incriminată nu răspunde de „domeniu“, ea s-a oferit doar să vă facă un serviciu, să transmită versurile „mai departe“, ceea ce a și făcut. Cît despre faptul că redactorii de la revistele bucureștene știu să „respingă“ cu multă eleganță (bănuiesc cît de fericit ați fost în atari împrejurări), cinste lor! Noi aceștia din provincie mai avem și lipsuri...

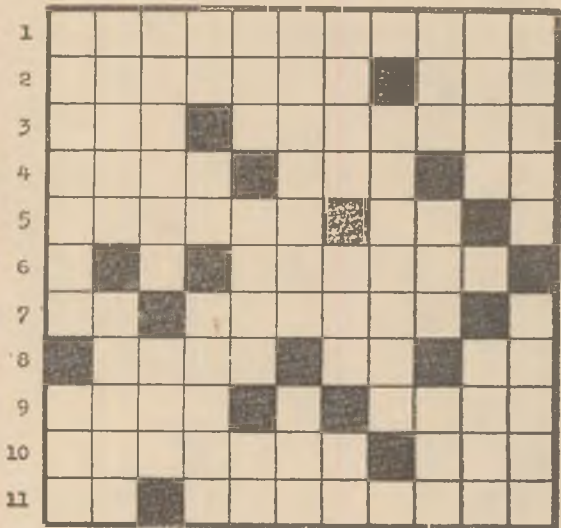
Vasile MIJA, CODRIN, Ion BRĂILEANU, GENGEN, Gh. CONSTANTINESCU — de bun augur. Reveniți.

ION C. POPESCU, ROMAN ANDREI, DORU SPERANȚIA, ALEX. MITITELU, CANDID, FLOAREA DIN PRĂPASTIE (!) — Intre dv. și poezie distanța este prea mare pentru a fi străbătută într-o singură viață.

ANCA MIȚU, VASILE STOLERU, GEORGE APETREI, CUZIC GHEORGHE, GHEORGHIU FLO-RIN — Unele semne de poezie există. Depinde cum veți ști să le dezvoltați în continuare.

LECTOR

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

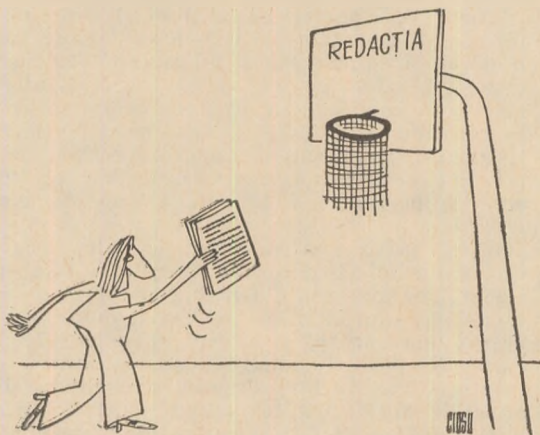
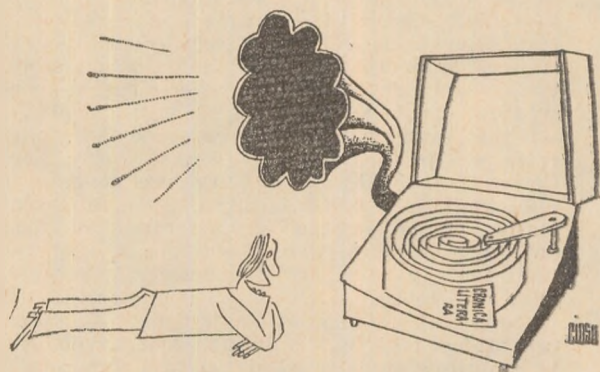
rea Neagră (fem. pl.) — Micuțul... mării; 3. Fire de pescar — A scris „Zile în mijlocul munților“, „Cînd corabia...“, „Refugiul în prăpastie“ (Jules). 4. A îndesa terenul — Farul din Constanța în accepție exhaustivă — Din Carpați!; 5. Frînă marină — Din ocean!; 6. Autorul romanului „Amiralul oceanului, Cristofor Columb“; 7. Zis cu năduf — „Lotca de aur“ și „Cerbul de aur“ în muzica ușoară; 8. Iese la suprafața apei (pop.) — „... Munții Neamțului“, scriere de Hogaș — Rîs; 9. Piatră dură — Cercul în oglinzile mării; 10. A imaginat în versuri o „Călătorie pe marea de la Bicaz“ — Culoarea mării mărginită de peninsula Kola (masc.); 11. Sînt — Legat de Zeus de o stîncă pe muntele Caucasus.

VERTICAL: 1. Protagonist al filmului „Cîntecele mării“ — Cai de mare; 2. Compozitorul marșului „Vînătorii de munte“ — A cutreierat „Pe drumuri de munte“; 3. A transpus pe portativ „Vox Maris“ — Intins; 4. Port... gol! — Din Leota! — De-zastru legendar cu finiș pe muntele Ararat; 5. La Hirșova! Cărări! — Marină (abr.); 6. Momente cavalești — ...de Janeiro, orașul dintre munți și ocean; 7. Stăpînul întinderilor submarine în creația lui Jules Verne — Mi! — La țârm!; 8. Nadă naturală marină; 9. Colț de stîncă! — Pe loc — „De la munte la mare“ în stare incipientă; 10. „La cabana Trei brazi“ de Fl. Delmar — Mișcări marine după furtună; 11. Predestinat — Autorul poeziilor „Munții“ și „O înșurupare în Maelstrom“.

Viorel VALCEANU

DE LA MUNTE LA MARE

ORIZONTAL: 1. Compozitor clasic român, autorul piesei corale „Mîndruliță de la munte“ și al horei orchestrale „In munți“; 2. Odinioară, de la Ma-

Întâlnire la prislop

Cu cât urcă spre nord. Carpații devin tot mai inexpugnabili și pasurile de trecere mai rare. Ultima poartă dintre Moldova și Maramureș o constituie Prislopul, pasul descălecatului de țară.

Spre a sărbători vesnica în frățire a oamenilor de pe ambele părți ale munților, suceveni au luat mai de mult inițiativa ca, în fiecare august, să organizeze „Hora la Prislop” manifestare a întrecerii artistice populare din trei județe: Suceava, Maramureș și Bistrița-Năsăud. Deci și în această duminică (12 august crt.) au urcat din toate satele vecine mii de maramureșeni, năsăudeni și suceveni, regăsindu-se sub bucuria unei veri imbelșugate. Serbările au început cu o somptuoasă paradă a portului popular, atât de pitoresc și de bine păstrat pe aceste meleaguri. Un urias evantai de culori, de la gravele cusături bucovinene până la penajul uluitor al clopurilor maramureșene, au înveselit peisajul auster al munților. Au urmat programe ale formațiilor de artiști amatori, cu care prilej Comitetul județean Suceava pentru cultură și educație socialistă a distribuit diplome soliștilor, tarafelor și dansatorilor. De asemenea, au fost premiate cele mai frumoase costume. Totul s-a încheiat cu o mare serbare populară și cu tradiționala horă a muntelui.

Bine înțeles că în asistență au fost și numeroși turiști, atrași de faima acestei serbări aflate la a șasea ediție, iar în tirgul deschis sub aer liber au fost oferite podoabe de artizanat purtând specificul fiecărei zone etnografice.

Anul acesta, festivalul „Hora la Prislop” a constituit tema unui film documentar al televiziunii, astfel că o vom putea în curând admira și pe micul ecran.

tribuna româniei

Formula publicistică pe care a adoptat-o revista editată de Asociația „România”, orientarea sa atât de elevat ancorată în spiritualitatea și permanențele românești nu numai că se mențin, dar se dezvoltă din ce în ce mai remarcabil. Dovadă stau și nenumăratele scrisori de simpatie sosite din toate colțurile lumii în care se află comunități române și din care revista publică mereu fragmente revelatorii. Acestea măsoară în cel mai înalt grad eficiența publicației, interesul și farmecul ei inedit, de o mare elocvență mai ales pentru cei ce se află departe de patrie. Dar originalitatea inițiativelor redacționale o recomandă și cititorilor din țară. Remarcăm rubricile lui Fănuș Neagu, Cornelia Călin, Mircea Malița. Din ultimul număr primit semnalăm ca excepționale ideile sintetizate în paginile intitulată: „Invitații noastre: „Tărăni” și „Prin satele celor plecați” — itinerarii lucide, de o mare forță afirmativă a actualității și cu o netăgăduită și profundă notă emotivă. De asemenea, din pagina dedicată „anului Cântemir”, semnalăm valoarea contribuției documentariste a lui Viorel Cosma despre activitatea de muzician a marelui cântăreț umanist și domnitor. O caldă și interesantă profilare a personalității lui E. Lovinescu semnează Edgar Papu, cu ocazia împlinirii a trei decenii de la moartea criticului. Extragem: „A existat sau nu acest „sincronism” dorit și propagat de Lovinescu? (...). Am spune, cu toată convingerea, că „sincronismul” său a fost nu numai atins, ci și depășit. Ar trebui — ceea ce în-că nu avem — o analiză amănunțită a celor două decenii în context universal. Ansamblul surprizelor ar fi nebănuite. (...) Așa, bunăoară, principiile „noului roman” francez, au fost formulate și aplicate plenar, cu decenii înainte, de Camil Petrescu. Apoi, anterior lui Sartre, a existat la noi un Blecher, care atinge ascuțituri de trăire până unde nu va ajunge doctrinarul existențialismului.

M O M E N T

transilvania

O adevărată lucrare de referință începe să devină rubrica **Revista revistelor** din **Lunarul sibian Transilvania**. Privirea de ansamblu are temeiul actului critic, străduindu-se să nu omită lucrurile demne de relevat și eventual să sancționeze cazurile de insuficientă realizare.

Organizarea observației pe capitole (ideologie, poezie, proză, critică, istorie literară etc.), vine să probeze un anumit spirit metodic util în astfel de întreprinderi. Gruparea problemelor cu discernământ, contopirea demonstrațiilor într-una singură, ajută la formarea unei imagini omogene a mișcării noastre publicistice, înfățișându-i convergențele care în fond o caracterizează

suveniruri

Perioadei de vîrf a turismului îi corespunde o harnică activitate artizanală, menită a pune în valoare frumusețea unică a produselor folclorice românești, atât de căutate. Proliferarea unităților care desfac aceste produse e un lucru bun. Cererea înregistrată, de altfel, în lunile de vară, o cotă extrem de ridicată, ceea ce ne dă sentimente de satisfacție.

O obiecție însă. Dacă, în cadrul dezbaterilor pe care cercurile de specialitate și presa le duc în vederea unei determinări axiologice, avem avantajul stabilirii delimitărilor între autentic și surrogat, nu tot astfel se petrec lucrurile cu cei care ne vizitează țara. Neavînd posibilitatea delimitărilor, turiștii străini se adresează „cu încredere” unităților care expun produse artizanale, procurîndu-și mostre ale folclorului nostru, care apoi se îndreaptă către cele patru vînturi ale lumii.

Or, chioșcurile răsărite în mai toate drumurile muntelui și mării sînt invadate de piese cu aspect incert, de contrafacerea adesea vulgară a motivelor noastre populare.

Cunoaște cineva acest comerț atât de implicat procesului de răspîndire a frumuseților țării noastre? Îl urmărește cineva?

oaspeți străini

La Asociația scriitorilor din Iași au avut loc întâlniri cu scriitorii spanioli Miguel Veyrat și Clara Janes și cu ziaristii bulgari Emil Nicolov, Ivan Colev, Ivan Danov.

În convorbiri au participat scriitorii Mircea Radu Iacoban, secretarul asociației, George Lesnea, Andi Andrieș, Corneliu Sturzu

omagiul bibliografic

Obișnuit, aniversările oamenilor de cultură și de artă sînt omagiate prin ediții ale operelor, expoziții și, desigur, studii exegetice. La acestea se adaugă și o modalitate bibliografică de a cinsti memoria scriitorilor dispăruți. E vorba anume de lucrări menite a înlesni accesul atît spre opera respectivă, cît și spre materialul comentator. Acestui gen de lucrări științifice i s-a dedicat de un colectiv de cercetători-bibliografi de la Biblioteca centrală universitară „M. Eminescu” din Iași.

Printre ultimele lor realizări cităm fișarea revistei „Jurnalul literar” de sub conducerea lui G. Călinescu (realizator G. Oniscu), cu respectivul indice pe materii și cu sistematizarea făcută conform clasificării zecimale, în ordinea alfabetică a autorilor și a studiilor, precum și o serie de cercetări bibliografice privind-i pe D. Bolintineanu (Eugenia Toma), Duiliu Zamfirescu (G. Oniscu) și I. Agârbiceanu (Maria

Rezlescu). Trebuie inclusă aici și monografia operii stolnicului Const. Cantacuzino (Maria Rezlescu), precedat de un studiu introductiv semnat de I. D. Lăudat.

Or, un omagiu mai util decît acesta de a oferi un fir conducător în opera unui scriitor, cu indicații precise și autorizate, nu poate exista, el invitînd direct la cunoașterea amănunțită a operelor situate în atenția noastră

revelația documentului

O revistă pe care o răsfoiești cu o deosebită emoție, datorită fiorului pe care ți-l transmite ineditul și autenticul, e desigur „Manuscriptum”.

Din ultimul număr (3), apărut într-o ținută de remarcabilă exigență, remarcăm „Revelația documentului” care își îndreaptă lumina asupra lui Miron Costin, „primul cronicar umanist al Moldovei” (Perpessicius), C. A. Rosetti și Ion Ghica, din fiecare prezentîndu-ni-se o antologie de texte. Ineditul satisfăcut de data aceasta prin texte scrise de Ion Pillat, M. Blecher și de dramaturgul George Ciprian.

Deosebit de calde prin detaliile lor omenești, sînt evocările prietenești privind-i pe Ion Barbu și Tudor Mușatescu. O latură insolită a lui G. Călinescu ne e dezvăluită de Geo Bogza. Intrucît, cum scrie dînsul „nu era un lucru neobișnuit ca în sesiunile secției de literatură și artă a Academiei să se deseneze” desigur că mai ales G. Călinescu nu putea face excepție. Așa dar — Călinescu desenînd.

O serie de rubrici, fruct al cercetărilor de arhivă sau al comentării de ediție, precum **Scriitorii români în arhivele străine**, **Cronica edițiilor**, **Arhiva sentimentală** etc., întregesc un număr excepțional, care își justifică prin bogăția și calitatea preocupărilor înfrizerea apariției.

Cluburi de artă

Ne-am ocupat la timp de semnificațiile inițiativei luate de conducerea întreprinderii Nicolina—Iași de a întîlni un club al artelor prin care salariații să aibă un contact mai strîns cu arta și cultura. După expoziția de pictură monumentală, a urmat o expoziție în care au fost prezenți cunoscuți pictori din Iași și o dezbateră pe tema: **De ce o literatură nouă?** În cinstea sărbătorii de la 23 August, la Nicolina e în curs de montare acum expoziția „Bucuriile vieții obișnuite” a pictorului V. Mihăilescu-Craiu și se pregătesc de dezbateră pe tema accesibilității artei contemporane, la care vor participa scriitorii și criticii de artă. De menționat că și Casa de cultură a sindicatelor, lărgind activitatea cercului de artă plastică, a pus bazele unui club al pictorilor amatori. Prima lor expoziție e axată pe tema festivă „Culori pentru 23 August”; totodată e în curs de pregătire o expoziție itinerantă pentru principalele uzine ieșene. La Casa de cultură din Pașcani se află pe simeze tot o expoziție a pictorilor amatori.

Un club de o factură mai specioasă e în curs de a lua naștere la Casa de cultură din Suceava, unde în prezent se află o excepțională expoziție de artă populară și etnografie, deschisă în vederea constituirii unei asociații a creatorilor populari suceveni. Clubul de la Suceava se va numi al tineretului și își va axa activitatea pentru început pe muzică, teatru și coregrafie. O primă manifestare publică au avut-o în ziua de 11 august cu prilejul sărbătoririi zilei mînerului, cînd în tot județul Suceava au avut loc manifestații ample. Tocmai pentru a populariza artel plastice, Casa de cultură din Suceava a invitat filiala Iași a Uniunii artiștilor plastici să organizeze o expoziție colectivă. Vernisajul va avea loc în curînd.

De asemenea, clubul artelor de pe lângă Casa corpului didactic din Botoșani a organi-

zat o expoziție plastică festivă în cinstea zilei de 23 August și l-a invitat pe pictorul nemțean N. Milord să deschidă o expoziție personală la Galeriile de artă din Botoșani.

Menționînd de asemenea, activități susținute la Casa de cultură din Roman (Cenaclul N. Toșitza) și la cea din Bîrlad, putem conchide că, prin ajutorul caselor de cultură și al cenaclurilor, artele și cultura sînt la ele acasă în întreprinderile din Moldova.

N. IRIMESCU

t. v.

Album duminical. În adevăr, vechi album de familie, deci reminiscențe, fie că e vorba de melodii uitate sau de Maurice Chevalier, desene animate care, chiar dacă n-au mai fost date, lasă impresia că da (ceea ce ar fi trist), scenete comice cu reveniri jenante (vezi „Bibanul” la talgere) și stele de muzică ușoară încă... nerăsărite, deci odrasle ce trebuie încurajate. Nou a fost doar misterul din str. Soarelui, din care neobositul Aristide Buhoiu a tras să scoată ceva... vechimi arheologice. Și totul prefațat de cupletul zilei spus de Radu Zanarescu la modul general (mai cunoscut niște cazuri, dar n-am timp să le spun).

Salvarea a venit de la aventurile epocii de platră și mai tirziu — de la înfricoșător de hazoasele pelicule cu „mari comici muți ai filmului-bunică” (că multe mai avem în depozit!). Pînă și Octavian Cotescu a ținut cu orice preț să facă un soi de comperaj, plimbîndu-l pe Aurelian Andreescu în cărucior, anunțînd succesele peste hotare ale Didei Drăgan și mingling pisicile care dorm la fereastră. Norocul i-a stat în simțul de blajină autoironie cu care a precizat de la început că „Interpretează rolul vieții lui”.

Cu toate acestea, ne-a lipsit invincibilul șoriceel, cel care bagă spaima în motani (să nu mai fie nici un episod cît de scurt în cinematecă?) și prea puțin au apărut fîntina de la șosea și lacul Herăstrău, aceste lichide fundale pe care evoluează atît de grațios solizii noștri cîntăreți de muzică ușoară. De ce nu s-a apelat la Cișmigiu, care n-a mai fost filmat de alaltăieri? Că doar deplasarea regulamentară cu autocarul a fost făcută la Iași, de unde s-a transmis meciul de fotbal, iar Bucureștii e atît de fotogenic, oricum l-ai privi.

Album duminical! slăbiciuni de familie pline de un farmec înduioșător. Păcat că a fost omis cîntecul Margaretei Pîslaru, cel care „tronește a ceapă”.

AL. I. INTERIM

SPORT

ȘOȘONEL FIIND BUNIC

Aflînd că Șoșonel a devenit bunic, am înțeles că pămîntul se învîrte prea repede. Parcă ieri — nu-i așa? — minusculul Avasilichioaie lîpea mingea de iarbă, driblînd pe sub adversar și trimițînd-o apoi direct pe „damigeană”, spre spaima vartarilor și extazul galeriei. Șoșonel are nepoți, viața și gloria în fotbal aleargă cu 10,0 pe sută, rămîne amintirea unei pozne (mai ți-neți minte cum, odată, l-a „dus cu șorțul” pe marele Petschovski, trimițîndu-i mingea printre picioare?), rămîne, adică, atît: un duios, incert și aburos „a fost odată”. Șoșonel trece pe stradă și nu-l vedem — de, e greu să faci legătura între fotbal și bunici, pe Avasilichioaie ni-l amintim vîslînd în echipamentu-i mereu prea larg și remorcînd mingea, în slalom vrăjitoresc, c-o parimă nevăzută. Cine să-l bănuiască pîtit în umbra bătrînelului cu nepoți de mină? Nea Emile, cînd nepotul va trage primul sît în mingea cu buline, să mă chemi ca să ciocnim o ulcică de vin: așchia nu sare departe de trunchi și vreau să cred că Avasilichioaie II va fi cel care o să ne arate, peste 10—15 ani, cum poate fi condusă mingea pe sub iarbă, în inimitabilul stil Șoșonel, adică în maniera Dobrin+Chaplin+piperul bunei dispoziții moldovenești... Și uite-așa, zicem că gloria în sport e stea căzătoare, dar toți alergăm s-o apucăm de coadă. Pînă și scriitorii. Subsemnatul, ologit de-o fiară de confrate pe plaja de la Neptun, pășește acum șontic-șontic și umblă pe la doftori să afle calea de-a drege încîlcitura dintre astragal, calcanu, scafoid și cuboid. Scriam, mai anul trecut, că, după ce și-au parcat Pegasul și îmbrăcat slipul, scriitorul român redescoperă obligatoriu sportul. Merită să plătiți șapte bilete de intrare (plus timbrul olimpic) ca să-l vedeți pe Marin Sorescu (singur printre fotbalști...) sîntînd din întoarcere și înscriind imparabil pe sub Corneliu Leu, să-i vedeți pe Fănuș Neagu și Guță Bălesu jucînd popice în stilul Fred-Barney, pe

Nicolae Barbu aruncînd bila în pași de charleston, pe Andi Andrieș și Ștefan Oprea vînturînd rachetele peste și sub mingile de tenis, pe Sandu Faur fălînd ca-n tinerețe, pe Adrian Păunescu trosnînd șuturi-bombă direct proporționale cu propria-i masă, pe Ilie Constantin executînd stopuri amortizate pe abdomen, pe Dan Cristea croșetînd furios printre adversari... Și uite-așa ne copilărim, așa îmbătrînim, cu mingea pe umăr, pînă cînd or veni nepoții să ne-arate, compătimitori, cum se șutează (de fapt) corect cu ristul...

M. R. I.

P. S.

Ieșenii au pășit cu dreptul în campionatul Diviziei A. Fără a străluci, au cîștigat două puncte. Bune și-astea. Judecat în contextul întregii etape, rezultatul obținut de gazde (cu echipă net „subțiată” față de aceea care a activat în Divizia B) ni se pare onorabil. La urma urmei, „Steaua”, care dijmuiește în dreapta și-n stînga (punînd fotbalști valoroși la murat, așa, ca să fie camera plină) n-a izbutit decît un pîrpiriu 1—1. Apoi, victoria ieșenilor se cuvenea a îi mai confortabilă, dar, parcă pentru a ne aminti tuturor pătăniile din celelalte campionate, arbitrul Ion Rusu n-a acordat un penalti clar ca bună ziua: scăpat singur în careu, Dănilă este ajuns din urmă și izbit ca la rugby. Spre hazul lumii, un comentator sportiv bucurăștean a interpretat această fază drept... „ciocnire reciprocă” (?!). Care va să zică, încă din prima etapă arătatu-ni-s-a fantoma lui Cursaru. Imi fac croce cu limba în cerul gurii și-aștept cîntatul cocșilor, doar-doar om scăpa de duhuri... În ceea ce privește jocul propriu-zis (slăbuț, cam slăbuț), se cuvine să remarcăm faptul că, pentru înfiia oară în istoria echipei „Politehnica”, apărarea se situează sub nivelul atacului. Oană, sîntem siguri, va lua măsuri.

Imagine din Dresda

Scrisoare din R. D. Germană

DOCTOR HONORIS—CAUSA al universității din Nantes—Franța

Școala românească de chimie, continuatoare a unor prestigioase tradiții, a primit recent o nouă confirmare a valorii sale pe plan internațional. Consiliul profesoral al uneia dintre cele mai vechi și prestigioase instituții de învățământ superior franceze — Universitatea din Nantes — a conferit cunoscutului om de știință, profesorul universitar doctor **Ion Zugrăvescu**, membru corespondent al Academiei, șeful catedrei de chimie organică a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, titlul de Doctor Honoris Causa pentru merite deosebite în cercetările științifice privind chimia organică.

— **Cu ce impresii vă reîntoarceți de la Nantes?**
— Vă mărturisesc că am fost deosebit de emoționat. Țin să subliniez de la bun început faptul că înalta distincție ce mi-a fost acordată se răsfrânge în egală măsură și asupra tuturor colaboratorilor mei care, prin munca și devotamentul lor științific, au contribuit efectiv la obținerea unor rezultate valoroase atât aici la catedra de chimie organică, cât și în sectorul pe care-l coordonează la Institutul de chimie macromoleculară „Petru Poni”.

Solemnitatea decernării titlurilor a avut loc în marele amfiteatru al Universității din Nantes, cu un fast deosebit în acord cu vechile tradiții ale acestei universități fondată în anul 1461. În afară de mine au primit aceeași distincție și profesorul Lochner, rectorul Universității din Düseldorf — fiziolog, profesorul Loregelli de la Universitatea din Genova — fizicianul și literatul Golo Mann, fiul scriitorului Thomas Mann. La festivitate au participat ministrul Olivier Guichard, membru al Guvernului francez, rectorul Universității din Nantes, membri ai Consiliului profesoral și numeroase personalități din viața publică și culturală franceză. Un moment emoționant pentru mine a fost acela când, ridicând privirea, am văzut drapelul României abordat pe frontonul clădirii Universității din Nantes.

— **Care sînt domeniile principale pe care s-au axat cercetările dumneavoastră și ale colectivelor pe care le coordonați?**

— În decursul celor 40 de ani de muncă în cadrul învățămîntului superior m-am preocupat în mod continuu de cercetarea științifică, indisolubil legată de activitatea didactică. Imi este greu să enumăr toate lucrările efectuate și publicate în decursul timpului, de aceea mă voi referi numai la două domenii de cercetare abordate în ultimii 10 ani. La catedra de chimie organică a Universității din Iași preocupările cadrelor didactice și ale cercetătorilor au fost axate asupra sintezei și reactivității unor noi tipuri de combinații organice de o structură mai puțin obișnuită, cunoscute sub denumirea generică de ilide. Pentru aceste combinațiuni al căror studiu este în plină dezvoltare se prevăd numeroase și interesante aplicații practice în viitor.

Cel de-al doilea domeniu, abordat împreună cu un colectiv din cadrul Institutului „Petru Poni”, se referă la obținerea și studiul proprietăților unor noi polimeri termostabili. Acești polimeri de structură heterociclică, datorită calităților lor și-au găsit încă de pe acum numeroase aplicații de ordin practic în diverse ramuri ale industriei.

— **Colaborările științifice cu institute de învățământ superior, de cercetare, cu reviste de specialitate și personalități de peste hotare au contribuit la cunoașterea în lume a realizărilor actuale ale chimiei românești?**

— În ultimii 10 ani am participat la congrese și simpozioane internaționale unde am comunicat rezultatele cercetărilor efectuate împreună cu colaboratorii mei. Astfel, la congresele de la Praga, Bruxelles, Toronto, în cadrul unor conferințe ținute la Imperial College din Londra, tot în Anglia la Universitatea din Norwich, în Franța, la universitățile din Paris, Marsilia, Nantes, Toulouse și la Institutul de chimie macromoleculară din Strasbourg, în Belgia, la Universitatea din Louvain, în R.P. Chineză, la Institutul de chimie din Șanghai. În toate aceste conferințe am expus rezultatele originale obținute în domeniul chimiei organice și macromoleculare, obținute la Iași și în întreaga țară. Am avut de asemenea ocazia să întilnesc numeroși oameni de știință de peste hotare cu care am avut un interesant și fructuos schimb de idei asupra problemelor mai importante ale chimiei contemporane.

— **Citeva cuvinte despre munca omului de știință, despre drumul, uneori greu, pe care-l străbate pînă la obținerea unor rezultate evidente.**

— Cred că experiența învață și ea generează teoriile. Dincolo de munca metodică, acumulativă, în știință există întâmplări peste care poți trece fără să știi, sau... cînd îți dai seama, rezultatele obținute te surprind și te întorc iar să cercetezi. Așa a fost la noi cu ilidele. De la momentul inițial și pînă acum am obținut aici mai multe ilide, compuși organici teribil de activi care, repet, deschid acum porți largi unor căi noi de sinteză în chimia organică.

Interviu realizat de Corneliu DORNEANU

DRUM CĂTRE NORD

Virgil ȚIGANUȘ

Aș fi dorit ca pe aceste cuvinte să nu se aștearnă izvoarele reci ale zilelor albe. Pentru că mitologia cîmpilor vălurate ale Malslebergului a stat, în acest noiembrie, sub zodie de ambră. Am plecat vișin crescut din speranță — către Nordul mai presus de vîrstă. M-au întîmpinat case mici, cu coperișurile roșii adinioară, cu privirile deschise către grădini tăcute. Cercetînd lumina nopții, am aflat la Schwerin astrul Alfa din Carul Mic, zăbovind în virful pinilor de Saza. Era Steaua Polară, la patru sute de ani lumină. Aici, în nordul Germaniei, lacurile își înclină apele către Baltica. Le-am întîlnit peste tot mîrginile de păduri înalte și negre. Ramurile le poartă tîneretea pentru ultimul popas al culorilor. Așezările se învelesc în soarele de amintire vîratecă, cu semne de taină deșteptate la porțile baltice. Aici se întorc pinzele albe și o insulă de albastru trece deasupra anotimpului. Am rămas mai multă vreme în fața porțelanurilor aduse din Dresda, acum o jumătate de mileniu și m-au cutreierat gînduri care au fost șesute spre a fi citite doar o singură dată. Au încremenit izvoarele în pinzele lui Pieter van Laer și Both, în timp ce „Santinela” lui Carel Fabritius, dormitînd pe o scîndură, cu uniforma zdrenșuită, păzește o lume pe care numai arta o cheamă din uitare. La primul nivel al palatului ducal din Schwerin s-a amenajat un muzeu politehnic ce însumează principalele cuceriri ale științei moderne; exponatele (miniaturi însușite de impulsuri electrice) te conving că poți produce, printr-o simplă răsucire de manetă: energie, fontă, tablă subțire, zahăr, tractoare. Să recunoaștem că ipostaza aceasta de „homo faber” fletează orice vîrstă și orice profesiune.

Farul de la Warnemünde e împins în mare de o cărare de piatră; împrejur veghează, cu sutele de mii, albatroșii, — prea mari și prea ursuzi ca să mai plutească într-o poezie. Am bănuț că dincolo este Danemarca și îngîndurarea lui Hamlet, și în inimă mi s-a deschis, curată, o pagină din Bălcescu. Auzisem vag, în universitatea din Cluj, despre sculptorul Ernest Barlach. Numele său reprezintă pentru germani un simbol de onoare patriotică. Prigoană de fascism, el s-a refugiat în apropiere de Güstrow. Nu știu dacă atelierul putea fi mai bine așezat decît între fagii uriași, copleșitori de demni și de singuri. A dus piatra din Hercinicii sudici, ale căror creste au fost potolite de furtuni ca și cele ale munților Dobrogei — în blinde caravane de dealuri cu amintiri de piscuri; ele adîncesc asfințiturile cu sfială și cu mulțumire. Și aici, vremea și-a ascuns o parte din podoabe sub nisipuri. Sculpturile lui Barlach definesc și teama și dragostea. Artistul le-a însoțit de versuri pe care bătrînul custode, prieten nedezmințit al României, mi le citește ofițînd pare că o nebănuță plecare spre purgatoriu... „Zburătorii” lui Barlach îmi aduc aminte vorbele lui Goethe din „Wilhelm Meister”: „Unde sînt de folos este patria mea!” Războiul de 30 de ani își poartă ostile de umbre pe coridoarele albe ale reviemului lui Wallenstein. Ecurile sînt trezite de acordurile romantice din „Oda pentru bunic” „Seid unschlungen, Millionen! Diesen Kuss der ganzen welt” (Imbrățișați-vă, milioane de oameni! Acest sărut îl dăm dan întregii lumi”).

Lebede negre se apropie de fîrmuri, asemenea unor pajure domolite de putere. La Potsdam, pulsează-n antiteze fastul Sans-Souci-ului, un regal de artă care traversează în pas de vals metafora. Marmora a devenit aici floare de cer și strugure de cihlimbar. Văzînd cum a acționat spiritul romantic asupra lui Frederic al II-lea, mi-am adus aminte de dialogurile ce le-a avut aici Voltaire. Și am cules o frunză galbenă de pe brațul Afroditei. Troia și altarul ei de virtute au fost aduse de nordicul Schillie-mann la Pergamon să ceară veacurile cu innurile Iliionului. Afară, te întîmpină o altă lume; chei de bolți sfîrimate, apoi palate de cristal, geometrii îndrăznețe și utile, de vîrstă recentă. Germania democratică se constituie un simbol al victoriei rațiunii pe pămînt. V-am propus un drum către nord, la Steaua Polară, între timp am aflat că, datorită echi-noctiilor ea își transferă denumirea mereu altor astre; peste două milenii, visătoarea Vega, acum atît de aproape, va sprijini bolta cu un bob de lumină... Măreția epică a acestor corăbii călătoare clădește pe efigiile iernii destine gotice.

glob

Între Anzi și Pacific

Situată între Anzi la est și un lanț muntos de coasta la vest, străjuită de apele Oceanului Pacific, Chile, una dintre țările bogate în resurse naturale de pe continentul Americii de Sud, are o suprafață de 741.767 km.p. Pe acest teritoriu trăiește o populație ce depășește două milioane de locuitori, formată din metiși, europeni și amerindieni.

Chile este o republică, condusă de un președinte, care este în același timp și șeful guvernului.

Poporul chilian are o străveche civilizație, s-a îndelentnicit cu agricultura, creșterea animalelor și prelucrarea metalelor; este un popor eroic și mîndru, pentru care libertatea și independența au constituit rațiunea de a exista. Muntele arid și oceanul zbuciumat au dăltuit firea chilianului. L-au făcut dirz, l-au obișnuit cu munca grea, l-au călit. Aceasta explică și de ce exuberanța specifică Americii Latine o găsești mai puțin exteriorizată la chilieni.

Ideile generoase care au călăuzit lupta pentru libertate a poporului chilian și-au găsit intruchipare și în acte legislative datînd din prima parte a secolului XIX. În 1823 era abolită sclavia și tot în acel an învățămîntul devenea obligatoriu.

Dar adevărata primăvară pentru poporul chilian a venit cu mult mai tîrziu... De aproape 150 de săptămîni, pe întreg cuprinsul țării, bate vîntul înnoitor al unor rînduiri menite să înfăptuiască aspirațiile poporului spre o societate eliberată de chingile exploatării și asupririi, înaintînd pe calea unor profunde transformări antiimperialiste și antioligarhice, spre socialism. În urmă cu aproape trei ani, la 3 noiembrie 1970, istoria poporului chilian a cunoscut o cotitură hotărîtoare, care, prin importanța ei, este asemuită cu evenimentul cuceririi independenței politice — instaurarea guvernului Frontului Unității Populare, format din reprezentanți ai forțelor de stînga, cu participarea activă a partidelor comunist și socialist. Victoria în alegeri a acestui guvern popular, cu miniștri din rîndurile muncitorilor, instalarea lui Salvador Allende în funcția de președinte al Republicii Chile au declanșat procesul desprinderii treptate a economiei naționale din imperiul monopolurilor străine și autohtone, în vederea obținerii „celei de-a doua independențe”, — cea economică. Dacă independența politică a fost cucerită pe cîmpurile de luptă de la Chacabuco, bătăliile prezentului pentru eliberarea economică și socială se desfășoară cu înverșunare în întreprinderi și în mine, în instituții și școli.

Trei ani înseamnă prea puțin pe scara timpului și totuși guvernul chilian, condus de Salvador Allende, a reușit în această perioadă să înfăptuiască mai multe transformări progresiste decît a cunoscut Chile în întreaga istorie a existenței sale. „Revoluția chiliană” — a declarat președintele Allende, referindu-se la sensurile fundamentale ale programului Unității Populare — își propune să pună capăt exploatării omului de către om și să traducă în viață cuvintele liderului Incas Tupac Amaru care spunea: „Nu vrem ca stăpîni să se îmbogățească din mizeria indianului”.

Actualele realități, rod al politicii celor aproape trei ani de guvernare a Unității Populare, în ciuda împotrivirii sălbatice a elementelor de dreapta, marchează înnoiri cu adevărat istorice, care schimbă din temelii întreaga țară. Naționalizarea zăcămintelor cuprifere a avut incandescența unui moment istoric în viața națiunii. „El cobre es chileno” (cuprul este chilian) a devenit expresia sintetică a împlinirii unei mari și vechi revendicări populare. Procesul de „chilenezare” s-a extins și intensificat în sectoare de bază ale economiei țării. Statul a intrat în posesia și a celorlalte bogății naționale — salptrul, fierul, cărbunele, oțelul, cimentul. De asemenea, guvernul a etajat sectorul bancar. În plină desfășurare, reforma agrară a dus la exproprierea latifundiilor. Roadele acestei politici se vădesc în creșterea nivelului de trai al maselor populare, în unitatea tot mai strînsă a poporului chilian în jurul guvernului condus de președintele Allende.

Între Republica Socialistă România și Republica Chile s-au statornicit și se dezvoltă raporturi de prietenie și colaborare, întemeiate pe principiile independenței și suveranității naționale, ale egalității în drepturi, neamestecului în afacerile interne și avantajului reciproc, principii tot mai mult recunoscute în întreaga lume.

Apropiata vizită a tovarășului Nicolae Ceaușescu în Republica Chile va constitui un moment deosebit în intensificarea raporturilor de prietenie, va contribui la întărirea relațiilor existente între cele două țări, servind intereselor celor două popoare, cauzei păcii și colaborării internaționale.

Radu SIMIONESCU

CRONICA

săptămînal politic, social, cultural

Redactor șef: LIVIU LEONTE
Redactori șefi adjuncți: ANDI ANDRIEȘ, N. BARDU
Secretar general de redacție: ȘTEFAN OPREA

în colegiul de redacție:

AL. ANDRIEȘCU, CONST. CIOPRAGA, ION CREANGA, AL. DIMA, ILIE GRĂMADA, DAN HATMANIU, MIRCEA RADU IACOBAN, GAVRIL IȘTAYE, GEORGE LESNEA, P. MILCOMETE, CR. SIMIONESCU, CORNELIU STURZU, CORNELIU ȘTEFANACHE, NICOLAE TAȘOMIR.

Prezentarea grafică: VALER MITRU